

Handleiding

ASN Duurzaamheidscriteria
september 2019

Inhoud

1.	Inleiding	3	4.	Selectie voor de ASN Beleggingsfondsen	24
1.1	Duurzame missie en visie	3	4.1	ASN Duurzaam Aandelenfonds, ASN Duurzaam Small & Midcapfonds en ASN Milieu & Waterfonds	24
1.2	Sustainable Development Goals	5	4.1.1	Het selectieproces voor bedrijven	24
2.	Risicolanden	6	4.1.1.1	Risicoanalyse en onderzoekscategorie	25
2.1	De analyse van risicolanden	6	4.1.1.2	Grote en kleine bedrijven	26
2.2	De selectie van risicolanden	8	4.1.1.3	Game changers	27
3.	Selectie voor ASN Bank	9	4.1.1.4	Onderzoeksvragen en -profiel	27
3.1	Staatsobligaties en leningen aan lagere overheden	9	4.1.3	Adviezen en besluiten	29
3.1.1	Toetsingscriteria landen	9	4.1.4	Engagement	30
3.2	Green bonds, social bonds, sustainable bonds en leningenportefeuilles van financieel dienstverleners	12	4.1.5	Dataleveranciers en bronnen	31
3.2.1	Toetsingscriteria green bonds, social bonds, sustainable bonds en leningenportefeuilles van financieel dienstverleners	13	4.1.6	Inhoudelijke invulling van het onderzoek	31
3.3	Duurzame-energieprojecten	14	4.1.6.1	Uit te sluiten en te mijden activiteiten	31
3.3.1	Toetsingscriteria duurzame-energieprojecten	15	4.1.6.2	Beoordeling van beleidsonderdelen en praktijk	41
3.3.2	Selectieproces duurzame-energieprojecten	18	4.1.6.2.A	Bestuur	41
3.4	Hypotheek en hypotheekpakketten	18	4.1.6.2.B	Mensenrechten	43
3.4.1	Selectiemethodiek en -criteria hypotheek en hypotheekpakketten	19	4.1.6.2.C	Klimaat en biodiversiteit	47
3.5	Woningbouw	19	4.1.6.2.D	Ketenbeleid	50
3.5.1	Selectiemethodiek en -criteria woningbouwcorporaties	20	4.2	ASN Duurzaam Obligatiefonds	51
3.6	Gezondheidszorg en welzijn	21	4.3	ASN Duurzame Mixfondsen	51
3.6.1	Selectiemethodiek en -criteria zorginstellingen	21	4.4	ASN-Novib Microkredietfonds	52
3.7	Onderwijs, cultuur en recreatie	22	4.4.1	Selectieproces microfinancieringsinstellingen	52
3.7.1	Selectiemethodiek en -criteria instellingen voor onderwijs, cultuur en recreatie	22	4.4.2	Selectiemethodiek microfinancieringsinstellingen	53
3.8	Waterschappen en waterleidingbedrijven	22	4.4.3	Liquiditeiten	54
3.8.1	Selectiemethodiek en -criteria waterschappen en waterleidingbedrijven	22	4.5	ASN Groenprojectenfonds	54
			4.5.1	Liquiditeiten	54
			5.	Leveranciers	55
			5.1	Methodiek toetsing leveranciers	55
			6.	ASN Bank Wereldprijs	56
			6.1	Methodiek toetsing projecten	56

1 Inleiding

Dit document is een praktische handleiding voor het Expertisecentrum Duurzaamheid (ECD) van de Volksbank, dat is ondergebracht bij ASN Bank. Het ECD gebruikt de handleiding om duurzaamheidsonderzoek voor zowel ASN Bank als de ASN Beleggingsfondsen¹ uit te voeren. Met duurzaamheidsonderzoek bedoelen we het onderzoeken of (potentiële) uitzettingen² voldoen aan de duurzaamheidscriteria van ASN Bank. Voor dit onderzoek hebben we speciaal beleid ontwikkeld. Dit beleid is een uitwerking van onze visie en missie. Het is vastgelegd in onder andere de beleidsstukken over klimaat, biodiversiteit en mensenrechten. Op sommige punten is het verder uitgewerkt in notities. Alle beleidsstukken zijn terug te vinden in het House of Policies (HOP). Dit document laat we zien hoe we deze duurzaamheidscriteria in de praktijk toepassen, waar de grens ligt en hoe dit proces eruit ziet. Voor verdere achtergronden bij het lezen van deze handleiding verwijzen wij naar het HOP.

De handleiding helpt de analisten van ECD om een eenduidig oordeel te vormen, en maakt aan geïnteresseerden helder hoe we dat doen. Dit document is dus bedoeld als:

- eenduidige beschrijving van de onderzoeksmethodiek;
- moederdocument voor de afdeling ECD;
- overzicht van het actuele beleid, want het document wordt geactualiseerd en aangevuld indien nodig;
- informatie voor iedereen die wil weten hoe ASN Bank haar onderzoek uitvoert.

Criteria in beweging

Hoewel dit een uitgebreid document is, is het niet mogelijk een uitputtende opsomming te geven van duurzame criteria waaraan alle activiteiten van ASN Bank moeten voldoen. De reden hiervoor is dat onze wereld voortdurend verandert en complex is. De praktijk plaatst ons regelmatig voor dilemma's waarop de criteria geen eenduidig antwoord geven. Ook geeft het beleid niet altijd eenduidig richting als zich nieuwe typen uitzettingen aandienen. In zulke gevallen vallen we terug op onze basis: onze missie, visie en de drie pijlers van ons duurzaamheidsbeleid: mensenrechten, klimaat en biodiversiteit. Vanuit deze uitgangspunten gaan we na hoe we nadelige effecten kunnen voorkomen of zoveel mogelijk beperken.

1.1 Duurzame missie en visie

De duurzame visie en missie van ASN Bank zijn leidend in het proces van selectie. Daarom gaan wij hier nader op in.

Visie

Sinds haar oprichting in 1960 streeft ASN Bank naar een duurzame, rechtvaardige samenleving. Een samenleving waarin mensen vrij zijn hun eigen keuzes te maken, zonder dat dit ten koste gaat van anderen. Een samenleving zonder armoede, waarin iedereen onderwijs kan volgen en beschikt over goede huisvesting en gezondheidszorg. Via onze visie op de samenleving laten we zien hoe we daar op de langere termijn vorm aan willen geven. Een visie is dus *visueel*. Zij laat een toekomst zien die we ons kunnen voorstellen. Een visie is echter geen blauwdruk. Een visie nodigt uit tot creativiteit en inspireert. Een visie is nooit klaar en geeft geen antwoord op alle vragen. Soms is ze heel realistisch en soms heel utopisch. Een visie legt geen ideeën vast, maar creëert ideeën die richting geven aan de invulling van onze missie. Als onze criteria geen antwoord geven op vragen, zoeken we antwoord vanuit onze visie.

Onze visie is gebaseerd op drie elementen:

1) Wereldwijd erkende rapporten, verdragen en conventies

Wij definiëren "duurzaamheid" volgens het Brundtland-rapport *Our Common Future* uit 1987: "Ontwikkeling die tegemoetkomt aan de behoeften van het heden, zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen".

1 De ASN Beleggingsfondsen staan onder beheer van ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V (ABB). ABB is in 1993 opgericht door ASN Bank om via beleggingen invulling te geven aan haar visie, missie en strategie. ABB is – net als ASN Bank – onderdeel van de Volksbank.

2 ASN Bank zet het spaargeld van klanten uit, terwijl de ASN Beleggingsfondsen beleggingsgeld van klanten uitzetten. Belangrijke categorieën waarin wij geld uitzetten, zijn obligaties en onderhandse leningen aan overheden (landen, provincies en gemeenten), evenals woninghypotheken, waterschappen, energiebedrijven, zorginstellingen, woningcorporaties, onderwijs, cultuur en recreatie, en duurzame energie. De directie van ASN Bank is verantwoordelijk voor de besluitvorming van ASN Bank. ABB heeft Investeringscommissies die beslissen of bedrijven, overheden, projecten en instellingen worden toegelaten tot of verwijderd uit het beleggingsuniversum.

Op basis van deze definitie hebben we de drie pijlers van ons duurzaamheidsbeleid gedefinieerd als: mensenrechten, klimaat en biodiversiteit. Daarnaast vinden we goed bestuur en dierenwelzijn belangrijke thema's. Onder deze vijf kernbegrippen zijn alle onderwerpen ondergebracht die onze klanten en wijzelf belangrijk vinden.

Verder onderschrijven we internationale verdragen en conventies op het gebied van mensenrechten, klimaat, biodiversiteit, goed bestuur en dierenwelzijn.

Kernbegrip	Inspiratie	Elementen
Duurzaamheid	Brundtland-rapport	Onder andere rechtvaardige verdeling welvaart, relatie tussen korte en lange termijn, relatie tussen milieu en welvaart.
Oorsprong ASN Bank	Vakbondsverleden van ASN Bank	Onder andere vrijheid, gelijkwaardigheid, rechtvaardigheid, onafhankelijkheid, veiligheid en zekerheid, vakbondsvrijheid.
Mensenrechten	Onder andere Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en Guiding principles on business and human rights van de Verenigde Naties.	Onder andere zorg, leefbaar loon, geen kinderarbeid maar school, goede arbeidsomstandigheden, privacy, wonen, sociale behoeften.
Klimaat	Bevindingen van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) van de World Meteorological Organization (WMO) en het United Nations Environment Programme (UNEP)	Onder andere energie, wonen, klimaat, broeikasgassen
Biodiversiteit	Convention on Biological Diversity (CBD) opgesteld tijdens de Rio Earth Summit in 1992	Onder andere voeding, landgebruik, natuur, water, kringlooeconomie, lucht.
Bestuur	Verdragen en regels van de OESO en de VN	Onder andere corruptie, functionerende rechtsstaat.
Dierenwelzijn	Vijf vrijheden van het Farm Animal Welfare Committee	Onder andere dierenwelzijn.

2) Normen en waarden

We onderschrijven normen en waarden als *rechtvaardigheid*, het *voorzichtigheidsbeginsel*, *transparantie* en de wetenschap als leidraad. Zij hebben onze geschiedenis bepaald en geven ook onze toekomst aan.

3) Menselijke basisbehoeften

We baseren ons op menselijke behoeften. De bedrijven, projecten en instellingen die we financieren en waarin we beleggen, spelen een belangrijke rol bij het voldoen aan deze behoeften. Zo horen voedsel en water bij onze primaire levensbehoeften. Wonen, onderwijs en energie vallen onder behoefte aan veiligheid en zekerheid. Ook transport, afvalverwerking en kleding zijn belangrijk voor een prettig bestaan.

Missie

De missie van ASN Bank sluit aan op de visie. Onze missie luidt: 'Ons economische handelen is erop gericht de duurzaamheid van de samenleving te bevorderen. We werken mee aan veranderingen die zijn bedoeld om een einde te maken aan processen waarvan de nadelige gevolgen worden verschoven naar toekomstige generaties of worden afgewenteld op het milieu, de natuur en kwetsbare bevolkingsgroepen. Daarbij verliezen we niet de noodzaak uit het oog om op lange termijn een rendement te behalen dat het gezonde voortbestaan van onze bank waarborgt. Wij beheren de middelen die onze klanten ons toevertrouwen, op een wijze die recht doet aan hun verwachtingen.'

Onze missie en visie hebben wij uitgewerkt in beleid. Daarvan zijn, zoals gezegd, onze drie duurzaamheidspijlers de kern: mensenrechten, klimaat en biodiversiteit. Hierna laten we de verhouding tussen de missie, de visie en het beleid in een figuur zien.

Doel	Hiërarchie duurzaamheidsbeleid												
Reden van bestaan	<p>Visie</p> <p>Sinds haar oprichting in 1960 streeft de ASN Bank naar een duurzame, rechtvaardige samenleving. Een samenleving waarin mensen vrij zijn, hun eigen keuzes te maken, zonder dat dit ten koste gaat van anderen. Een samenleving zonder armoede, waarin iedereen onderwijs kan volgen en beschikt over goede huisvesting en gezondheidszorg.</p>												
Invulling van de visie	<p>Missie</p> <p>Ons economische handelen is erop gericht de duurzaamheid van de samenleving te bevorderen. Daarom dragen we bij aan veranderingen die zijn bedoeld om een einde te maken aan processen waarvan de nadelige gevolgen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • worden verschoven naar toekomstige generaties, of • worden afgewenteld op het milieu, de natuur en kwetsbare bevolkingsgroepen. <p>Daarbij verliezen we niet de noodzaak uit het oog om voor onze klanten een goed rendement te realiseren. En om als bank een financieel resultaat te behalen dat op lange termijn ons gezonde voortbestaan waarborgt.</p>												
Leidraad en toetsingscriteria voor activiteiten, beleggingen en investeringen van ASN Bank en ASN Beleggingsfondsen	Duurzaamheidsbeleid												
	(drie pijlers waar alle duurzaamheidsthema's ondergebracht zijn)												
	Klimaat (visie op klimaatverandering en CO ₂ -doelstellingen)				Mensenrechten (sociale en ethische criteria)				Biodiversiteit (criteria m.b.t. behoud en de versterking van de biodiversiteit en van ecosystemen)				
	Overig beleid en notities (uitwerking van pijlers voor specifieke sectoren en thema's):												
	Sectoren				Thema's					Overige			
Afvalverwerking	Banken en verzekeraars	Supranationale instellingen	Transport en mobiliteit	Waterschappen	Wonen en Werken	Zorg	Bestuur	Dierenwelzijn	Ketenbeleid	Microfinanciering	Strembeleid	Risicolanden	Staatsobligaties
Handleiding ASN Duurzaamheidscriteria (richtlijnen en procedures voor het onderzoek op basis van bovenstaand beleid)													

1.2 Sustainable Development Goals

De duurzame visie en missie van ASN Bank sluiten goed aan bij de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. Deze 17 globale doelen en 169 onderliggende targets zijn in 2015 ondertekend door 193 lidstaten en hebben als doel om voor 2030 armoede te verminderen, ongelijkheden terug te dringen, klimaatverandering aan te pakken en natuurlijke hulpbronnen te beschermen.³

Wij ondersteunen de SDG's en zorgen er met ons duurzaamheidsbeleid voor dat onze investeringen niet in strijd zijn met de doelen. Daarnaast dragen wij actief bij aan verschillende SDG's door middel van onze drie langetermijndoelen en een aantal producten.

Dit document bevat verwijzingen naar targets van de SDG's.⁴ Deze staan in het rood aangegeven in de paragrafen die de selectiecriteria voor onze investeringen beschrijven en laten de verbanden tussen ons duurzaamheidsbeleid en de SDG's zien.

³ <https://sustainabledevelopment.un.org/sdgs>

⁴ De 169 SDG-targets zijn geformuleerd voor overheden en laten zich lastig doorvertalen naar bedrijven. Wij hebben zelf getoetst welke targets betrekking hebben op onze eigen praktijk. Door de targets te benoemen proberen wij aan te geven hoe wij als financiële instelling invulling geven aan de 17 SDG's.

2 Risicolanden

In elk land lopen bedrijven⁵ het risico mensenrechten te schenden. Dat risico is echter niet in elk land even groot. In landen waar mensenrechten goed bij wet zijn geborgd en goed worden gehandhaafd, lopen bedrijven minder risico dan in landen waar dat niet zo is. Daarom beoordelen we voor elk land hoe groot het risico is dat bedrijven lopen op het schenden van mensenrechten. ASN Bank gebruikt deze risico-indeling voornamelijk bij het beoordelen van de activiteiten van bedrijven, instellingen en projecten. De landenrisicoanalyse wordt niet gebruikt voor de selectie van staatsobligaties (zie hiervoor paragraaf 3.1).

2.1 De analyse van risicolanden

5.1, 5.5, 5.a, 5.c, 8.7, 8.8, 10.3, 16.2, 16.3, 16.5, 16.10, 16.b

Bij de analyse van risicolanden beoordelen we elke twee jaar de landen die internationaal door de Verenigde Naties zijn erkend.⁶ We kijken hoe elk land presteert op zeven onderwerpen. Dat resulteert in zeven scores (hoog, medium of laag) van het land. Op basis hiervan delen wij het land in als laagrisicoland, risicoland of hoogrisicoland. In de tabel hieronder zetten wij op een rij welke categorieën risicolanden ASN Bank onderscheidt en hoe we tot deze categorisering komen.

<i>Hoogrisicoland</i>	<i>Risicoland</i>	<i>Laagrisicoland</i>
Landen waar bedrijven een hoog risico lopen om betrokken te zijn bij de ernstigste vormen van mensenrechtenschendingen zoals oorlogsmisdrijven, genocide en misdrijven tegen de menselijkheid. Of andere mensenrechtenschendingen, zoals kinderarbeid en gebrek aan vrijheid van vereniging, en/of corruptie.	Landen waar bedrijven een gemiddeld risico lopen om betrokken te zijn bij mensenrechtenschendingen zoals kinderarbeid en gebrek aan vrijheid van vereniging, en/of corruptie. Alle landen die geen hoog- of laagrisicoland zijn, vallen in de categorie risicolanden. Zie de toelichting hierna.	Landen waar bedrijven een relatief laag risico lopen om betrokken te zijn bij mensenrechtenschendingen. Een land is een laagrisicoland als het vijfmaal of meer 'laag' scoort, en geen enkele maal 'hoog'. Zie de toelichting hierna.
Een land is een hoogrisicoland als het driemaal of vaker 'hoog' scoort. Zie de toelichting hierna.		

Onderwerpen

De volgende tabel laat zien welke onderwerpen we toetsen, waarom we juist deze onderwerpen kiezen en welke indicator we gebruiken om te bepalen of een land een laag, medium of hoog risico op het genoemde onderwerp heeft.

Onderwerp	Toelichting	Indicator	Bronnen	Beoordeling
Vrede	Toelichting	Bij de afwezigheid van vrede is er een verhoogd risico voor bedrijven op betrokkenheid bij (ernstige) mensenrechtenschendingen.		
	Indicator	De mate van stabiliteit en/of de aanwezigheid van conflict in een land.		
	Bronnen	Institute for Economics and Peace: Global Peace Index		
	Beoordeling	Laagrisicolanden: landen met score 'high' en 'very high'. Risicolanden: landen met score 'medium'. Hoogrisicolanden: landen met score 'low' en 'very low'.		
Democratie en vrijheid	Toelichting	Bij de afwezigheid van democratie en vrijheid is er een verhoogd risico voor bedrijven op betrokkenheid bij (ernstige) mensenrechtenschendingen.		
	Indicator	Het democratische gehalte en de mate van vrijheid in een land.		
	Bronnen	Freedom House: Freedom in the World.		
	Beoordeling	Laagrisicolanden: landen met score 'free'. Risicolanden: landen met de score 'partly free'. Hoogrisicolanden: landen met de score 'not free'.		

⁵ De term 'bedrijf' gebruiken wij hier als verzamelterm; wij bedoelen daarmee alle mogelijke organisaties, projecten en bedrijven waarin ASN Bank en de ASN Beleggingsfondsen kunnen beleggen of die zij kunnen financieren, behalve staatsobligaties.

⁶ Deze lijst publiceren we niet op de website; hij is op aanvraag beschikbaar.

Kinderarbeid	Toelichting	Het verbod op kinderarbeid is een van de fundamentele arbeidsrechten van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO); bedrijven lopen een groot risico erbij betrokken te worden.
	Indicator	Het risico dat kinderarbeid voorkomt in een land.
	Bronnen	Ratificatie van verdragen: - ILO-verdrag 138 over de minimumleeftijd van vijftien jaar (1973) - ILO-verdrag 182 over de Ergste Vormen van Kinderarbeid (1999) - Unicef en Global Child Forum: Children's Rights and Business Atlas
	Beoordeling	Laagrisicolanden: - land heeft beide verdragen geratificeerd én - land valt onder 'tier 1' van de Children's Rights and Business Atlas Risicolanden: - land heeft één verdrag of geen verdragen geratificeerd en/of - land valt onder 'tier 2' van de Children's Rights and Business Atlas Hoogrisicolanden: - land valt onder 'tier 3' of 'tier 4' van de Children's Rights and Business Atlas
Vakbondsvrijheid	Toelichting	Het recht op vrijheid van vereniging is een van de fundamentele arbeidsrechten van de ILO en onderdeel van economische, sociale en culturele (ESC) rechten; bedrijven lopen een groot risico erbij betrokken te worden.
	Indicator	Het risico dat de vakbondsvrijheid in een land gering is.
	Bronnen	Ratificatie van verdragen: - ILO-verdrag 87 over de vrijheid om vakverenigingen op te richten en bescherming van het vakverenigingsrecht (1948) - ILO-verdrag 98 over het recht zich te organiseren en collectief te onderhandelen (1949) - Freedom House: Freedom in the World, sub-score E (Associational and Organizational Rights) - ITUC: Global Rights Index
	Beoordeling	Laagrisicolanden: - land heeft beide verdragen geratificeerd, en - land heeft een score van 12 op de lijst van Freedom House, en - land scoort geen 5 op de lijst van de ITUC. Risicolanden: - land heeft één verdrag of geen verdragen geratificeerd, en/of - land heeft een score van 4 tot 11 op de lijst van Freedom House, en - land scoort geen 5 op de lijst van de ITUC. Hoogrisicolanden: - land heeft een score van 3 of lager op de lijst van Freedom House, en/of - land scoort een 5 op de lijst van de ITUC.
Dwargarbeid	Toelichting	Het verbod op dwargarbeid is een van de fundamentele arbeidsrechten van de ILO; bedrijven lopen een groot risico erbij betrokken te worden
	Indicator	Het risico dat gedwongen arbeid voorkomt in een land.
	Bronnen	Ratificatie van verdragen: - ILO-verdrag 105 over de afschaffing van dwargarbeid (1957) - ILO-verdrag 29 over Dwargarbeid (1930) - Walk Free Foundation: Global Slavery Index
	Beoordeling	Laagrisicolanden: - land heeft beide verdragen geratificeerd, en Laagrisicolanden: - land heeft beide verdragen geratificeerd, en - land heeft een score op de Global Slavery Index die correspondeert met de scores van (ongeveer) de top 25 van landen die het beste scoren ⁷ . Risicolanden: - land heeft één van de verdragen geratificeerd, en/of - land heeft een score op de Global Slavery Index die niet correspondeert met de scores van (ongeveer) de slechtste of de beste 25 van landen. Hoogrisicolanden: - land heeft geen van de verdragen geratificeerd, en/of - land heeft een score op de Global Slavery Index die correspondeert met de scores van (ongeveer) de 25 van landen die het slechtste scoren.

7 De Global Slavery Index voorziet elk land van een score. De scores van landen veranderen als ze worden geactualiseerd. Daarom noemen we hier geen specifieke score, maar verwijzen naar de score van de ongeveer 25 landen die het best of het slechtst presteren.

Discriminatie	Toelichting	Non-discriminatie en gelijke behandeling zijn fundamentele arbeidsrechten van de ILO en onderdeel van de ESC-rechten; bedrijven lopen een groot risico erbij betrokken te worden.
	Indicator	Het risico dat er gediscrimineerd wordt in een land.
	Bronnen	Ratificatie van relevante verdragen: - Internationaal Verdrag van de VN inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Rassendiscriminatie (1965) - VN Vrouwenverdrag (1979) en het optionele protocol ILO (1999) - ILO-verdrag C100 over gelijke beloning (1951) - ILO-verdrag C111 over discriminatie in Arbeid en Beroep (1958)
	Beoordeling	Laagrisicolanden: - land heeft alle verdragen geratificeerd. Risicolanden: - land heeft één of meer, maar niet alle verdragen geratificeerd. Hoogrisicolanden: - land heeft geen van deze verdragen geratificeerd.
Corruptie	Toelichting	Corruptie is een kernthema in onder meer de OESO-richtlijnen; bedrijven lopen een groot risico erbij betrokken te worden.
	Indicator	Het risico op corruptie in een land.
	Bronnen	De Corruption Perceptions Index van Transparency International
	Beoordeling	De landen hebben de volgende score op de Corruption Perceptions Index: - laagrisicolanden: land heeft een score van 70-100; - risicolanden: land heeft een score van 30-69; - hoogrisicolanden: land heeft een score van 0-29.

Gebruik van bronnen

Om de zeven onderwerpen te toetsen gebruiken we verschillende bronnen. We kijken bijvoorbeeld of landen relevante verdragen hebben geratificeerd en hoe ze scoren in openbare indexen.

Sommige landen ontvangen niet voor elk onderwerp een score doordat de juiste informatie niet beschikbaar is. Deze landen delen we in op basis van de scores die wel beschikbaar zijn, en/of eventuele andere informatie, zoals landenrapporten van Amnesty International, Human Rights Watch en/of het US State Department.

2.2 De selectie van risicolanden

Het beleid en de methodiek voor de analyse van risicolanden is vastgesteld door de directie van ASN Bank en de directie van ABB.

Bij wijzigingen in het beleid of ingrijpende wijzigingen in de methodiek schrijft en presenteert de duurzaamheidsanalist een voorstel voor het Duurzaamheidsoverleg (DO)⁸. Zonodig past de analist het voorstel aan en/of wordt het voorstel nogmaals besproken. Tot slot nemen de directie van ASN Bank en de directie van ABB een besluit.

Als er geen wijzigingen zijn, zijn de risicolanden vastgesteld. Als er sprake is van niet-ingrijpende wijzigingen in het beleid of de methodiek, bijvoorbeeld nieuwe of andere bronnen, dan worden deze wijzigingen en de effecten ervan op de samenstelling van de risicolandenlijst besproken in het duurzaamheidsoverleg. Vervolgens worden de risicolanden vastgesteld.

⁸ Het duurzaamheidsoverleg (DO) is het orgaan waarin wij alle relevante ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid binnen de Volksbank bespreken. Dit betreft in veel gevallen de vorming van nieuw beleid of de toepassing van bestaand beleid. In het DO zijn verschillende afdelingen van de Volksbank vertegenwoordigd en gezamenlijk adviseren zij de directie van ASN Bank over het duurzaamheidsbeleid voor de gehele Volksbank.

3 Selectie voor ASN Bank

Een belangrijke manier om onze duurzame missie te realiseren, is via het uitzetten van het spaargeld van onze klanten. Daarbij hanteren we twee belangrijke uitgangspunten:

- We zetten we het geld van onze klanten uit volgens de ASN Duurzaamheidscriteria.
- We houden ons aan de eisen van de toezichthouders, zoals De Nederlandsche Bank. De eisen die zij aan ons kapitaal stellen, bepalen grotendeels hoe we ons geld kunnen uitzetten.

Wij zetten het spaargeld van onze klanten uit in onder meer obligaties en onderhandse leningen aan overheden (landen, provincies en gemeenten), woningfinancieringen, waterschappen, zorginstellingen, woningcorporaties, onderwijs, cultuur en recreatie, en duurzame energie. Deze spreiding leidt tot een goede balans tussen verschillende sectoren en voor spreiding van de risico's.

3.1 Staatsobligaties en leningen aan lagere overheden

Zowel nationale als lokale en regionale overheden spelen een belangrijke rol in het functioneren van de samenleving. Overheden van landen zorgen voor basisvoorzieningen als wonen, onderwijs en gezondheidszorg, en regels voor bijvoorbeeld natuurbescherming: zaken die nu en in de duurzame wereld van morgen van belang zijn. Ook zorgen overheden voor infrastructuur. Voor al deze activiteiten hebben overheden geld nodig. Door staatsobligaties uit te geven kunnen nationale overheden daar snel over beschikken. Ook lagere overheden geven obligaties uit. De overheden lossen deze (staats)obligaties onder andere met belastinggeld af. ASN Bank zet een deel van het spaargeld uit in staatsobligaties en leningen aan lagere overheden.

3.1.1 Toetsingscriteria landen

We selecteren elke twee jaar de landen die voldoen aan onze uitsluitingscriteria en duurzaamheidscriteria. Als wij een land hebben goedgekeurd op basis van deze criteria, dan zijn daarmee ook de lagere overheden goedgekeurd, omdat zij aan de dezelfde wetten en regels voldoen.

Bij de selectie maken we onderscheid tussen uitsluitingscriteria en duurzaamheidscriteria. Als een land niet voldoet aan de uitsluitingscriteria, dan wordt het uitgesloten. Met behulp van de duurzaamheidscriteria selecteren we de best presterende landen.

Toetsing landen aan uitsluitingscriteria

We keuren landen alleen goed als zij voldoen aan de onderstaande uitsluitingscriteria op het gebied van mensenrechten, klimaat en biodiversiteit.⁹

Mensenrechten

8.7, 16.1, 16.2, 16.4, 16.7

Wij sluiten landen uit waar de volgende ernstige schendingen van het internationale recht¹⁰ voorkomen of waar een groot risico bestaat op:

- Misdaden tegen de menselijkheid
 - Marteling: landen kunnen alleen goedgekeurd worden als zij de Convention against Torture (CAT) geratificeerd hebben.
 - Slavernij: landen worden afgekeurd als zij een zeer hoog risico op slavernij hebben.
- Genocide: landen worden afgekeurd als zij een zeer hoog risico op genocide hebben.
- Doodstraf: landen kunnen alleen worden goedgekeurd als zij de afgelopen tien jaar de doodstraf niet hebben uitgevoerd voor misdrijven.

9 Voor de selectie op basis van de uitsluitingscriteria maken wij gebruik van zoveel mogelijk openbare, gerenommeerde bronnen. Dit zijn bronnen die kunnen aangeven of een land wel of niet aan het betreffende uitsluitingscriterium voldoet.

10 Hiertoe behoren tevens de landen die vallen onder de VN-sancties. ASN Bank vindt de VN-sancties echter te ruim om als enige criterium te gebruiken.

- Oorlogsmisdaden
 - Kindsoldaten: landen kunnen alleen worden goedgekeurd als zij, of groeperingen in deze landen, geen gebruikmaken van kindsoldaten.
 - Controversiële wapens: landen kunnen alleen worden goedgekeurd als zij alle volgende verdragen of conventies hebben geratificeerd:
 - Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons;
 - Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty;
 - Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction (Chemical Weapons Convention);
 - Biological Weapons Convention;
 - Convention on Certain Conventional Weapons;
 - Anti-Personnel Landmines Convention;
 - Convention on Cluster Munitions;
 - Arms Trade Treaty.¹¹

Klimaat

13.2, 14.3

Wij sluiten landen van belegging uit als zij niet actief klimaatverandering terugdringen. Landen kunnen alleen worden goedgekeurd als zij het Akkoord van Parijs hebben geratificeerd¹².

Biodiversiteit

2.5, 5.2, 6.3, 6.6, 11.4, 14.1, 14.c, 15.1 t/m 15.9

Wij sluiten landen van belegging uit die niet actief bijdragen aan bescherming van biodiversiteit doordat zij de onderstaande internationale verdragen niet onderschrijven. Deze verdragen richten zich vooral op het behoud van soorten en van ecosystemen. De verdragen waarmee wij rekening houden bij het beoordelen van landen zijn:

- Convention on Biological Diversity (CBD);
- Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES);
- Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals;
- The International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture;
- Convention on Wetlands (ook bekend als de Ramsar Convention);
- Unesco World Heritage Convention (WHC);
- UN Convention on the Law of the Sea;
- Cartagena Protocol.

10

Toetsing landen aan duurzaamheidscriteria

Na toepassing van de uitsluitingscriteria blijven de landen over die we niet uitsluiten. Hieruit selecteren we de best presterende landen op basis van de duurzaamheidscriteria. We hebben vooraf een score bepaald. Landen moeten minimaal aan deze score voldoen om goedgekeurd te worden. Om de continuïteit te waarborgen hanteren we deze score enkele jaren. Het doel hiervan is zowel om de best presterende landen te selecteren, als om voldoende spreiding voor de portefeuille te kunnen realiseren.

11 Hoewel het Arms Trade Treaty (ATT) conventionele wapens adresseert, laten wij het wel vallen onder de criteria voor controversiële wapens. Het ATT reguleert de wapenhandel namelijk op zo'n manier dat de wapenhandel niet in strijd is met de wapenembargo's van de Verenigde Naties en dat de wapenhandel niet bijdraagt aan misdrijven tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden.

12 Tijdens de Klimaatconferentie van Parijs in 2015 zijn nieuwe afspraken gemaakt over het tegengaan van klimaatverandering. Dit is vastgelegd in het Akkoord van Parijs. Het verdrag treedt in werking als het akkoord geratificeerd is door 55 landen die samen verantwoordelijk zijn voor minstens 55 procent van de wereldwijde uitstoot. Op 5 oktober 2016 is deze drempel gehaald. Het akkoord is op 4 november 2016 in werking getreden. Inmiddels hebben 195 landen het akkoord ondertekend.

Voor de selectie op basis van de duurzaamheidscriteria maken wij gebruik van verschillende indicatoren.¹³ De keuze voor een indicator verloopt in twee stappen. Eerst bepalen we het onderwerp dat de indicator moet meten.¹⁴ Daarna zoeken we de indicator die dat onderwerp het beste meet.¹⁵ In uitzonderlijke gevallen kunnen we voor een geselecteerd onderwerp geen indicator vinden die aan deze eisen voldoet. We nemen dan het onderwerp niet mee in de weging.

Mensenrechten

4.1, 4.5, 5.1, 5.2, 5.5, 5.c, 8.7, 10.3, 10.4, 10.b, 16.5, 16.10, 16.b, 17.2

Het land respecteert, beschermt en bevordert de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en andere gerenommeerde standaarden, zoals die van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO). We beoordelen het land hierbij op de volgende onderwerpen met bijbehorende indicatoren:

Onderwerp	Indicator	Beoordeling op indicator
Defensie-uitgaven	Aandeel defensie in de begroting van een land	Hoe lager, hoe beter
Corruptie	Risico op corruptie	Hoe lager, hoe beter
Inkomensongelijkheid	Verschil tussen de hoogste en laagste inkomensgroepen	Hoe lager, hoe beter
Ontwikkelingshulp	Aandeel ontwikkelingsgeld in de overheidsbestedingen	Hoe hoger, hoe beter
Vrijheid van meningsuiting	Risico op beperking van de vrijheid van mening	Hoe lager, hoe beter
Kinderarbeid	Risico dat er kinderarbeid voorkomt	Hoe lager, hoe beter
Dwangarbeid	Risico dat er gedwongen arbeid voorkomt	Hoe lager, hoe beter
Discriminatie	Risico dat er wordt gediscrimineerd	Hoe lager, hoe beter
Vrijheid van vereniging	Risico dat vakbondsvrijheid laag is	Hoe lager, hoe beter

Klimaat

7.2, 13.2

Het land draagt bij aan bescherming van het klimaat. We beoordelen het land hierbij op de volgende onderwerpen met bijbehorende indicatoren:

Onderwerp	Indicator	Beoordeling op indicator
Broeikasgassen	Uitstoot broeikasgassen per inwoner (gemeten in CO ₂ -equivalenten)	Hoe lager, hoe beter
Duurzame elektriciteit	Aandeel duurzaam opgewekte elektriciteit op totaal opgewekte elektriciteit	Hoe hoger, hoe beter

- 13 We hebben besloten indicatoren te gebruiken in plaats van indexen. Dit verschil valt wellicht niet direct op en vraagt daarom enige toelichting. Elke index is samengesteld uit verschillende indicatoren en heeft als doel een totaaloordeel te geven op een breed vlak. Door deze brede samenstelling meten indexen ook vaak zaken die wij niet willen laten meewegen of die wij een heel ander gewicht zouden geven. Daarnaast maken indexen vaak gebruik van dezelfde indicatoren. Daardoor zouden bepaalde indicatoren meerdere keren, in verschillende indexen, kunnen meetellen en zo een te zwaar gewicht krijgen. Indicatoren geven een oordeel op een beperkt terrein of zelfs over een enkel onderwerp. Hierdoor is helderder wat ze precies meten.
- 14 Onderwerpen moeten voldoen aan de volgende eisen: het zijn er maximaal twintig en ze volgen uit onze beleidsstukken over mensenrechten, klimaat en biodiversiteit. Ze beoordelen dus niet het beleid van een land, maar wat er werkelijk gebeurt. Ze overlappen zo min mogelijk.
- 15 Indicatoren voldoen aan de volgende eisen. Ze hebben voldoende dekking in de verschillende landen. Ze zijn objectief, onafhankelijk, voldoende onderscheidend, gerenommeerd (kwalitatief goed) en inzichtelijk (dus geen black box). Kwantitatieve indicatoren worden uitgedrukt in hoeveelheid per hoofd van de bevolking of een vergelijkbare eenheid. We maken hierbij zoveel mogelijk gebruik van openbare, gerenommeerde bronnen.

Biodiversiteit

3.9, 6.3, 11.6, 12.4, 12.5, 13.a, 15.6, 15.9

Het land draagt bij aan de bescherming van biodiversiteit. We beoordelen het land hierbij op de volgende onderwerpen met bijbehorende indicatoren:

Onderwerp	Indicator	Beoordeling op indicator
Kernenergie	Hoeveelheid geproduceerde kernenergie per inwoner	Hoe lager, hoe beter
Beschermde natuurgebied	Oppervlakte beschermd natuurgebied van het totaal	Hoe hoger, hoe beter
Luchtverontreiniging	Uitstoot zwaveloxiden (SOx) per inwoner	Hoe lager, hoe beter
Gestort afval	Op land gestort afval per inwoner	Hoe lager, hoe beter

Berekening score, weging en waardering

De berekening van de scores voor een land gebeurt in vijf stappen:

- Stap 1: We verzamelen data op basis van de indicatoren voor de landen die voldoen aan de uitsluitcriteria.
- Stap 2: We beoordelen voor welke landen voldoende data beschikbaar zijn om tot een duurzaamheidsscore te komen. De landen waarvoor onvoldoende data beschikbaar zijn, worden niet opgenomen in het universum.
- Stap 3: Op basis van de verzamelde data berekenen we de score per land op de betreffende indicator. Om de scores van landen op de indicatoren vergelijkbaar te maken, vindt herschaling¹⁶ van de data plaats. Daarbij bepalen we wat de hoogste en laagste waarden van de data per indicator zijn. Afhankelijk van de indicator is de laagste of de hoogste waarde het beste, zoals achter de indicatoren hierboven staat vermeld. Dan beoordelen we per land wat het verschil is ten opzichte van de beste waarde: hoe dichterbij de beste waarde het land ligt, hoe beter zijn (herschaalde) score op de betreffende indicator.
- Stap 4: We berekenen de score voor elke pijler (mensenrechten, klimaat en biodiversiteit). Dit doen we omdat de pijlers verschillende aantallen indicatoren hebben, terwijl we elke pijler even zwaar willen laten meewegen in de uiteindelijke duurzaamheidsscore. Op basis van de herschaalde scores bepalen we voor elk land het rang-gewogen gemiddelde¹⁷ per pijler.
- Stap 5: We berekenen de duurzaamheidsscore. Dit is de eindscore per land. De duurzaamheidsscore is het rang-gewogen gemiddelde van de score per pijler. We waarderen een land hoger naarmate de uitkomsten van de verschillende indicatoren dichterbij elkaar liggen. Een land met een onevenwichtige verdeling over de indicatoren krijgt een lagere waardering. We hebben namelijk liever dat een land op alle indicatoren redelijk goed scoort, dan op sommige indicatoren erg goed en op andere heel slecht.

Als de scores bekend zijn, is het duidelijk welke landen voldoen aan de minimale score en dus goedgekeurd kunnen worden. Daarnaast laten de scores zien hoe de landen presteren ten opzichte van elkaar. Tot slot wordt de lijst met landen die de minimumscore hebben behaald, ter goedkeuring aan de Investeringscommissie en het DO voorgelegd.

3.2 Green bonds, social bonds, sustainable bonds en leningenportefeuilles van financieel dienstverleners

ASN Bank belegt in obligaties van uitgevende instellingen die daarmee duurzame projecten financieren. Deze obligaties worden ook wel *green bonds*, *social bonds* en *sustainable bonds* genoemd. Via groene obligaties, *green bonds*, beleggen we in duurzame energie, energiebesparing en biodiversiteit. Deze obligaties dragen bij aan het bereiken van onze doelstelling om in 2030 volledig CO₂-neutraal te zijn. Sociale obligaties, *social bonds*, worden gebruikt om projecten met een sociale impact te financieren, zoals microkredieten en sociale woningbouw. *Sustainability bonds* zijn obligaties waarmee een mix van groene en sociale projecten wordt gefinancierd. Daarnaast kunnen we investeren in leningenportefeuilles van financieel dienstverleners.

¹⁶ Bij herschaling zetten we de data van verschillende indicatoren om zodat we ze op één schaal kunnen invoeren. Zo kunnen we ze vergelijken.

¹⁷ Rang-gewogen gemiddelde betekent dat de score gerangschikt wordt op volgorde van slecht naar goed, waarbij de slechtste scores het zwaarst meewegen en de beste scores het minst zwaar. Het doel daarvan is dat slechte scores niet gecompenseerd kunnen worden door goede scores.

3.2.1 Toetsingscriteria green bonds, social bonds, sustainable bonds en leningenportefeuilles van financieel dienstverleners

7.2, 13.2, 17.3

Hoewel groene en sociale obligaties en leningenportefeuilles andere soorten projecten financieren, is de methodiek om ze te toetsen gelijk. We beoordelen ze op achtereenvolgens de volgende onderwerpen:

Uitgevende instelling

Financiële instellingen en bedrijven kunnen groene, sociale of duurzame obligaties uitgeven. We doen altijd onderzoek naar de uitgevende instelling van de obligatie. Daarbij beoordelen we de uitgevende instelling op:

- **Uit te sluiten activiteiten:** voert de uitgevende instelling uit te sluiten activiteiten¹⁸ uit? Als dergelijke activiteiten de voornaamste bezigheid van de instelling zijn, zijn we zeer terughoudend om te beleggen in een groene, sociale of duurzame obligatie van deze instelling, ook als die obligatie deze activiteiten niet financiert. In paragraaf 4.1.6.1 leggen we uit wat we precies verstaan onder uit te sluiten of te mijden activiteiten.
- **Misstanden of reputatierisico:** zijn er (ernstige) misstanden waar de uitgevende instelling bij betrokken is? We zijn zeer terughoudend bij het beleggen in groene, sociale of duurzame obligaties van een uitgevende instelling die betrokken is bij (ernstige) misstanden of als we een mogelijk ander reputatierisico zien.

Toetsing gefinancierde projecten

Voordat we een groene, sociale of duurzame obligatie of leningenportefeuille goedkeuren, onderzoeken we welke projecten met de obligatie of leningenportefeuille worden gefinancierd. We maken hierbij gebruik van verschillende bronnen, namelijk:

- **het investment document:** in dit document staat waarvoor het geld dat met de obligatie wordt opgehaald, is bestemd;
- **het kader met selectiecriteria van de uitgevende instelling.** Instellingen stellen een kader met selectiecriteria op om te bepalen welke projecten zij via hun groene, sociale of duurzame obligatie willen financieren. Zij doen dit soms zelf, soms met behulp van een externe partij.
- **een second opinion:** in opdracht van de uitgevende instelling beoordeelt een onafhankelijke derde partij de selectiecriteria of de groene, sociale of duurzame obligatie zelf, en geeft hierover een second opinion. Wij nemen deze altijd mee bij onze toetsing, omdat de second opinion extra informatie geeft. Als er in de second opinion een aanbeveling staat, kunnen we navragen of de uitgevende instelling deze heeft opgevolgd of de aanbeveling als voorwaarde stellen.

In de volgende gevallen beleggen we niet in een groene, sociale of duurzame obligatie of in een leningenportefeuille:

- De obligatie of leningenportefeuille financiert uit te sluiten of te mijden activiteiten. Bij groene obligaties kan de financiering van bijvoorbeeld projecten in biomassa of dammen reden tot uitsluiten zijn; zie verder paragraaf 4.1.6.1.
- Er is sprake van onvoldoende transparantie. We beleggen niet in groene, sociale of duurzame obligaties of leningenportefeuilles als onduidelijk is wat (voor projecten) ermee gefinancierd worden. Het is dan immers mogelijk dat er met de obligatie of portefeuille projecten gefinancierd worden die wij uitsluiten.
- De obligatie voldoet niet aan onze definitie van groene, sociale of duurzame obligatie. Er worden steeds vaker 'groene, sociale of duurzame obligaties' uitgegeven om allerlei projecten te financieren. Als een obligatie niet voldoet aan een van onze definities, beleggen we er niet in. Wij hanteren de volgende definities:
 - **Green bond (groene obligatie):** een obligatie waarvan de opbrengsten worden gebruikt om groene projecten mee te financieren. Onder groene projecten verstaan we projecten die voldoen aan de criteria die zijn opgesteld voor duurzame-energieprojecten. Het strekt tot aanbeveling als de green bond voldoet aan de Green Bond Principles.² Het is wenselijk dat de green bond voldoet aan het Climate Bond Initiative¹⁹
 - **Social bond (sociale obligatie):** een obligatie waarvan de opbrengsten worden gebruikt om sociale projecten te financieren.
 - **Sustainability bond (duurzame obligatie):** een obligatie waarvan de opbrengsten worden gebruikt om een mix van sociale en groene projecten te financieren.

18 Activiteiten die wij uitsluiten zijn bijvoorbeeld fossiele energie, wapens en mijnbouw.

19 De Green Bond Principles en het Climate Bond Initiative zijn initiatieven om te omschrijven wat een groene obligatie inhoudt. De Green Bond Principles zijn vrijwillige richtlijnen over het uitgeven van groene obligaties voor de financiering van milieuvriendelijke activiteiten. Het Climate Bond Initiative is in overeenstemming met de Green Bond Principles, maar het gebruikt een scherpere definitie van groene obligaties waarbij klimaatobligaties uitsluitend projecten mogen financieren op het gebied van klimaatmitigatie of -adaptatie.

Risicolanden

Als blijkt dat de uitgevende instelling projecten financiert in landen die wij aanmerken als risicolanden (zie hoofdstuk 2), dan verwachten wij dat zij extra beleid heeft voor mensenrechten. Als de uitgevende instelling onvoldoende beleid heeft om het respecteren van mensenrechten te garanderen, beleggen we niet in de groene, sociale of duurzame obligatie of leningenportefeuille.

CO₂-voetafdruk

ASN Bank heeft als doelstelling om in 2030 klimaatneutraal te zijn met alle financieringen en beleggingen. Daarom is het belangrijk te weten wat de CO₂-voetafdruk van groene, sociale of duurzame obligaties of leningenportefeuille is. Zowel groene en duurzame obligaties als leningenportefeuilles kunnen CO₂-winst opleveren, zodat ze ons helpen onze klimaatdoelstelling te halen. Als de CO₂-voetafdruk bekend is, kunnen we die narekenen om te zien of de berekeningswijze overeenkomt met onze methodiek. De CO₂-voetafdruk van groene, sociale en duurzame obligaties en leningenportefeuilles is echter lang niet altijd bekend. Soms kan deze informatie opgevraagd worden bij de uitgevende instelling. Soms kunnen we zelf de CO₂-voetafdruk vaststellen op basis van de gerealiseerde projecten. We stellen aan groene en duurzame obligaties niet als voorwaarde dat ze CO₂-winst opleveren. Ze kunnen immers ook andere positieve duurzaamheidseffecten hebben, bijvoorbeeld op biodiversiteit of sociale doelen.

Equator Principles

Als er via de groene, sociale of duurzame obligaties of leningenportefeuilles projecten gefinancierd worden waarop de Equator Principles²⁰ van toepassing zijn, moeten we toetsen of deze projecten voldoen aan de criteria van de Equator Principles.

Additionaliteit

Soms verpakt een uitgevende instelling reeds gerealiseerde projecten in een groene, sociale of duurzame obligatie of een leningenportefeuille om geld vrij te maken voor de financiering van geheel andere projecten en activiteiten. ASN Bank wil bij voorkeur groene, sociale en duurzame obligaties en leningenportefeuilles kopen die nieuwe projecten financieren. Zo willen we andere instellingen stimuleren om nieuwe duurzame projecten te realiseren.

Advies

Op basis van de bovenstaande overwegingen komt een advies tot stand. Als alle onderwerpen voldoen aan onze criteria, kunnen we een positief advies geven. Als een specifieke lening of leningenportefeuille duidelijk bijdraagt aan onze duurzaamheidsdoelstellingen, accepteren wij in uitzonderingsgevallen dat de uitgevende instelling zelf niet voldoet aan onze criteria. Wij kunnen dan aanvullende voorwaarden stellen aan de uitgevende instelling, voordat we een positief advies afgeven. Op deze uitzondering geldt een specifieke beperking: wij beleggen niet in leningenportefeuilles van uitgevende instellingen die niet kunnen optreden als tegenpartij bij transacties voor de cashmanagementportefeuille van de Volksbank (zie Financial Markets). Twee medewerkers van ECD beoordelen de toets en voorzien deze van samen van een advies. De directie van ASN Bank neemt een definitief besluit over de obligatie of leningenportefeuille.

3.3 Duurzame-energieprojecten

ASN Bank en het ASN Groenprojectenfonds financieren onder andere projecten op het gebied van energieopwekking uit hernieuwbare bronnen (duurzame-energieprojecten). Dit zijn twee verschillende juridische entiteiten. Voor allebei gelden verschillende beslisprocessen, maar dezelfde criteria. Ook zijn er kleine verschillen in het soort projecten dat zij financieren.

ASN Bank

ASN Bank financiert projecten op het gebied van duurzame energie, zoals windparken, zonne-energieprojecten en installaties voor warmte-koude-opslag. Ook financiert zij projecten die het energieverbruik aanzienlijk verminderen, zoals duurzame (ver)bouw.

²⁰ De Equator Principles (EP) voor grote projectfinancieringen verlangen dat deze financieringen voldoen aan de sociale en milieucriteria van de International Finance Corporation (IFC). In High-Income OESO-landen zijn lokale en nationale regels, wetten en vergunningen over het algemeen vergelijkbaar met of strenger dan de eisen van de EP. Daarom is het voldoende als projectfinancieringen in deze landen voldoen aan de lokale wetten; zij hoeven niet aan de EP worden getoetst. <http://www.equator-principles.com/>

ASN Groenprojectenfonds

Het ASN Groenprojectenfonds is aangewezen als Groene Instelling. Het fonds concentreert zich op duurzaam (ver)bouwen, duurzame energie en decentrale energievoorzieningen.

3.3.1 Toetsingscriteria duurzame-energieprojecten

7.2, 7.3, 7.a, 13.2, 15.9

De onderstaande methodiek om duurzame-energieprojecten te selecteren geldt voor alle twee de entiteiten.

De twee genoemde entiteiten financieren allerlei projecten waarvan de duurzaamheid uiteenloopt. Hieronder staat een niet-uitputtend overzicht van duurzame-energieprojecten die in aanmerking kunnen komen voor financiering, en de criteria waaraan we ze toetsen. In de volgende tabel leggen we uit welke criteria gelden voor (vrijwel) alle projecten en wat de toetsing inhoudt. De toetsing aan de overige criteria worden in de tabel zelf uitgelegd.

Duurzaam energieproject	Criteria
Windenergie - op land - op zee	Duurzaamheidscriteria: We verwachten minimaal dat een project: - voldoet aan alle wet- en regelgeving; - niet betrokken is bij (ernstige) misstanden; - voldoet aan Equator Principles als deze van toepassing zijn; - de vermeden emissies openbaar maakt; - voldoet aan ons biodiversiteitsbeleid over natuurgebieden. Daarnaast strekt het tot de aanbeveling als bij een project: - gebruik gemaakt wordt van leveranciers die voldoen aan onze duurzaamheidscriteria voor bedrijven (zie paragraaf 4.1.6.2).
Zonne-energieopwekking - op daken - in veldopstelling	Duurzaamheidscriteria: We verwachten minimaal dat een project: - voldoet aan alle wet- en regelgeving; - niet is betrokken bij (ernstige) misstanden; - voldoet aan de Equator Principles als deze van toepassing zijn; - de vermeden CO ₂ -emissies openbaar maakt; - een participatieplan opstelt; - maximaal 20 hectare groot is bij een veldopstelling; dit vergroot de kans op lokaal draagvlak en betrokkenheid; - voor opstellingen op daken en langs infrastructuur (geen omwonenden) geldt de 20 hectare-grens niet. Het risico op problemen met het draagvlak in de omgeving is hier minder groot; - geen bomen kapt of waardevolle natuur laat verdwijnen om het project te realiseren; daarbij zien we landbouwgrond en graslanden in principe niet als waardevolle natuur; - passende compenserende maatregelen neemt voor biodiversiteit en landschapsinpassing, zoals het aanleggen van houtwallen rondom het project, natuur tussen/in het project, geen gebruik van bestrijdingsmiddelen, een goed afgestemd maaibeleid dat bijdraagt aan een betere leefomgeving voor planten, bijen en andere insecten; - een plan ontwikkelt om de installaties aan het eind van hun levensduur te verwijderen als de grond geen bouwbestemming heeft. - voldoet aan ons biodiversiteitsbeleid over natuurgebieden. Daarnaast strekt het tot aanbeveling als bij een project: - gebruik gemaakt wordt van leveranciers die voldoen aan onze duurzaamheidscriteria voor bedrijven (zie paragraaf 4.1.6.2). - gebruik gemaakt wordt van innovaties die ervoor zorgen dat regenwater en zon de grond onder en tussen de panelen bereiken.

Warmte-koude-opslag

Duurzaamheidscriteria:

We verwachten minimaal dat een project:

- voldoet aan alle wet- en regelgeving;
- de vermeden emissies openbaar maakt.

Biomassa

- houtige biomassa, afvalhout, droog groen afval
- mest
- rioolslib
- GFT

Energie-opwekking door middel van:

- verbranding
- monovergisting
- covergisting

Uit te sluiten activiteiten:

We financieren geen projecten die gebruikmaken van biobrandstoffen van de eerste generatie. Biobrandstoffen van de tweede en derde generatie zijn toegestaan onder specifieke voorwaarden. In paragraaf 4.1.6.1 wordt uitgelegd onder welke categorie een biobrandstof valt. Daarnaast gelden de volgende absolute criteria:

Voor vaste biomassa:

- De biomassa in een project is aantoonbaar van lokale oorsprong, dat wil zeggen afkomstig uit een gebied binnen een straal van circa 200 kilometer van de centrale. Ook is de biomassa gecertificeerd volgens NTA8080-1-2015 (Better Biomass).
- De aanvrager en de gehele keten is NTA8080-gecertificeerd.
- Alle stromen die verwerkt worden in het project zijn NTA8080-gecertificeerd. ASN Bank ontvangt het jaarlijkse NTA8080-auditrapport waarin dit apart wordt verklaard.
- Voor het gebruik van hout direct uit bossen is FSC-certificering noodzakelijk (bosbeheercertificaat van het gebied waaruit het hout afkomstig is).
- De ontwikkelaar of eigenaar van het project mag niet betrokken zijn bij de handel in illegaal hout en/of betrokken zijn bij controverses.
- De energiecentrale die vaste biomassa verbrandt, maakt gebruik van rookgasreiniging met behulp van de nieuwste technieken.
- De energiecentrale die vaste biomassa verbrandt, voldoet minimaal aan de wetten en regels die gelden voor emissies.

Voor natte biomassa:

- Bij co-vergisting wordt het project ontwikkeld door ervaren projectontwikkelaars; de installatie wordt professioneel beheerd.
- De herkomst van de mest bij mono- en co-vergisting staat onomstotelijk vast.
- Er is geen verzet of protest tegen het project uit de nabije omgeving.
- Er worden geen co-substraten uit eerste-generatie biobrandstoffen gebruikt.
- Er is sprake van een goede afvoer, behandeling of upgradage van het digistaat (vergiste mest).

Duurzaamheidscriteria:

We verwachten dat een project minimaal:

- voldoet aan alle wet- en regelgeving;
- de vermeden emissies openbaar maakt.

Duurzame gebouwen

- nieuwbouw
- renovatie

Uit te sluiten activiteiten:

We mijden bouwprojecten waarbij het gebouw gebruikt gaat worden voor activiteiten die ASN Bank uitsluit of mijdt. In de kredietovereenkomst is dit uitsluitbeding opgenomen. Voorbeelden van dergelijke activiteiten zijn wapens, tabak, schending van mensen- en arbeidsrechten, en activiteiten die zeer schadelijk zijn voor het milieu.

Als een gebouw niet gebruikt wordt voor activiteiten die ASN Bank uitsluit, kan zij toch besluiten af te zien van financiering vanwege reputatierisico. Bijvoorbeeld omdat de eigenaar of huurder van het gebouw betrokken is bij activiteiten die ASN Bank uitsluit of mijdt.²¹

Duurzaamheidscriteria:

We verwachten minimaal dat bij een project:

- geen ernstige misstanden zijn voorgekomen²² in het voorstadium van de bouw en bij de bouw zelf;
- de positieve effecten ruim opwegen tegen eventuele negatieve effecten bij nieuwbouw op greenfields²³;
- gebouwen een energielabel hebben. Hierbij geldt:

- gebouwen met maatschappelijk nut zijn voorzien van een energielabel;
- gebouwen met commercieel nut zijn bij nieuwbouw minimaal voorzien van energielabel A en bij renovatie minimaal van energielabel B;

gebouwen met commercieel nut voldoen aan een of meer van de volgende keurmerken of standaarden die daarmee te vergelijken zijn²⁴:

GreenCalc+ milieu-index gebouw: labelklasse A of B²⁵;

LEED for new construction: Gold of Platinum;

BREEAM NL bestaande bouw/nieuwbouw: Very Good of Excellent;

GPR Gebouw: 9 of 10 sterren.

Daarnaast strekt het tot de aanbeveling als:

- de gebouwen goed bereikbaar zijn met openbaar vervoer en fiets;
- de gebouwen een binnenklimaat hebben dat niet schadelijk is voor de gezondheid van de gebruikers en bewoners van het pand;
- het project bij voorkeur gaat om financiering van renovatie van bestaande panden;
- het project bij voorkeur gaat om panden met meerdere toepassingsmogelijkheden;
- grotere panden een milieubeleid en een milieubeheersysteem hebben;²⁶
- de kredietnemer kan aantonen dat bij het bouwproject duurzaam hout wordt gebruikt op basis van:

- het bestek;

- tussentijdse formele voortgangsbesprekingen;

- de oplevering (proces verbaal met lijst van herstelpunten);

- een garantieverklaring van de aannemer;

op gebouwen met maatschappelijk nut het volgende van toepassing is:

- de eigenaar of beheerder van het gebouw streeft naar verbetering van het energielabel;

- het gebouw voldoet aan een of meer van de volgende keurmerken of standaarden die daarmee te vergelijken zijn:

1) LEED for new construction: Gold of Platinum;

2) BREEAM NL bestaande bouw/nieuwbouw: Very Good of Excellent;

3) GPR Gebouw: 9 of 10 sterren..

Waterkrachtprojecten

- dammen
- hydro-elektriciteit
- watertrap

Uit te sluiten activiteiten:

We financieren alleen waterkrachtprojecten waarbij dammen gebouwd worden, als:

- de dam voldoet aan de zeven uitgangspunten van de World Commission. Zie paragraaf 4.1.6.1;
- er geen sprake is van misstanden voor de lokale bevolking.

Duurzaamheidscriteria:

We stellen de volgende minimumeisen aan een project:

- het is niet betrokken bij misstanden;
- het voldoet aan alle wet- en regelgeving;
- het voldoet aan Equator Principles als deze van toepassing zijn;
- het maakt de vermeden emissies bekend.

21 Activiteiten die wij uitsluiten zijn de wapenindustrie, tabaksindustrie, kinderarbeid, schending van mensenrechten, milieudelicten, kernenergie.

22 Enkele voorbeelden van misstanden: het gebouw heeft tijdens de bouw ernstige, breed gedragen protesten opgeroepen omdat het bijvoorbeeld waardevolle open groene ruimte in beslag neemt; bij eerdere aan- of verkopen van het gebouw is sprake geweest van fraude; het gebouw voldoet niet aan de huidige wetten en regels.

23 Greenfields zijn stukken grond die niet eerder bebouwd zijn geweest.

24 Voor de financiering van maatschappelijk vastgoed kan op sommige punten een uitzondering worden gemaakt.

25 GreenCalc+ is een instrument waarmee de duurzaamheid van een gebouw of wijk in kaart wordt gebracht. GreenCalc+ beoordeelt duurzaamheid op drie thema's: materiaalgebruik, watergebruik en energiegebruik. Deze thema's worden vertaald in een overzichtelijke score: de milieu-index. Beschikbaar via: <http://www.greencalc.com>.

26 Grotere panden zijn panden waarvan de totale oppervlakte groter is dan 10.000 vierkante meter.

Plastics

- biobased grondstoffen
- hergebruik en recycling

Duurzaamheidscriteria:

We verwachten minimaal dat een project:

- voldoet aan alle wet- en regelgeving;
- niet is betrokken bij (ernstige) misstanden;
- de (eventuele) vermeden emissies openbaar maakt.

Indien een project gebruikt maakt van biobased grondstoffen verwachten wij minimaal dat:

- er geen verandering van landgebruik (indirect land use change ofwel ILUC) plaats vindt bij de winning van biobased materialen voor de productie van biobased plastic. Het bedrijf moet dit kunnen aantonen via bijvoorbeeld de Better Biomass (NTA8080) certificering.
- Er geen gebruik wordt gemaakt van voedingsgewassen voor de productie van biobased plastic. Er zijn uitzonderingen mogelijk, die per geval worden beoordeeld. Afval van voedingsgewassen is wel toegestaan voor de productie van biobased plastic.

Indien een project zich richt op het hergebruik of recycling van fossiel plastic verwachten wij minimaal dat:

- er een aanzienlijke CO₂-winst wordt behaald en de impact op het milieu minder is vergeleken met primair plastic uit fossiele grondstoffen. Deze vermindering van CO₂-uitstoot en milieu impact dient te worden aangetoond door een algemeen geaccepteerde methodiek voor de levenscyclusanalyse (LCA).

Uit te sluiten en te mijden activiteiten

Alle projecten moeten voldoen aan onze criteria over uit te sluiten en te mijden activiteiten zoals beschreven in paragraaf 4.1.6.1. Gezien de aard van de projecten zijn deze criteria alleen van toepassing op biomassa- en waterkrachtprojecten. Ook bij duurzame gebouwen beoordelen we of de verhuurder zich bezighoudt met uit te sluiten of te mijden activiteiten.

Wet- en regelgeving

Projecten moeten voldoen aan alle wetten en regels en in bezit zijn van de benodigde vergunningen, zoals een omgevingsvergunning of een milieueffectrapportage (MER). Als ten tijde van toetsing de benodigde vergunningen nog niet zijn toegekend, dan nemen we dit als voorwaarde op in de duurzaamheidstoets.

Misstanden

We verwachten dat de projecten niet betrokken zijn bij (ernstige) misstanden. Bijvoorbeeld misstanden voor de lokale bevolking bij de bouw van dammen of fraude. Hoe wij misstanden beoordelen, staat in hoofdstuk 4.1.1.4.

Equator Principles

Als de Equator Principles van toepassing zijn, moeten de projecten hieraan voldoen. Dit kan bijvoorbeeld op grote windprojecten en zonneparken van toepassing zijn.

Vermeden emissies

De vermeden emissies moeten bekend zijn. Wij gebruiken deze informatie voor de berekening van de klimaatdoelstelling van ASN Bank. Als deze informatie ten tijde van de toetsing niet bekend is, dan nemen we dit als voorwaarde op in de toets.

3.3.2 Selectieproces duurzame-energieprojecten

De duurzaamheidsanalist van ECD toetst of het project voldoet aan het duurzaamheidsbeleid en de duurzaamheidscriteria behandeld in paragraaf 3.3.1 en geeft het advies 'goedkeuren' of 'afkeuren'. Het hoofd van ECD kan het advies van de analist wel of niet overnemen en legt vervolgens het onderzoek met advies voor aan de directie van ASN Bank. Deze neemt een definitief besluit.

Het selectieproces voor het ASN Groenprojectenfonds wordt behandeld in paragraaf 4.5.2

3.4 Hypotheken en hypotheekpakketten

ASN Bank financiert hypothekenportefeuilles via onderhandse leningen aan bijvoorbeeld Woonhuishypotheek B.V. Sinds eind 2018 heeft ASN Bank ook haar eigen hypotheek die de verduurzaming van woningen stimuleert. Verder werken we samen met de andere merken van de Volksbank (RegioBank, SNS en BLG Wonen) aan de verduurzaming van hun hypotheekportefeuilles. Voor de duurzaamheidscriteria waar hypotheken van de Volksbank aan moeten voldoen, verwijzen wij naar het beleidsstuk Wonen & Werken. Als we hypotheekportefeuilles aankopen, selecteren we deze op basis van onze ASN Duurzaamheidscriteria. Deze selectie wordt gekeurd door de algemeen directeur van ASN Bank.

3.4.1 Selectiemethodiek en -criteria hypotheekpakketten

1.4, 5.a, 7.2, 7.3, 11.1, 13.2

In deze paragraaf behandelen we de duurzaamheidsrisico's van de financiering van hypotheekpakketten. We geven aan waar wij de grens leggen. Het beleid van uitgevende instellingen moet minimaal aan de onderstaande criteria voldoen.

Hypotheekpakketten van andere aanbieders dan de Volksbank N.V.:

- Voldoende:**
- De hypotheekverstrekker heeft beleid voor goed bestuur en ethiek
 - De hypotheekverstrekker heeft beleid om gelijke behandeling en non-discriminatie van klanten te garanderen.
 - Het maximale bedrag van de hypotheeklening bedraagt € 350.000; als het gaat om een woning van meer dan € 350.000, heeft de woning minimaal energielabel A+.
 - De hypotheekverstrekker houdt bij het aanbieden van haar producten rekening met de financiële draagkracht van de klant doordat zij niet alleen de hypotheeklening, maar ook de woonlasten meetelt.
 - De verstrekker van hypotheekpakketten maakt de energieprestatie van de pakketten inzichtelijk.
- Goed:** De uitgevende instelling voldoet aan de voorwaarden zoals genoemd bij 'Voldoende' en heeft tevens een tot vier van de punten bij 'Overig' in het beleid opgenomen.
- Uitstekend:** De uitgevende instelling voldoet aan de voorwaarden zoals genoemd bij 'Voldoende' en heeft tevens vijf of zes van de punten bij 'Overig' in het beleid opgenomen

Overig:

Mensenrechten

- Mensen met betalingsproblemen: we vinden het belangrijk dat mensen ook bij veranderingen in hun leven, zoals baanverlies of arbeidsongeschiktheid, goed kunnen blijven wonen en niet op straat komen te staan.
 - De instelling heeft beleid om betalingsproblemen in een vroeg stadium te identificeren en te voorkomen.
 - De instelling heeft beleid om mensen met betalingsproblemen te helpen en uitzetting te voorkomen.
 - Het is een pre als de instelling helpt alternatieve woonruimte te verwerven voor mensen die onvermijdelijk uit hun huis worden gezet.
- Speciale doelgroepen: we vinden het belangrijk dat de instelling aandacht besteedt aan kwetsbare groepen.
 - De hypotheekverstrekker heeft producten en/of diensten om goed wonen beschikbaar te maken voor bijzondere doelgroepen, zoals ouderen en starters.

Klimaat

- De hypotheekverstrekker helpt bewoners om energiebesparende maatregelen in de woning te nemen.
- De hypotheekverstrekker maakt inzichtelijk hoe zijn woningportefeuille is verdeeld over de energielabels.
- Nieuwe woningen zijn zo energiezuinig mogelijk, conform de EU-richtlijnen.

Biodiversiteit

- De hypotheekverstrekker informeert zijn klanten over de mogelijkheden van duurzaam bouwen en verbouwen.

3.5 Woningbouw

Wij vinden het belangrijk dat mensen toegang hebben tot goede en betaalbare woningen. Woningen die in goede staat verkeren en in een gezonde, aantrekkelijke omgeving liggen. De doelstellingen van woningbouwcorporaties hebben daarom veel raakvlakken met de visie en missie van ASN Bank.

De analist van ECD toetst of woningbouwprojecten voldoen aan het duurzaamheidsbeleid en de duurzaamheidscriteria van ASN Bank en geeft een advies. Het hoofd van ECD neemt het advies wel of niet over. De directie van ASN Bank neemt het definitieve besluit om het project al dan niet te financieren.

Voor vastrentende leningen van ASN Bank en beleggingen van ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V. (ABB) geldt het volgende. Eerst toetst de analist of ze voldoen aan het duurzaamheidsbeleid en de duurzaamheidscriteria en geeft een advies. Een tweede analist beoordeelt het advies. Het advies wordt besproken tijdens het onderzoeksoverleg en vervolgens in de Investeringscommissie. Tot slot neemt de directie van ASN Bank, of, in het geval van beleggingen door de ASN Beleggingsfondsen, de directie van ABB een besluit.

3.5.1. Selectiemethodiek en -criteria woningbouwcorporaties

7.2, 7.3, 11.1, 12.7, 13.2, 15.2

Het beleid van woningcorporaties kunnen we beoordelen van onvoldoende tot uitstekend. We beoordelen het beleid van woningcorporaties uitsluitend als zij géén activiteiten uitvoeren die wij uitsluiten. Woningcorporaties kunnen zich op verschillende vlakken positief onderscheiden.

Onvoldoende: De woningcorporatie heeft geen van de onderstaande punten in het beleid opgenomen.

Voldoende:

- De woningcorporatie volgt de code van Aedes en de Governancecode Woningbouwcorporaties. Als zij dit niet doet, licht zij haar redenen hiervoor gemotiveerd toe.
- De woningcorporatie heeft integriteitsregels opgesteld.
- De woningcorporatie heeft een meldpunt waar bewoners en anderen misstanden kunnen melden.
- Er zijn geen misstanden bij de woningcorporatie. Als zich een enkel incident voordoet, treft de woningcorporatie direct adequate maatregelen.
- De woningcorporatie heeft als doelstelling het niveau van de energielabels voor de gehele woningvoorraad te verbeteren.
- De woningcorporatie bouwt nieuwbouw die minimaal voldoet aan energielabel A. Utiliteitsbouw, zoals sociaal en maatschappelijk vastgoed, voldoet aan een van de volgende standaarden:
 1. GreenCalc+ milieu-index gebouw: labelklasse A of B
 2. LEED for new construction: Gold of Platinum
 3. BREEAM NL bestaande bouw/nieuwbouw: Very Good of Excellent
 4. GPR Gebouw: 9 of 10 sterren

Goed: De woningcorporatie voldoet aan de voorwaarden zoals genoemd bij 'voldoende' en heeft tevens een tot zeven van de onderstaande punten in het beleid opgenomen.

Uitstekend: De woningcorporatie voldoet aan de voorwaarden zoals genoemd bij 'voldoende' en heeft tevens zeven tot tien van de onderstaande punten in het beleid opgenomen

Mensenrechten en bestuur

- Klachtenmechanisme:

De woningcorporatie heeft een klachtenmechanisme. Zij is transparant over het aantal klachten dat is binnengekomen en de afhandeling daarvan.
- Transparantie:
 - De woningcorporatie is aangesloten bij een koepel die streeft naar verbetering van de prestaties van zijn leden, zoals Aedes, Kwaliteitscentrum Woningbouwcorporaties Huursector of vergelijkbare initiatieven.
 - De woningcorporatie heeft intern en extern toezicht en verifieert de uitvoering van de normen.
 - De woningcorporatie voert een dialoog met haar stakeholders.
 - De woningcorporatie laat zich iedere vier jaar visiteren.
- Inkoopbeleid: De woningcorporatie heeft een duurzaam inkoopbeleid.

Klimaat

- De woningcorporatie rapporteert over de CO₂-uitstoot van haar woningportefeuille.
- De woningcorporatie neemt initiatieven om duurzame-energieprojecten te realiseren.

Biodiversiteit

- De woningcorporatie heeft in haar beleid opgenomen dat zij zoveel mogelijk gebruikmaakt van duurzaam geproduceerd hout (hout met een certificaat van het Forest Stewardship Council (FSC)).
- De woningcorporatie is niet betrokken bij nieuwbouw in groene, onbebouwde gebieden.

3.6 Gezondheidszorg en welzijn

ASN Bank financiert zorginstellingen. Dit doet zij via projectfinancieringen, via leningen aan zorginstellingen en via beleggingsfondsen.

Onder 'zorg en gezondheid' vallen:

- toegang tot gezondheidszorg²⁷: zorginstellingen zoals ziekenhuizen, instellingen voor bejaardenzorg en andere professionele en niet-professionele zorgverleners, zoals thuiszorg en mantelzorgers;
- zowel fysieke als mentale gezondheid;
- toegang tot medicijnen;
- toegang tot de basisvoorwaarden om gezond te zijn: veilig drinkwater en sanitatie, veilig voedsel en voldoende voedingsstoffen, adequate huisvesting, voldoende sport en beweging;
- toegang tot informatie over gezondheid.

Naast zorginstellingen selecteren we ook projecten en instellingen die zich richten op het welzijn van kwetsbare groepen, zoals ouderen, mensen met een beperking en kinderen. We scharen ze in dit document alle onder de noemer 'zorginstellingen'.

De analist van ECD toetst of projecten op het gebied van gezondheidszorg en welzijn (in Nederland) voldoen aan het duurzaamheidsbeleid en de duurzaamheidscriteria van ASN Bank en geeft een advies. Het hoofd van ECD neemt het advies wel of niet over. De directie van ASN Bank neemt het besluit het project al of niet te financieren.

Voor vastrentende leningen van ASN Bank en beleggingen van ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V. (ABB) geldt het volgende. Eerst toetst de analist of deze voldoen aan het duurzaamheidsbeleid en de duurzaamheidscriteria en geeft een advies. Een tweede analist beoordeelt het advies. Dit wordt besproken tijdens het onderzoeksoverleg en vervolgens in de Investeringscommissie. Tot slot neem de directie van ASN Bank, of, in het geval van beleggingen door de ASN Beleggingsfondsen, de directie van ABB een besluit.

3.6.1 Selectiemethodiek en -criteria zorginstellingen

3.8, 3.c, 12.4, 12.7, 13.2, 15.2

Projectfinanciering en leningen aan zorginstellingen in Nederland

ASN Bank volgt voor het toetsen van zorginstellingen de wet- en regelgeving in de zorg.

In wet- en regelgeving zijn veel aspecten van de gezondheidszorg verankerd, zoals:

- patiëntveiligheid;
- privacy;
- kwaliteit van zorg;
- radiologisch materiaal en ander (chemisch) afval.

Wij toetsen of er geen misstanden blijken uit berichten in de media en inspectierapporten. We beoordelen het positief als organisaties lid zijn van een brancheorganisatie en zich laten certificeren.

Financiering van zorginstellingen via de beleggingsfondsen (buiten Nederland)

Voor zorginstellingen gelden de gebruikelijke criteria voor bedrijven (zie ook paragraaf 4.1.1). Daarnaast onderzoeken we de volgende extra aandachtspunten:

- Is de instelling lid van een brancheorganisatie?
- Heeft de instelling zich laten certificeren?
- Is er beleid voor de gezondheid en veiligheid van werknemers?
- Is er beleid voor de omgang met radiologisch materiaal en ander chemisch afval?
- Houdt de instelling zich bezig met genetische manipulatie?
- Is er een gedragscode (goed bestuur)?
- Is er beleid om consumentbescherming te waarborgen?
- Is er een milieubeleid met aandacht voor:
 - een milieubeheersysteem met aandacht voor preventie, hergebruik en recycling?
 - energieverbruik (in het kader van onze klimaatdoelstelling)?
- Heeft de instelling inkoopbeleid?

²⁷ In de zorg wordt gesproken over drie vormen van zorg: preventie (voorkomen van ziekte), 'cure' (genezing, beter worden als men ziek is) en 'care' (zorg, zo goed mogelijk leven met een chronische ziekte).

3.7 Onderwijs, cultuur en recreatie

Onderwijs en cultuur zijn voor ASN Bank een belangrijk onderdeel van een duurzame samenleving. Wij hebben een samenleving voor ogen waar mensen zonder armoede leven, waarin iedereen onderwijs kan volgen en beschikt over goede huisvesting en gezondheidszorg. ASN Bank draagt hier op verschillende manieren aan bij:

- via de bankbalans: ASN Bank financiert direct onder andere onderwijsinstellingen;
- via projectfinancieringen in de gebouwen van onderwijs- en cultuurinstellingen.

Voor financieringen van onderwijsprojecten en projecten op het gebied van cultuur en recreatie (in Nederland) geldt het volgende. Eerst toetst de analist of deze voldoen aan het duurzaamheidsbeleid en de duurzaamheidscriteria van ASN Bank en geeft een advies. Vervolgens neemt het hoofd van ECD het advies wel of niet over. Tot slot neemt de directie van ASN Bank een definitief besluit.

De analist van ECD toetst of vastrentende leningen voldoen aan het duurzaamheidsbeleid en de duurzaamheidscriteria van ASN Bank en geeft een advies. Hierna beoordeelt een tweede analist het advies. Tot slot neemt de directie van ASN Bank een besluit om al dan niet de lening te verstrekken.

3.7.1 Selectiemethodiek en -criteria instellingen voor onderwijs, cultuur en recreatie

4.a, 7.2, 7.3, 12.7, 13.2

Bij het toetsen van onderwijsinstellingen letten we op het volgende:

- Is de instelling betrokken bij misstanden? Hoe wij deze misstanden beoordelen staat beschreven in paragraaf 4.1.1.4.
- Heeft de instelling haar bestuur op orde? Zijn er gedragsregels en hoe is de beloning van de bestuurders geregeld?
- Is de instelling transparant over het energieverbruik van haar gebouwen?
- Heeft de instelling een inkoopbeleid?

3.8 Waterschappen en waterleidingbedrijven

ASN Bank belegt in obligaties van Nederlandse waterschappen en waterleidingbedrijven. Internationaal opererende waterbedrijven vallen hier niet onder; hiervoor geldt paragraaf 4.1.1.

3.8.1 Selectiemethodiek en -criteria waterschappen en waterleidingbedrijven

2.4, 6.1, 6.3, 6.4, 12.7, 13.2, 15.1

Wij toetsen de waterschappen als sector omdat de individuele verschillen tussen waterschappen minimaal zijn. Dit komt doordat zij:

- overeenkomstige doelstellingen hebben;
- te maken hebben met dezelfde wet- en regelgeving;
- verenigd zijn in de Unie van Waterschappen²⁸, waar zij een gezamenlijk, en dus sterk eenvormig beleid ontwikkelen.

Waterleidingbedrijven beoordelen wij wel op individueel niveau. Bij de toetsing van de waterschappen en waterleidingbedrijven beoordelen wij het volgende:

Uit te sluiten en te mijden activiteiten

De waterschappen en waterleidingbedrijven moeten voldoen aan onze criteria over uit te sluiten en te mijden activiteiten zoals beschreven in paragraaf 4.1.6.1.

Bestuur

We verwachten van waterschappen en waterleidingbedrijven dat zij beleid hebben op het gebied van bestuur (governance). Onderwerpen die we beoordelen zijn: beloning van het bestuur, gedragsregels, inclusief anti-corruptiebeleid, voldoen aan wet- en regelgeving en lobbyactiviteiten. Tot slot verwachten we dat er geen (ernstige) misstanden²⁹ op gebied van bestuur zijn.

28 De Nederlandse waterschappen zijn verenigd in de Unie van Waterschappen. De Unie van Waterschappen behartigt de belangen van de waterschappen en zorgt voor kennisuitwisseling en samenwerking tussen de waterschappen. De Unie vertegenwoordigt de waterschappen in het nationale en internationale speelveld. De Unie van Waterschappen is de werkgeversorganisatie van ongeveer 11.000 medewerkers bij 23 waterschappen in Nederland. In totaal zijn er 24 waterschappen in Nederland. Waterschap Blija Buitendijks, een onbewoond buitendijks gebied aan de Friese Waddenkust, is geen lid van de Unie van Waterschappen. <http://www.uvw.nl/vereniging/>

29 Hoe wij (ernstige) misstanden beoordelen staat beschreven in paragraaf 4.1.1.4.

Mensenrechten

Omdat het gaat om Nederlandse waterschappen en waterleidingbedrijven, is de kans gering dat zij mensenrechten schenden. Nederlandse wetgeving biedt immers voldoende waarborgen. Waterschappen en waterleidingbedrijven dragen soms hun kennis over aan derdewereldlanden. Daarbij mogen geen misstanden voorkomen.

Klimaat en biodiversiteit

We verwachten van waterschappen en waterleidingbedrijven dat zij voldoen aan milieuwetten en dat er geen misstanden naar boven komen. Het is wenselijk dat zij milieubeleid opstellen en rapporteren over hun prestaties op milieugebied.

Ketenbeleid

We verwachten van waterschappen en waterleidingbedrijven dat er geen (ernstige) misstanden in de keten zijn. Het is wenselijk dat zij duurzaam inkoopbeleid hebben met criteria voor bestuur, mensenrechten en milieu.

De analist van ECD toetst of waterschappen en waterleidingbedrijven voldoen aan het duurzaamheidsbeleid en de duurzaamheidscriteria van ASN Bank en geeft een advies. Het hoofd van ECD neemt het advies wel of niet over. De directie van ASN Bank besluit al of geen krediet te verstrekken.

De analist toetst of beursgenoteerde waterbedrijven die in aanmerking komen voor belegging door de ASN Beleggingsfondsen, voldoen aan het duurzaamheidsbeleid en de duurzaamheidscriteria en geeft een advies. Hierna beoordeelt een tweede analist het advies. Dit wordt besproken tijdens het onderzoeksoverleg en vervolgens in de Investeringscommissie. Tot slot neemt de directie van ABB een besluit om al dan niet te beleggen.

4 Selectie voor de ASN Beleggingsfondsen

De ASN Beleggingsfondsen beleggen in bedrijven, landen en projecten die deel uitmaken van het ASN Beleggingsuniversum. De beheerder van de ASN Beleggingsfondsen, ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V. (ABB), stelt dit universum vast. Dat doet het op basis van de duurzaamheidscriteria van ABB. De Investeringscommissies van ABB nemen de besluiten om bedrijven, overheden, projecten en instellingen toe te laten tot of te verwijderen uit het beleggingsuniversum van de ASN Beleggingsfondsen.

ASN Beleggingsfondsen heeft de volgende beursgenoteerde fondsen:

- ASN Duurzaam Aandelenfonds;
- ASN Duurzaam Small & Midcapfonds;
- ASN Milieu & Waterfonds;
- ASN Duurzaam Obligatiefonds;
- ASN Duurzaam Mixfonds
- ASN-Novib Microkredietfonds;
- ASN Groenprojectenfonds;
- ASN Duurzaam Mixfonds Zeer Defensief;
- ASN Duurzaam Mixfonds Defensief;
- ASN Duurzaam Mixfonds Neutraal;
- ASN Duurzaam Mixfonds Offensief;
- ASN Duurzaam Mixfonds Zeer Offensief.

In dit hoofdstuk bespreken we het selectieproces voor de verschillende fondsen. Het selectieproces van bedrijven voor het ASN Duurzaam Aandelenfonds, ASN Duurzaam Small & Midcapfonds en ASN Milieu & Waterfonds geldt eveneens voor de aandelenportefeuilles van de verschillende ASN Duurzame Mixfondsen (zie paragraaf 4.3).

Het selectieproces van staatsobligaties voor het ASN Duurzaam Obligatiefonds geldt eveneens voor het obligatiedeel van de verschillende ASN Duurzame Mixfondsen.

4.1 ASN Duurzaam Aandelenfonds, ASN Duurzaam Small & Midcapfonds en ASN Milieu & Waterfonds

Het ASN Duurzaam Aandelenfonds, ASN Duurzaam Small & Midcapfonds en ASN Milieu & Waterfonds beleggen in aandelen van bedrijven. In de volgende paragraaf lichten we de stappen toe waarmee we besluiten deze bedrijven goed te keuren. Daarbij behandelen we de verschillende adviezen en besluiten die hiervoor worden afgegeven. Ook beschrijven we de stappen die de analist neemt om tot een advies te komen en de afwegingen die daarbij worden gemaakt.

4.1.1 Het selectieproces voor bedrijven

Het ExpertiseCentrum Duurzaamheid (ECD) van ASN Bank voert het duurzaamheidsonderzoek uit in opdracht van ABB. Het geeft adviezen aan de Investeringscommissie van ASN Beleggingsfondsen. De Investeringscommissie komt minimaal zes keer per jaar bijeen en beslist over de samenstelling van het beleggingsuniversum. De bedrijven in dit universum worden minimaal iedere vier jaar opnieuw onderzocht en beoordeeld.

Als er een bedrijf binnen deze termijn van vier jaar wordt geconfronteerd met een opsplitsing, afsplitsing, fusie of overname, dan wordt het heronderzoek vervroegd. Uiterlijk binnen zes maanden na een opsplitsing, afsplitsing, fusie of overname worden alle betrokken bedrijven onderzocht. Dit geldt ook voor het nieuwe bedrijf dat ontstaat na een fusie of overname. Uiterlijk vijftien maanden na opsplitsing, afsplitsing, fusie of overname vindt een volledig onderzoek van het nieuwe bedrijf of de nieuwe bedrijven plaats.

Het besluitvormingsproces voor de selectie van bedrijven vindt als volgt plaats. De analist toetst bedrijven en geeft op basis van het duurzaamheidsbeleid en de duurzaamheidscriteria in paragraaf 4.1.6.2 het advies *goedkeuren* of *afkeuren*. De tweede analist beoordeelt het onderzoek en advies. Het onderzoek met advies van de analist wordt besproken in het onderzoeksoverleg. Na toelichting door de analist tijdens de Investeringscommissie besluit ABB het bedrijf al dan niet toe te laten of te handhaven in het beleggingsuniversum van de ASN Beleggingsfondsen.

4.1.1.1 Risicoanalyse en onderzoekscategorie

Ieder onderzoek dat we uitvoeren, start met een risicoanalyse. Deze is nodig om de onderzoekscategorie vast te stellen. We voeren de risicoanalyse als volgt uit.

Allereerst brengen we de risico's van de betreffende sector en het betreffende bedrijf in kaart. De basis daarvoor zijn de drie duurzaamheidspijlers van de bank: mensenrechten, klimaat en biodiversiteit. We beoordelen daarnaast ook het bestuur (governance) van een bedrijf, en, indien van toepassing, dierenwelzijn. Daarbij geven we antwoord op de vragen: in welke sector is het bedrijf actief en met welke activiteiten houdt het zich bezig?

Beoordeling van sectoren en activiteiten in de praktijk

Het is belangrijk goed te analyseren wat de risico's voor een bedrijf precies zijn. Als we bedrijven beoordelen die werkzaam zijn in (hoog)risicolanden, onderzoeken we daarom wat hun activiteiten daar precies zijn. Een voorbeeld: als het alleen gaat om verkoopkantoren, is het risico op kinderarbeid of dwangarbeid laag. Het bedrijf hoeft op deze onderdelen dan geen beleid te hebben. Dat is anders als een bedrijf productiefaciliteiten heeft in een (hoog)risicoland.

Het is ook mogelijk dat een bedrijf in een sector met een laag risico opereert in laagrisicolanden, maar dat specifieke onderwerpen wel een risico vormen. Bijvoorbeeld: in de softwaresector is dataprivacy altijd een risico.

We leggen deze risico's vast in een sectorprofiel, met als uitkomst: het sectorrisico is laag, gemiddeld of hoog. Daarna stellen we vast of de bedrijf werkzaam is in laagrisicolanden, risicolanden of hoogrisicolanden (hoofdstuk 3 *Risicolanden*). Het sectorrisico in combinatie met het landenrisico bepaalt uiteindelijk de onderzoekscategorie. Hoe meer het bedrijf werkzaam is in risicolanden, risicosectoren en risicoactiviteiten – en hoe groter de risico's dus zijn – des te hoger zijn de voorwaarden waaraan het bedrijf moet voldoen. In alle gevallen gelden dezelfde toetsingscriteria. De diepgang van het onderzoek en het toelatingscriterium verschillen al naar gelang de omvang van het bedrijf. Voor meer uitleg: zie paragraaf 4.1.1.2 *grote en kleine bedrijven*.

Voorbeelden van sectoren en hun risico's ³⁰

Sector	Risico	Subthema's zijn onder meer:
Kleding en retail	Hoog	Keten, kinderarbeid, dwangarbeid, vrijheid van vereniging, veilige & gezonde arbeidsomstandigheden, vervuiling, leefbaar loon.
Voeding	Hoog	Keten, landgebruik, dwangarbeid, leefbaar loon, genetisch gemanipuleerde organismen, dierproeven, dierenwelzijn, grondstoffen.
Farmaceutische industrie en gezondheidszorg	Hoog	Ethisch handelen, dierproeven, toegang tot medicijnen, genetisch gemanipuleerde organismen.
Chemie	Hoog	Basischemie, mijnbouw, cement, conflictgrondstoffen, veilige & gezonde arbeidsomstandigheden.
Elektronica	Gemiddeld	Wapens, conflictgrondstoffen, veilige & gezonde arbeidsomstandigheden, dwangarbeid, keten.
Telecommunicatie	Gemiddeld	Wapens, conflictgrondstoffen, privacy, energieverbruik.
Papier en pulp	Gemiddeld	Landgebruik, ontbossing.
Vastgoed	Gemiddeld	Greenfields, ontbossing, ethisch handelen, cement.
Software	Laag	Wapens, privacy, CO ₂ -uitstoot via datacentra.
Media	Laag	Vrijheid van meningsuiting, energieverbruik, ontbossing.

Wat deze onderzoekscategorieën inhouden voor de toetsing op onze drie duurzaamheidspijlers en bestuur, lichten we hieronder per onderwerp toe.

a. *Mensenrechten*

Als er verschil is tussen nationaal en internationaal recht, vinden we het belangrijk dat het bedrijf de bepaling volgt die de meeste bescherming biedt aan het individu of de desbetreffende groep.

³⁰ Hierbij zijn alleen sectoren opgenomen die zich niet bezighouden met activiteiten die wij uitsluiten of mijden.

Mijden

We mijden uitzettingen in bedrijven die werkzaam zijn in hoogrisicolanden en een hoogrisicosector, behalve als het bedrijf:

- als hoofdactiviteit essentiële humanitaire diensten of producten levert die bijdragen aan de mensenrechten in dat land (het levert bijvoorbeeld medische voorzieningen of woningen);
- kan garanderen dat het niet direct en niet indirect betrokken is bij ernstige mensenrechtenschendingen door een land, en
- kan garanderen dat zijn activiteiten in overeenstemming zijn met onze overige duurzaamheidscriteria.

Extra onderzoek

Dit onderzoek moet de vraag beantwoorden: geeft het bedrijf genoeg garanties dat zijn activiteiten voldoen aan al onze criteria in landen met onvoldoende regels voor mensenrechten en de handhaving daarvan? Dat kan als het voldoende beleid heeft geformuleerd en toezicht houdt op de uitvoering daarvan. Is een bedrijf werkzaam in hoogrisicolanden, dan toetsen we ook of het betrokken is bij ernstige schendingen van mensenrechten door het land. Bijvoorbeeld doordat het producten of diensten levert die hieraan bijdragen of waarvan een totalitair of corrupt regime profiteert. Daarbij onderzoeken we of er sprake is van misstanden op het gebied van mensenrechten die in strijd zijn met de lokale of internationale wetten en regels.

Normaal onderzoek

Bij dit onderzoek gaat het om bedrijven die opereren in landen met een laag risico op het schenden van mensenrechten. Het onderzoek geeft daarom antwoord op de vraag of de activiteiten van het bedrijf voldoen aan de lokale wetten en regels. We onderzoeken of er sprake is van misstanden op het gebied van mensenrechten die in strijd zijn met de lokale wetten en regels. Een misstand is een praktijksituatie die in conflict is met onze duurzaamheidscriteria. In sommige gevallen verwachten we dat een bedrijf in deze categorie specifiek beleid heeft. Bijvoorbeeld als bekend is dat in een bepaald laagrisicoland de kans op een specifieke mensenrechtenschending erg hoog is.

b. Klimaat

Bij de toetsing van bedrijven op klimaat maken we geen onderscheid op basis van risicolanden. Voor klimaat verwachten we van alle bedrijven hetzelfde. Bedrijven moeten beleid hebben om hun impact op het milieu te verminderen en de risico's te beheersen. Wel houden we er rekening mee of bedrijven werkzaam zijn in een sector waarin de impact op het milieu groter is. We verwachten dat zij dan in ieder geval beleid hebben voor de onderdelen die, gezien hun activiteiten, een risico vormen.³¹ Daarbij onderzoeken we of er sprake is van misstanden.

c. Biodiversiteit

Bij de toetsing van bedrijven op biodiversiteit beoordelen we allereerst of een bedrijf opereert in een sector waar gevaar bestaat voor de biodiversiteit. Bijvoorbeeld bedrijven die werkzaam zijn in de papier- en pulpsector of in de voedsel- en drankensector. Vervolgens maken we onderscheid op basis van landen waar biodiversiteit een hoger risico loopt, zoals Maleisië, Indonesië, Vietnam en Brazilië. We verwachten van bedrijven dat zij beleid hebben als ze opereren in sectoren met gevaar voor de biodiversiteit. Ook onderzoeken we of er sprake is van misstanden.

d. Bestuur

Bij de toetsing van het bestuur van bedrijven verwachten we van elk bedrijf dat het beleid heeft om het ethische handelen van zijn werknemers te reguleren, ongeacht waar het werkzaam is. Wel maken we onderscheid op basis van de het risico van de landen waar een bedrijf actief is. We verwachten dat de inhoud en kwaliteit³² van het beleid beter zijn als het bedrijf werkzaam is in (hoog)risicolanden en/of -activiteiten. Tot slot onderzoeken we of er sprake is van misstanden.

4.1.1.2 Grote en kleine bedrijven

Aan de duurzaamheidsanalyse van bedrijven gaat een stap vooraf: we bepalen eerst of het gaat om een groot of klein bedrijf. Dit onderscheid is van belang omdat de toelatingseisen minder streng zijn voor kleine bedrijven dan voor grote bedrijven.

Dit verstaan we onder een klein bedrijf en onder een groot bedrijf:

Klein bedrijf: een bedrijf met een marktkapitalisatie van minder dan € 4 miljard op het moment van toetsing.

31 Bijvoorbeeld: voor bedrijven die actief zijn in de software- en servicesector is hun energieverbruik een groot risico. Op het vlak van waterverbruik daarentegen lopen deze bedrijven een veel minder groot risico. We verwachten dan ook van de bedrijven in deze sector dat zij ten minste iets zeggen over hun energieverbruik en de daarmee samenhangende CO₂-uitstoot.

32 De kwalificaties van het beleid worden verder uitgewerkt in paragraaf 4.1.6.2.

Onze duurzaamheidscriteria voor de kleinere bedrijven zijn minder streng als we beoordelen of zij beleid hebben. Kleine bedrijven hebben immers minder middelen om aan onze beleidseisen te voldoen. Dat wil echter niet zeggen dat zij minder duurzaam zijn. Deze bedrijven toetsen we:

- op te mijden of uit te sluiten activiteiten: voor een advies 'goedkeuren' mag het bedrijf niet betrokken zijn in activiteiten die wij mijden of uitsluiten;
- op misstanden: voor een advies 'goedkeuren' mag het bedrijf niet betrokken zijn bij misstanden;
- op hun missie: voor een advies 'goedkeuren' beoordelen we in hoeverre het bedrijf bijdraagt aan de missie van ASN Bank.

Aanvullende eisen voor kleine bedrijven:

- Het bedrijf komt voor een positief advies in aanmerking als het voldoende beleid heeft voor de grote duurzaamheidsrisico's die zijn gekoppeld aan haar activiteiten. Bijvoorbeeld voor de ketens waarvan we weten dat er een hoog risico is: kleding, voeding en consumentenelektronica.
- Voor de minder grote risico's hoeft het bedrijf geen beleid te hebben.

Groot bedrijf: en bedrijf met een marktkapitalisatie van 4 miljard of meer.

Voor de duurzaamheidscriteria waar we grote bedrijven op toetsen, zie de paragrafen hieronder.

Aanvullende eisen voor grote bedrijven:

- Het bedrijf komt voor een positief advies in aanmerking als het:
 - 1) de kwalificatie *ja* heeft voor alle beleidsonderdelen die van toepassing zijn, en
 - 2) de kwalificatie *matig* heeft voor maximaal vier beleidsonderdelen.³³

4.1.1.3 Game changers

ASN Bank belegt in bedrijven die passen bij haar duurzame missie en visie. Hier horen bedrijven bij die bijdragen aan de transitie naar een duurzame samenleving: 'game changers'. Als deze bedrijven een marktkapitalisatie van € 4 miljard of meer hebben, kunnen ze toch worden goedgekeurd, ook al hebben ze geen beleid voor al onze duurzaamheidscriteria.

We beoordelen het bedrijf en zijn activiteit als volgt:

- het is een echt nieuwe, duurzame activiteit, bijvoorbeeld off-grid energie opslaan, elektrische auto's, duurzame energie, kringlooeconomie, of technologie om zorg te verbeteren;
- het marktaandeel van deze activiteit is wereldwijd maximaal 25%;
- het bedrijf is hier voor bijna volledig actief in.
- er mogen geen (ernstige) misstanden zijn;
- het bedrijf komt voor een positief advies in aanmerking als het voldoende beleid heeft voor de grote duurzaamheidsrisico's die gekoppeld zijn aan zijn activiteiten.

4.1.1.4 Onderzoeksvragen en -profiel

Na de risicoanalyse en het vaststellen van het onderzoeksniveau, vullen we het bedrijfsprofiel in. Daarin beantwoorden we specifieke vragen. Hoe we het profiel invullen en welke vragen erin aan bod komen, lichten we in deze paragraaf toe. Welke activiteiten we uitsluiten, hoe we het beleid beoordelen en hoe misstanden daarin aan bod komen, staat in paragraaf 4.1.6.

In het bedrijfsprofiel maken we een duidelijk onderscheid tussen de activiteiten van een bedrijf, het beleid en de praktijk. Het beleid beoordelen we aan de hand van de verschillende onderdelen van het duurzame beleid in het profiel.³⁴

Daarnaast beoordelen we de daadwerkelijke impact van een bedrijf.

Als een bedrijf nog niet is opgenomen in het beleggingsuniversum en geen groot, bekend bedrijf is, hoeft het bedrijfsprofiel niet volledig ingevuld te worden. Dit is het geval:

- Als duidelijk is dat een bedrijf afvalt op basis van zijn activiteiten. Het bedrijf is dan werkzaam in 'te mijden' of 'uit te sluiten' activiteiten. Wij lichten dan alleen toe waarom het niet door de selectie komt.
- Als een bedrijf op basis van andere beleidsonderdelen al wordt afgekeurd. In dat geval melden we: *n.v.o.* (niet verder onderzocht).

In het bedrijfsprofiel geven we antwoord op de volgende vragen:

- Is het bedrijf werkzaam in activiteiten die wij mijden of uitsluiten?
- Is het bedrijf actief in (hoog)risicolanden?

³³ Soms komt de analist op basis van het gehele profiel en de ingeschatte risico's op een positief advies uit, hoewel het bedrijf de kwalificatie 'matig' krijgt op een of enkele beleidsonderdelen.

³⁴ Voorbeelden van beleidsonderdelen die de analist beoordeelt zijn: gedragsregels voor ethisch handelen, kinderarbeid, dwangarbeid, milieubeleid.

- Heeft het bedrijf duurzaamheidsbeleid (mensenrechten, klimaat, biodiversiteit en bestuur en, indien van toepassing, dierenwelzijn)³⁵?
- Wat is de kwaliteit van het beleid?
- Hoe doet het bedrijf het in de praktijk? Zijn er misstanden?
- Wat is het eindoordeel van de analist op basis van de risico's, de kwaliteit van het beleid en de praktijk?

Is het bedrijf werkzaam in activiteiten die wij mijden of uitsluiten?

- Bij het invullen van het bedrijfsprofiel voorzien we een activiteit of sector van *ja*, als we het bedrijf op basis daarvan uitsluiten, of van *nee*, als het bedrijf niet werkzaam is in een bepaalde activiteit of sector.
- De analist geeft een korte toelichting op zijn beoordeling.

Heeft het bedrijf duurzaamheidsbeleid? En wat is de kwaliteit van het beleid?

- De beleidsonderdelen voorzien we van *nee*, als er geen beleid is, of *ja*, als er wel beleid is.
- Vervolgens beoordelen we de kwaliteit van het beleid met *onvoldoende*, *matig*, *voldoende*, *goed* of *uitstekend*.
- De analist geeft een toelichting om te verklaren hoe hij tot zijn oordeel gekomen is.
- Als een bedrijf werkzaam is in laagrisicolanden, hoeft het niet op alle beleidsonderdelen beleid te hebben. De wet- en regelgeving van het land biedt dan immers voldoende waarborgen. In zulke gevallen vult de analist het oordeel *ja*, *voldoende* in.
- In sommige gevallen is een beleidsonderdeel niet van toepassing op de sector of het bedrijf. In dat geval vullen we *n.v.t.* (niet van toepassing) in.

Hoe doet het bedrijf het in de praktijk?

- Hoe het bedrijf het in de praktijk doet, geven we ook aan door een kwalificatie: *onvoldoende*, *matig*, *voldoende*, *goed* of *uitstekend*.
- In zijn toelichting verklaart de analist hoe hij tot zijn oordeel gekomen is. Hierbij behandelt hij onder andere positieve duurzaamheidsactiviteiten, mogelijke misstanden en milieugegevens die onze dataleverancier levert of die zijn opgenomen in de duurzaamheidsverslagen van het bedrijf zelf.

Wanneer behandelen we misstanden en welke consequenties trekken we daaruit?

1. Er zijn verschillende momenten waarop misstanden besproken worden:
 - Voorafgaand aan elke Investeringscommissie:
 - voor bedrijven in het universum: ECD bespreekt de misstanden die in haar databases naar boven komen. Iedere analist bekijkt een lijst met misstanden en beoordeelt de ernst van de misstand. Deze wordt besproken in het onderzoeksoverleg.
 - Voor de bedrijven die op de actuele agenda staan om onderzocht te worden.
2. Ad hoc:
 - als er zich een acute, ernstige misstand voordoet, beoordeelt een analist van ECD deze.

Als een misstand als ernstig wordt beoordeeld, wordt deze voorgelegd aan de Investeringscommissie. De ernst van de misstanden kan ertoe leiden dat:

1. Een bedrijf wordt afgekeurd als het nog niet in het beleggingsuniversum is opgenomen.
2. Er engagement wordt aangegaan met het bedrijf in het beleggingsuniversum.
3. Een bedrijf uit het beleggingsuniversum wordt verwijderd.

Wanneer is er sprake van een ernstige misstand?

Of er sprake is van een 'ernstige misstand' bepaalt de analist aan de hand van de volgende vragen:

- Worden er mensenrechten geschonden? Zijn er grote misstanden op gebied van ethiek, biodiversiteit of klimaat?
- Wat is de omvang van de schendingen?
- Vinden ze structureel of op grote schaal plaats?
- Worden ze bewust gepleegd of gedoogd?
- Wat is de aard van de schending? (Soms kan een incident zo ernstig zijn dat de schaal niet uitmaakt.)
- Hoe reageert het bedrijf?

³⁵ De thema's klimaat, biodiversiteit, mensenrechten en bestuur zijn onderverdeeld in subthema's ofwel beleidsonderwerpen, bijvoorbeeld gedragsregels voor ethisch handelen, kinderarbeid, dwangarbeid, milieubeleid.

Procedure:

- De analist onderzoekt of en hoe de misstand aan het bedrijf is gekoppeld. Als deze koppeling bestaat, onderzoekt de analist of het bedrijf publiekelijk gereageerd heeft op de misstand.
- Als er sprake is van een misstand waar het bedrijf een directe link mee heeft, en er is geen duidelijke publieke reactie van het bedrijf, dan vragen we een reactie van het bedrijf.

Wat is het eindoordeel van de analist op basis van de risico's, de kwaliteit van het beleid en de praktijk?

- Op basis van de risico's, de kwaliteit van het beleid en de praktijk komt de analist tot een eindoordeel en geeft een advies. De adviezen die een analist kan geven, staan in paragraaf 4.1.3. Hierbij maken we onderscheid tussen grote en kleine bedrijven (meer uitleg staat in paragraaf 4.1.1.2). Of het eindoordeel uiteindelijk voldoende (v) of onvoldoende (x) is, staat in het schema hieronder. Voor een uiteindelijk advies 'goedkeuren' moet het bedrijf op alle beleidsonderdelen een voldoende scoren.

Eindoordeel grote bedrijven (marktkapitalisatie groter dan of gelijk aan € 4 miljard)

Kwaliteit beleid	Beleidsonderdeel/ sectorrisico	Onvoldoende	Matig	Voldoende	Goed	Uitstekend
Laag		n.v.t.	V	V	V	V
Gemiddeld		X	V/X ³⁶	V	V	V
Hoog		X	X	V	V	V

Eindoordeel klein bedrijf (marktkapitalisatie van maximaal € 4 miljard)

Kwaliteit beleid	Beleidsonderdeel/ sectorrisico	Onvoldoende	Matig	Voldoende	Goed	Uitstekend
Laag		n.v.t.	V	V	V	V
Gemiddeld		V	V	V	V	V
Hoog		X	V/X ³⁷	V	V	V

Wanneer wordt een bedrijf goed- of afgekeurd?

Is het totaaloordeel *onvoldoende*, dan adviseert de analist aan de Investeringscommissie om het bedrijf af te *keuren*.

4.1.3 Adviezen en besluiten

Op basis van zijn eindoordeel, zoals uitgelegd in paragraaf 4.1.1.4, geeft de analist een advies. Daarna kan de Investeringscommissie een besluit nemen. De analist kan twee verschillende adviezen geven over een bedrijf: *goedkeuren* of *afkeuren*.

Op basis van dit advies en de onderbouwing daarvan neemt de Investeringscommissie een besluit. Dat oordeel kan luiden: *goedkeuren*, *afkeuren*, *engagement* of *aanhouden*. De oordelen *goedkeuren* en *afkeuren* bestaan in twee vormen: voor bedrijven die nog niet in het beleggingsuniversum aanwezig zijn, en voor bedrijven die zich daar al in bevinden. Elk advies of besluit geldt specifiek voor het beleggingsuniversum van het betreffende fonds, zoals in het vorige hoofdstuk is besproken.

Goedkeuren:

Goedkeuren, toelaten = Een bedrijf bevindt zich nog niet in het beleggingsuniversum (universum); zijn activiteiten en beleid voldoen aan onze duurzaamheidscriteria. Daarom laten wij het toe tot het beleggingsuniversum.

Goedkeuren, handhaven = Een bedrijf bevindt zich al in het beleggingsuniversum; zijn activiteiten en beleid voldoen nog steeds aan onze duurzaamheidscriteria. Daarom handhaven wij het in het beleggingsuniversum.

³⁶ Afhankelijk van het beleidsonderdeel.

³⁷ Afhankelijk van het beleidsonderdeel.

Goedkeuren, geen volledig beleid = Deze categorie geldt voor bedrijven die een marktkapitalisatie hebben van minder dan € 4 miljard, en die niet voor alle duurzaamheidscriteria beleid hebben. De conclusie van de analyse over de risico's, het beleid en de praktijk is voldoende.

Afkeuren:

Afkeuren, niet toelaten = Een bedrijf bevindt zich nog niet in het beleggingsuniversum; zijn activiteiten en/of beleid voldoen niet aan onze duurzaamheidscriteria. Wij laten het niet toe tot het universum.

Afkeuren, verwijderen = Een bedrijf bevindt zich al in het beleggingsuniversum, maar voldoet niet meer aan onze duurzaamheidscriteria. De activiteiten voldoen niet meer, het beleid is ontoereikend en/of er is sprake van zeer ernstige en/of structurele misstanden (praktijksituaties die in conflict zijn met de duurzaamheidscriteria). Daarom verwijderen wij het bedrijf uit het beleggingsuniversum.

Aanhouden:

Aanhouden houdt in dat er nader onderzoek nodig is omdat er geen besluit mogelijk is op basis van de beschikbare informatie. We agenderen het bedrijf opnieuw. Alleen de Investeringscommissie kan dit beslissen, niet de analist.

4.1.4 Engagement

Onder *engagement* verstaan we het voeren van een dialoog met bedrijven en instellingen, met als doel hen bewuster te maken van hun duurzaamheidsprestaties en hen aan te sporen deze te verbeteren. Wij besluiten tot engagement in de volgende gevallen:

- Het bedrijf is in het beleggingsuniversum opgenomen, maar bij heronderzoek blijkt dat het beleid niet meer voldoet aan onze duurzaamheidscriteria. De activiteiten van het bedrijf zijn nog steeds in lijn met onze criteria; het is dus niet actief in uit te sluiten of te mijden activiteiten. We handhaven het bedrijf in het beleggingsuniversum, maar starten engagement.
- Er is een misstand geconstateerd waaruit blijkt dat het bedrijf niet voldoet aan onze duurzaamheidscriteria.

Als de Investeringscommissie besluit tot engagement, bepaalt ABB wie dit oppakt. Engagement kan worden uitgevoerd door ECD, de fondsbeheerders, ABB of in samenwerking tussen deze partijen. Wij hanteren drie soorten engagement:

1. licht engagement.
2. actief engagement
3. collectief engagement

Licht engagement

We voeren passief engagement nadat de Investeringscommissie heeft vastgesteld dat een bedrijf met een marktkapitalisatie groter dan € 4 miljard op het gebied van beleid niet meer voldoet aan de duurzaamheidscriteria. Er zijn geen misstanden geconstateerd die reden geven anders te beslissen.

Actie en duur:

De analist stuurt het bedrijf één engagementbrief met de punten waarop het bedrijf moet verbeteren. Binnen vier jaar wordt het bedrijf heronderzocht. Dan moet het op de ontbrekende punten voldoende beleid hebben ontwikkeld. Looptijd van dit type engagement is maximaal vier jaar.

Actief engagement

We voeren actief engagement als bij een bedrijf een ernstige misstand (zie voor de bepaling hiervan en het proces voor het beoordelen van misstanden paragraaf 4.1.1.4) wordt geconstateerd. In sommige gevallen kunnen we ook actief engagement aangaan als er beleid ontbreekt en de vierjaarstermijn niet gepast is.

Actie en duur:

De looptijd van dit type engagement is maximaal een jaar. Zodra het engagement is afgerond, beschrijft de analist in het bedrijfsprofiel de uitkomst van het engagementproces. Deze uitkomst wordt besproken in de vergadering van de Investeringscommissie. Deze neemt een definitief besluit over het bedrijf.

Collectief engagement

We kunnen collectief engagement voeren als er in meerdere gevallen sprake is van soortgelijke misstanden in een sector of op specifieke gebieden.

Actie en duur:

Afhankelijk van de complexiteit van het probleem duurt collectief engagement vaak meerdere jaren.

4.1.5 Dataleveranciers en bronnen

Bij het onderzoek gebruiken we verschillende bronnen. We werken samen met diverse dataleveranciers. Daarnaast gebruiken we informatie van bedrijven zelf, non-gouvernementele organisaties (ngo's), waaronder vakbonden, en beschikbare informatie uit allerlei media.

De dataleveranciers leveren informatie op verschillende gebieden:

- ESG-data, ofwel data over de milieuprestaties en sociale en *corporate governance*-data van een breed scala aan beursgenoteerde bedrijven (ESG staat voor *environmental, social & governance*).
- Kwantitatieve data over de milieuprestaties van bedrijven, onder andere de emissies van verontreinigende stoffen waarvoor de bedrijfsactiviteiten verantwoordelijk zijn. Zo kunnen we beter de milieubelasting van bedrijven vergelijken.
- Analyses van de media wereldwijd, waarbij dataleveranciers checken of bij de bedrijven misstanden zijn geconstateerd.

4.1.6 Inhoudelijke invulling van het onderzoek

4.1.6.1 Uit te sluiten en te mijden activiteiten

In deze paragraaf behandelen we de activiteiten die we mijden en uitsluiten. Het gaat om activiteiten die (nog) niet bijdragen aan of passen in een duurzame samenleving. Deze activiteiten hebben bovendien risico's voor mens, dier en milieu die wij te groot of onacceptabel vinden. Uitsluiting is van toepassing op die activiteiten die onder geen enkele omstandigheid zijn toegestaan³⁸, ongeacht hoe duurzaam het bedrijf opereert. Mijden is van toepassing op die activiteiten waarin we zouden kunnen beleggen, mits ze voldoen aan al onze criteria, maar waarin we vanwege de grote duurzaamheidsrisico's in de praktijk vaak niet in beleggen.

We behandelen de te mijden en uit te sluiten activiteiten in dit hoofdstuk over het ASN Duurzaam Aandelenfonds, het ASN Duurzaam Small & Midcapfonds en het ASN Milieu & Waterfonds. Deze informatie geldt echter niet alleen voor deze fondsen, maar voor alle activiteiten die ASN Bank financiert of waarin ABB belegt. Voor de overzichtelijkheid spreken we bij de uitwerking van de criteria alleen over beleggen. De criteria gelden dus ook voor financieringen.

Grenzen

Voor elk criterium bij een te mijden of uit te sluiten activiteit geldt dat ergens een grens ligt. Bij het onderwerp 'wapens' is het bijvoorbeeld nodig te definiëren wat een wapen is, en bij 'bont' en 'gokspelen' wat er precies wel en niet onder valt en dus waar we de grens precies trekken. Daarom hebben we onder alle activiteiten een *wel* en een *niet* opgenomen waar we aangeven waar de grenzen voor ons liggen. Het *wel* geeft antwoord op de vraag: *waarin wil ASN Bank nog wel beleggen?* Het *niet* geeft antwoord op de vraag: *waar wil ASN Bank geen geld meer in beleggen?*

Leverancier voor uit te sluiten of te mijden activiteiten

Behalve dat bedrijven zelf actief kunnen zijn in uit te sluiten activiteiten, kunnen zij ook indirect betrokken zijn bij deze activiteiten. Dat is het geval als ze producten en/of diensten leveren voor deze activiteiten.

Hieronder leggen we uit wanneer we wel en wanneer we niet in een bedrijf kunnen beleggen als het diensten en/of producten levert voor uit te sluiten en te mijden activiteiten. Hiervoor onderzoekt de analist twee vragen:

- In hoeverre is het bedrijf verweven met een activiteit?
- Is het een kernactiviteit?

Hierbij beoordeelt de analist:

- Wat is omzet die gegenereerd wordt door de producten en/of diensten? Is deze kleiner dan vijf procent, dan zien wij deze niet als kernactiviteit. Er is geen reden tot afkeuren, tenzij het bedrijf te verweven is met de activiteit.
- Ziet het bedrijf de geleverde producten en/of diensten als groeimarkt?
- Richt het bedrijf zich strategisch op een bepaalde uit te sluiten of te mijden activiteit?
- Voert het bedrijf een actieve lobby voor activiteiten die wij uitsluiten of mijden?

Uitzondering! Voor leveranciers die producten en/of diensten leveren aan de wapenindustrie geldt het bovenstaande niet. Hiervoor gelden de criteria zoals hierna worden uitgelegd.

³⁸ We streven ernaar, voor zover we kunnen, dergelijke activiteiten uit te sluiten. Toch kan het zo zijn dat de analist na zorgvuldig onderzoek relevante informatie niet boven tafel krijgt. Wij zijn hierbij namelijk afhankelijk van openheid van het bedrijf en publieke bronnen.

Wapens

16.4

We beleggen niet in bedrijven die zich mengen in of profiteren van oorlogen of gewapende conflicten, of die werkzaam zijn in wapenproductie of wapenhandel. Dat betekent dat we afzien van elke vorm van beleggen in bedrijven die werkzaam zijn in de ontwikkeling, productie en distributie van of handel in wapens.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in bedrijven die producten maken met een *dual use*-toepassing, voor zover deze *niet* voornamelijk voor de wapenindustrie zijn ontwikkeld en *niet* op grote schaal worden toegepast in de wapenindustrie.

Niet:

- We sluiten bedrijven uit die producten of diensten produceren of leveren die voorkomen op de EU Common Military List. Dit is de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen en technologieën.
- We mijden bedrijven die *dual use*-producten en -diensten produceren of leveren die voorkomen op de *dual use*-lijst. Daarbij beoordeelt de analist in hoeverre deze voornamelijk voor de wapenindustrie zijn ontwikkeld en/of op grote schaal worden toegepast in de wapenindustrie. De analist stelt op basis daarvan vast of dit grond is tot uitsluiting.

Kernenergie

3.9, 7.2

We beleggen ook niet in bedrijven die als leverancier te verweven zijn met de kernenergiesector en/of meer dan vijf procent van de omzet genereren uit deze activiteiten.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in bedrijven die kernenergie afnemen.

Niet: We beleggen niet in bedrijven die kernenergie produceren of als leverancier te verweven zijn met de kernenergiesector en/of meer dan vijf procent van de omzet genereren uit deze activiteiten.

Tabak

3.4, 3.5, 3.a

We beleggen niet in bedrijven die tabaksproducten of elektronische rookwaren produceren. Ook beleggen we niet in bedrijven die meer dan 5% van hun omzet behalen door verkoop of distributie van of handel in tabaksproducten of elektronische rookwaren.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in bedrijven die minder dan vijf procent van hun omzet realiseren uit de handel in, of verkoop of distributie van tabaksproducten of elektronische rookwaren.

Niet: We mijden bedrijven die als toeleverancier te verweven zijn met de tabaksindustrie en/of meer dan vijf procent van de omzet genereren uit deze activiteiten.

Alcoholhoudende dranken

3.5

Alcoholconsumptie is schadelijk voor de gezondheid. Ook heeft overmatig alcoholgebruik negatieve maatschappelijke gevolgen. We beleggen daarom niet in bedrijven die alcoholhoudende dranken produceren. Ook beleggen we niet in bedrijven die meer dan tien procent van hun totale omzet behalen door de verkoop of distributie van of handel in alcoholhoudende dranken.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in bedrijven die minder dan tien procent van hun omzet realiseren uit de handel in, of verkoop of distributie van alcoholhoudende dranken.

Niet: We beleggen niet in bedrijven die alcoholhoudende dranken produceren.

Cannabis en cannabishoudende producten

3.5

Recreatief gebruik van cannabis en/of cannabishoudende producten brengt gezondheidsrisico's met zich mee. Daarom beleggen we niet in bedrijven die cannabis en/of cannabishoudende producten voor recreatief gebruik produceren. Ook beleggen we niet in bedrijven die actief zijn in de verkoop, handel en/of distributie van cannabis voor recreatief gebruik.

Bedrijven die betrokken zijn bij cannabishoudende medicijnen kunnen we wel goedkeuren. Voorwaarde is dat zij deze medicijnen op een veilige, verantwoorde manier produceren en/of vermarkten, zodat zij consumentenbescherming garanderen. Net als andere medicijnen moeten cannabishoudende medicijnen goedgekeurd zijn om op de markt gebracht te worden. Het is essentieel dat deze bedrijven zich aan de wet houden en niet betrokken zijn bij misstanden.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in bedrijven die cannabishoudende medicijnen produceren, verkopen of distribueren, mits zij consumentenbescherming garanderen.

Niet: We beleggen niet in bedrijven die cannabis of cannabishoudende producten verkopen, distribueren en/of produceren.

Gokspelen

We beleggen niet in bedrijven die *short odds*-kansspelen op de markt brengen of exploiteren of daar onderdelen voor produceren. Bij short odds-kansspelen volgen inzet en winst of verlies elkaar snel op. Daardoor zijn zij sterk verslavend. Bijvoorbeeld: fruitautomaten, casinospelen, bingo, krasloten en het wedden op paarden.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in bedrijven die zich bezighouden met *long odds*-kansspelen, zoals loterijen en prijsvragen, met een lange tijd tussen inzet en winst of verlies.

Niet:

- We beleggen niet in bedrijven die short odds-kansspelen leveren of exploiteren.
- We beleggen ook niet in bedrijven die onderdelen leveren voor short odds-kansspelen, waardoor ze te zeer verweven zijn met bedrijven die short odds-kansspelen leveren of exploiteren, en/of bedrijven die meer dan vijf procent van hun omzet genereren door het leveren van onderdelen.

Porno

5.2, 8.7, 8.8, 16.2

We beleggen niet in bedrijven die zich bezighouden met de productie van pornografie. Omdat er in de seksindustrie een verhoogd risico is op seksuele uitbuiting.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in bedrijven zoals televisiezenders, die een kanaal hebben dat porno uitzendt.

Niet: We beleggen niet in escortbureaus en prostitutie of bedrijven die hiervan profiteren.

Genetische modificatie

2.5

We sluiten bedrijven uit die voor niet-medische doeleinden genetische modificatie op planten en dieren toepassen of hiertoe opdracht geven. Dit doen wij omdat er risico's kleven aan genetische modificatie. Zo is er veel onduidelijkheid over de nadelige gevolgen van gentechnologie voor mens, biodiversiteit en dierenwelzijn.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel:

- We kunnen wel beleggen in bedrijven die genetische modificatie op planten en dieren toepassen voor medische doeleinden, als dit de enige oplossing is voor een medisch probleem, en als dit gebeurt onder gesloten omstandigheden.
- We kunnen wel beleggen in bedrijven die genetische modificatie toepassen op micro-organismen (dit zijn geen planten of dieren) als dit gebeurt onder gesloten omstandigheden.
- We kunnen wel beleggen in bedrijven die genetisch gemodificeerde producten afnemen, mits zij transparant zijn over de wijze waarop ze deze producten gebruiken.

Niet: We beleggen niet in bedrijven die genetische modificatie op planten en dieren toepassen voor voeding en non-food-producten, of hiertoe opdracht geven.

Dierenwelzijn

Onder dierenwelzijn vallen verschillende onderwerpen. Wij willen alleen beleggen in bedrijven die bijdragen aan een respectvolle omgang met dieren en verbetering van dierenwelzijn. Hieronder geven we over verschillende onderwerpen aan of we er wel of niet in beleggen, en hoe we onze visie op dierenwelzijn toepassen.

Bont, leer en veren

15.7, 15.c

Wij beleggen niet in de productie van en handel in bont en exotische en beschermde dieren. We beleggen ook niet in bedrijven die gebruikmaken van bont of leer van exotische en beschermde diersoorten. We beleggen niet in ondernemingen die gebruik maken van producten die van dieren afkomstig zijn die onder erbarmelijke omstandigheden zijn behandeld. Denk hierbij aan dierenwelzijn voor gebruik van angora, wol, dons en veren. Uiteraard vallen hier ook dierlijke producten onder die illegaal (stroperij) verkregen en verhandeld worden, zoals ivoor van olifanten en de hoorn van neushoorns.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in bedrijven die leer, dons en veren gebruiken van dieren die goed behandeld zijn.

Niet: We beleggen niet in bedrijven die gebruik maken of handelen in bont, en huiden en pelzen van exotische en beschermde diersoorten. We beleggen ook niet in bedrijven die gebruik maken van producten van dieren die onder erbarmelijke omstandigheden gehouden zijn.

Veehouderij³⁹

2.4, 13.2, 15.2, 15.3

We mijden beleggingen in de veehouderij omdat er (nu nog) problemen zijn op het gebied van voedselzekerheid, klimaat, biodiversiteit, gezondheid en mensenrechten. Ook mijden we afnemers van de veehouderij, waaronder slachterijen en transportbedrijven.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in afnemers van de veehouderij, zoals supermarkten, mits zij in hun inkoopbeleid voldoende rekening houden met dierenwelzijn (zie de voorwaarden onder 'Dierenwelzijnsbeleid').

Niet: We beleggen niet in veehouderijen en de directe afnemers van veehouderijen, zoals slachterijen en veetransport, omdat deze vaak dierenwelzijn niet kunnen garanderen.

Visserij⁴⁰

12.2, 14.1, 14.2, 14.4, 14.c

We beleggen niet in visserij. Overbevissing draagt bij aan het verlies van biodiversiteit. Bij het vangen en verwerken van vis wordt weinig rekening gehouden met dierenwelzijn. De visserijsector leeft de eisen van internationale overeenkomsten en keurmerken onvoldoende na, zoals het Marine Stewardship Council (MSC), de FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries, wet- en regelgeving van MARPOL en de EU. Ook respecteert de sector Marine Protected Areas onvoldoende⁴¹. Als de productie van kweekvis (aquacultuur) in de toekomst voldoende duurzaam en diervriendelijk is, kunnen we hierin beleggen.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in bedrijven die afnemers zijn van de visserij en die gebruikmaken van het MSC-keurmerk voor wilde vis of het ASC-keurmerk voor kweekvis, zoals supermarkten en restaurants. Daarnaast hebben deze bedrijven het doel om het aandeel van producten met keurmerk te vergroten.

Niet: We beleggen niet in visserij en evenmin in bedrijven die op een onvoldoende duurzame en niet-diervriendelijke manier kweekvis (aquacultuur) produceren.

Omgang met wilde dieren

15.7, 15.c

We beleggen niet in bedrijven en projecten die wilde dieren inzetten voor vermaak of commerciële activiteiten. We kunnen wel beleggen in bedrijven en projecten die zich inspinnen om bedreigde diersoorten te beschermen.

39 Vanwege de grote duurzaamheidsrisico's beleggen we in de praktijk alleen in bedrijven die dergelijke activiteiten in hun keten hebben. Als veehouderijbedrijven in de toekomst hun activiteiten volledig verduurzamen, beoordelen wij ze volgens de criteria van ons dierenwelzijnsbeleid en onze overige duurzaamheidscriteria.

40 Wat voor veehouderij geldt (zie noot 39), geldt ook voor visserij.

41 De FAO code of conduct for responsible fisheries is een gedragscode voor verantwoorde visserij. MARPOL is een internationaal verdrag om vervuiling door schepen tegen te gaan. Marine Protected Areas ofwel zeerreservaten zijn beschermde gebieden in de oceaan zonder nationale of internationale juridische status. In deze beschermde gebieden worden versturende activiteiten die natuurlijke waarden bedreigen, zoveel mogelijk beperkt of verboden. Voorbeelden van versturende activiteiten zijn visserij en recreatie.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel:

- We kunnen wel beleggen in bedrijven die zich inspannen om bedreigde diersoorten te beschermen en die voldoen aan de vijf vrijheden van dierenwelzijn en onze biodiversiteitscriteria.
- We kunnen wel beleggen in opvangcentra die bijdragen aan dierenwelzijn doordat zij dierenleed voorkomen, en die bij de opvang rekening houden met dierenwelzijn.
- We kunnen beleggen in bedrijven die op dieren jagen onder de voorwaarden dat dit onderdeel is van terreinbeheer, dat zij dit doen in het kader van schadebestrijding, dat er geen alternatieven zijn en/of dat zij het doen bij ernstig, uitzichtloos lijden van het dier.
- We kunnen wel beleggen in bedrijven die gebruikmaken van plaagdierbestrijding.

Niet:

- We beleggen niet in toeristische activiteiten die dieren of hun habitat verstoren of schaden.
- We beleggen niet in bedrijven die betrokken zijn bij de handel in bedreigde diersoorten die op de rode lijst staan.
- We beleggen niet in bedrijven die jagen op dieren.
- We mijden bedrijven die zich gespecialiseerd hebben in plaagdierbestrijding zoals pesticiden, insecticiden en neonicotinoïden.

Behandeling van dieren in gevangenschap

We beleggen niet in bedrijven en organisaties die wilde dieren enkel voor vermaak gebruiken. We kunnen wel beleggen in bedrijven en organisaties die gedomesticeerde dieren houden en de vijf vrijheden garanderen.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in dierentuinen en kinderboerderijen als zij de vijf vrijheden garanderen.

Niet:

- We beleggen niet in bedrijven die dieren alleen houden voor vermaak, zoals circussen.
- We beleggen niet in dierentuinen en dolfinaria waar dieren getraind worden voor shows.
- We beleggen niet in bedrijven die dieren verkopen, zoals dierenwinkels en tuincentra.

Dierproeven

We beleggen niet in bedrijven die dierproeven gebruiken voor cosmetische doeleinden, tenzij het bedrijf hier wettelijk toe verplicht is. Het bedrijf heeft dan een duidelijke visie om dierproeven op cosmetica te verminderen en investeert in alternatieve testmethoden.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in bedrijven die gebruikmaken van dierproeven voor medische en niet-medische doeleinden als zij hierover transparant zijn en hiervoor voldoende beleid hebben (zie het dierproevenbeleid voor de voorwaarden).

Niet: We beleggen niet in bedrijven die gebruikmaken van dierproeven voor cosmetische doeleinden als dit niet wettelijk verplicht is of als het bedrijf niet investeert in alternatieve testmethoden.

Cementindustrie

13.2, 15.5

We mijden bedrijven die cement produceren, omdat dit gepaard gaat met hoge emissies van broeikasgassen en aantasting van ecosystemen.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in bedrijven die handelen in en gebruikmaken van cement.

Niet: We mijden bedrijven die cement produceren.

Basischemie en -metalen

12.2, 12.4, 13.2, 15.3

We mijden bedrijven die opereren in de petrochemie. Dit zijn bedrijven die van ruwe olie de bulkstoffen voor de chemische sector maken, zoals ethyleen en polymeren. We beleggen ook niet in bedrijven die van erts nieuwe metalen maken.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in bedrijven die zich richten op hergebruik van schroot (kringlooeconomie). Of in bedrijven die kunnen overstappen naar *biobased* grondstoffen. Zo wil ASN Bank het winnen van erts beperken en het hergebruik stimuleren.

Niet: We mijden bedrijven die energie-intensieve bulkproducten voor de chemische sector maken.

Fossiele grondstoffen

3.9, 6.3, 7.2, 9.4, 12.2, 13.2, 14.1, 14.3, 15.3

We mijden de fossiele-energiesector. Daartoe behoren de exploitatie, productie en raffinage van fossiele grondstoffen. Verder horen daartoe de productie van onder meer elektriciteit en warmte met behulp van fossiele grondstoffen. Onder fossiele grondstoffen verstaan we alle grondstoffen met een fossiele herkomst. Dat zijn vooral bruinkool, steenkool, aardgas, schaliegas, teerzanden en olie.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in:

- afnemers van deze producten; de aandelenfondsen beleggen echter minder in bedrijven die veel fossiele grondstoffen verbruiken en dus veel CO₂ uitstoten (ofwel: een grote *carbon footprint* hebben);
- bedrijven die hoofdzakelijk energie voor eigen gebruik produceren met behulp van fossiele grondstoffen.

Niet: We mijden bedrijven die als toeleverancier te verweven zijn met de fossiele grondstoffensector en/of meer dan vijf procent van de omzet genereren uit deze activiteiten.

Dammen

6.6, 6.b, 15.1, 16.7

We beleggen in dammen of in bedrijven die dammen bouwen, betrokken zijn bij de bouw van dammen of dammen beheren als zij daarbij de zeven uitgangspunten de World Commission On Dams respecteren. Deze zeven uitgangspunten geven in de praktijk niet altijd voldoende houvast om een besluit te nemen. Daarom hanteren wij in ieder geval de volgende grenzen:

Waar ligt de grens?

Wel:

- We beleggen bij voorkeur in de renovatie van bestaande kleine én grote dammen waarvan de netto-impact positief is; zij wekken bijvoorbeeld veel extra energie op, maar hebben een geringe impact op het landschap of de lokale bevolking.
- Bij nieuwe dammen beleggen we bij voorkeur in kleine dammen, dat wil zeggen dammen die minder dan 50 megawatt elektriciteit opwekken.

Niet:

- We beleggen niet in grootschalige nieuwe dammen, dat wil zeggen dammen die meer dan 50 megawatt elektriciteit opwekken.
- We beleggen niet in dammen of bedrijven die dammen aanleggen of beheren als 1) de betreffende dam valt in de categorieën I-IV van de IUCN, de UNESCO World Heritage Convention en de Ramsar Convention on Wetlands, en 2) er ernstige misstanden zijn in verband met de lokale bevolking.

Biobrandstoffen van de eerste generatie

2.1, 7.2, 12.2, 15.2

We beleggen niet in biobrandstoffen van de eerste generatie. Biobrandstoffen van de tweede en derde generatie zijn toegestaan onder specifieke voorwaarden. Zo moet de biomassa in Nederland voldoen aan NTA 8080⁴². Voor andere landen geldt dezelfde of een vergelijkbare maatstaf. Dit geldt voor zowel de aanvrager als de keten. De oorsprong van de biomassa is aantoonbaar lokaal, dat wil zeggen afkomstig uit een gebied binnen een straal van circa 200 kilometer van de centrale. Bij verbranding van vaste biomassa wordt het rookgas gereinigd met behulp van de nieuwste technieken.

42 NTA 8080 geeft criteria voor de duurzaamheid van biomassa gebruikt voor energiedoeleinden. Deze hebben betrekking op: reductie van broeikasgassen, concurrentie met voedsel en/of andere lokale toepassingen, biodiversiteit, milieu, welvaart en welzijn. <http://www.betterbiomass.com/nl/>

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Type biobrandstof	1e generatie: al in gebruik	2e generatie: deels in gebruik, deels in ontwikkeling	3e generatie: in ontwikkeling
Input (primaire grondstof)	Voedingsgewassen zoals graan, maïs, koolzaad, suikerriet, palmolie.	Houtige gewassen en houtige afvalstromen. Alle brandbare bio-organische afvalstoffen zoals mest, slib, frituurvet.	Momenteel vooral algen.
Output	Ethanol, biodiesel, biogas.	Ethanol, biodiesel, biogas, brandhout, vaste bio-organische brandstoffen (zoals pellets), grondstof voor chemie.	Biogas
Toepassing	Mobiel: biobrandstoffen voor auto's.	Mobiel: biobrandstoffen voor auto's. Stationair: opwekking van elektriciteit in centrales.	Mobiel: biobrandstoffen voor auto's en vliegtuigen.
Voor- en nadelen	Concurrentie om voedsel en grond; lage CO ₂ -reductie.	Concurrentie om grond; hoge CO ₂ -reductie.	Lage concurrentie om grond; hoge CO ₂ -reductie.
Oordeel ASN Bank	Niet beleggen of financieren.	Wel beleggen of financieren, onder voorwaarden. ^{43,44}	Wel beleggen of financieren, onder voorwaarden. ⁴⁵

Afvalverwerking

9.4, 11.6, 12.4, 12.5, 13.2

We mijden afvalverwerkers die als belangrijkste activiteit hebben dat zij afval storten. Daarbij kunnen we de verbrandingscapaciteit meewegen. Is de verbrandingscapaciteit groot, dan weegt deze negatief mee vanwege de uitstoot van broeikasgassen. Het is daarbij wenselijk dat afvalverwerkers een groot deel van het vrijkomende methaangas uit stortplaatsen opvangen voor nuttig gebruik. Ten slotte volgen we de voorkeursvolgorde voor afvalbeheer die is vastgelegd in artikel 10.4 van de Wet milieubeheer. Deze voorkeursvolgorde is als volgt:

1. preventie: het ontstaan van afvalstoffen wordt voorkomen of beperkt;
2. ontwerp voor preventie of voor nuttige toepassing: bij het vervaardigen van stoffen, preparaten of andere producten wordt gebruikgemaakt van stoffen en materialen die na gebruik van het product geen of zo min mogelijk nadelige gevolgen voor het milieu veroorzaken;
3. nuttig toepassen door producthergebruik: stoffen, preparaten en andere producten worden na gebruik als zodanig opnieuw gebruikt;
4. nuttige toepassing door materiaalhergebruik: stoffen en materialen waaruit een product bestaat, worden na gebruik van het product opnieuw gebruikt;
5. nuttig toepassen als brandstof: afvalstoffen worden toegepast met een hoofdgebruik als brandstof of voor een andere wijze van energieopwekking;
6. verwijderen door te verbranden: afvalstoffen worden verwijderd door deze te verbranden op land; verwijderen door te storten: afvalstoffen worden gestort.

43 Voorwaarden voor wel of niet investeren in biobrandstoffen:

44 We investeren onder geen enkele voorwaarde in de toepassing van biomassa voor de productie van biodiesel.

45 We investeren onder geen enkele voorwaarde in de toepassing van biomassa voor de productie van biodiesel.

Natte biomassa	Beoordeling	Voorwaarden
Rioolwaterzuiveringslib	Positief	Biogas kan het best direct worden benut in zuiveringsinstallatie voor energieneutrale rioolwaterzuivering en fosfaatafscheiding.
Stortgas	Positief	Focus op het voorkomen van methaanuitstoot. Productie neemt af doordat er niet meer gestort wordt.
GFT-afval	Positief	Digestaat uit de vergistingsinstallatie moet worden ingezet als compost. Afvalverwerkers kunnen beter verplicht worden gesteld om afval gescheiden in te zamelen en GFT te vergisten.
Natuur- en bermgras	Positief mits	In principe meer hoogwaardige toepassing mogelijk in eiwit- en vezelproductie, maar deze technologie staat nog in de kinderschoenen.
Natte gewasresten uit de tuinbouw, veilingafval	Positief mits	Alleen als er geen afzetmogelijkheden zijn in de diervoedersector en de bodemkwaliteit niet wordt aangetast. Digestaat moet worden ingezet als compost.
Dierlijke mest	Positief mits	Alleen als de focus in de eerste plaats ligt op het voorkomen van methaanuitstoot, door veehouders daartoe te verplichten. Pure mestvergisting is sterk te prefereren boven co-vergisting.
Natte gewasresten uit de akkerbouw	Nee, tenzij	Alleen als er geen afzetmogelijkheden zijn in de diervoedersector. Digestaat moet terug naar de akker, maar dit is vooralsnog niet altijd mogelijk wegens wettelijke beperkingen.
Reststromen uit de voedingsmiddelenindustrie (VGI)	Nee, tenzij	Alleen als er geen afzetmogelijkheden zijn in de diervoedersector. Aardappelschillen, perspulp e.d. niet vergisten, maar inzetten als diervoeder.
Landbouwgewassen (Mais, tarwe, suikerbiet, etc.)	Negatief	Geen klimaatwinst door emissies bij de teelt en lekkage van methaan uit het systeem. Concurrentie met voedselproductie.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen wel beleggen in afvalverwerkers waarvan minder dan 30% van de totale afvalverwerking bestaat uit stort. Hierbij kunnen we hun verbrandingscapaciteit meewegen. Het is wenselijk dat een groot deel van het vrijkomende methaangas uit stortplaatsen wordt opgevangen voor nuttig gebruik.

Niet: We mijden afvalverwerkers waarvan meer dan 30% van de totale afvalverwerking bestaat uit stort.

Financiële dienstverlening

10.5, 10.6, 17.1

Wij mijden beleggingen in of financiering van financieel dienstverleners omdat zij over het algemeen geen of beperkt inzicht geven in hun bedrijfsactiviteiten. We kunnen dus niet beoordelen of deze activiteiten aan de duurzaamheidscriteria voldoen. Vanuit ons perspectief is dit vooral een groot risico bij financieel dienstverleners met omvangrijke beleggings- of kredietportefeuilles.

In geen enkel geval beleggen we in of verstrekken leningen aan een financiële instelling die voor 25% of meer in handen is van de overheid van een hoogrisicoland of van een bedrijf dat we uitsluiten op grond van de aard van de activiteiten van dat bedrijf.

In de overige gevallen is het onder bepaalde voorwaarden binnen ons Duurzaamheidsbeleid Financiële Dienstverlening mogelijk om toch te investeren in deze sector. Het gaat om:

- financieel dienstverleners die uitsluitend producten aanbieden die geen betrekking hebben op beleggingen of zakelijke kredieten (zie onderstaand schema);
- financieel dienstverleners die wel beleggen of leningen verstrekken, maar die opereren volgens een duurzaamheidsbeleid dat vergelijkbaar is met dat van ons, en die bovendien transparant zijn over deze activiteiten (zie onderstaand schema).

Dit betekent dat:

1. een financieel dienstverlener niet betrokken mag zijn bij door ons uitgesloten activiteiten (zie paragraaf 4.1.6.1); wij beleggen niet in deze partij en/of verstrekken er geen leningen aan;
2. de overige financieel dienstverleners beoordelen we op hun duurzaamheidsbeleid en de uitvoering daarvan (zie paragraaf 4.1.6.2). Als er sprake is van (ernstige) misstanden (controverses en reputatieschade) dan zijn wij zeer terughoudend bij het beleggen en/of financieren.
3. Wij hechten waarde aan financieel dienstverleners die de volgende overeenkomsten en/of initiatieven ondersteunen (voor zover dit relevant is voor hun bedrijfsactiviteiten): het Global Compact van de VN, OECD Guidelines for Multinational Enterprises, UNEP FI, Principles for Responsible Investment (PRI), FATF, Wolfsberg Principles en/of Equator Principles⁴⁶.

46 De Financial Action Task Force (FATF) is een onafhankelijk intergouvernamenteel orgaan dat beleid ontwikkelt en bevordert ter bescherming van het mondiale financiële systeem tegen het witwassen van geld, de financiering van terrorisme en de financiering van massavernietigingswapens. De FATF heeft zogenaamde aanbevelingen (recommendations) ontwikkeld, die worden erkend als internationale norm voor de bestrijding van witwassen en de financiering van terrorisme en proliferatie.

- De Wolfsberg Group is een in 2000 opgericht samenwerkingsverband tussen elf internationale banken gericht op het ontwikkelen van standaarden en

Het onderstaande overzicht is de basis voor een verdere analyse van risico's ten opzichte van onze duurzaamheidscriteria.

Activiteit	Beoordeling	Onderbouwing en voorwaarden
Betalingsverkeer en spaarproducten	Positief	Niet van toepassing, want er bestaat geen duurzaamheidsrisico. Aan spaargeld stellen we geen eisen, aan de aanwending van het geld wel (beleggingen, leningen).
Consumentenkrediet Creditcard Microkrediet	Positief, mits	Het risico dat geld gaat naar activiteiten waar wij het geld van onze klanten niet in willen uitzetten, is verwaarloosbaar. Verantwoorde kredietverstrekking is een voorwaarde. ⁴⁷ Voor microkredieten geldt apart beleid, zie paragraaf 4.4.
Hypotheken	Positief, mits	Voorwaarde: de instelling heeft een hypotheekenbeleid. Zie hiervoor ons Beleid Wonen en Werken.
Verzekeringen, zoals levensverzekeringen en schadeverzekeringen (auto, brand, etc.)	Negatief, tenzij	Financiële instellingen beleggen de ontvangen premies voor een (groot) deel in aandelen en obligaties. Zolang transparantie ontbreekt, keuren wij het bedrijf af.
Vermogensbeheer	Negatief, tenzij	Vermogensbeheerders beleggen het geld van klanten dat zij beheren, in onder meer aandelen, obligaties en, wat ook gebruikelijk is, in derivaten. Zolang transparantie ontbreekt, keuren wij het bedrijf af.
Begeleiden van beursintroductions, overnames en/of fusies	Negatief, tenzij	Het bedrijf kan entiteiten begeleiden die wij zouden uitsluiten. Zolang transparantie ontbreekt, keuren wij het bedrijf af.
Handelen voor eigen rekening	Negatief, tenzij	Zolang transparantie ontbreekt, keuren wij het bedrijf af. Het gaat ook vaak om speculatie.
Zakelijke kredieten (inclusief leasing en projectfinanciering)	Negatief, tenzij	Zolang transparantie ontbreekt, keuren wij het bedrijf af.
Offshore banking	Negatief, tenzij	Als deze activiteit bijdraagt aan het ontwijken van belastingbetaling, keuren we het bedrijf af.
Derivatenhandel	Negatief, tenzij	Derivatenhandel kan gebruikt worden om risico's af te dekken, maar ook om te speculeren. Wij vinden speculatie niet duurzaam, want het kan grote negatieve gevolgen hebben. Daarom keuren we bedrijven af die derivatenhandel in belangrijke mate of uitsluitend gebruiken voor speculatieve doeleinden.

Transport, mobiliteit en verbrandingsmotoren

9.1, 9.a, 13.2

Tot deze sector rekenen wij niet alleen vervoersmiddelen, maar ook infrastructuur, namelijk alle bedrijven die zich bezighouden met het vervoer van goederen en/of personen, de infrastructuur die daarvoor nodig is, de leveranciers aan vervoersbedrijven en de fabrikanten van vervoersmiddelen. We beleggen alleen in die delen van de transportsector die op een duurzame manier te werk gaan of bezig zijn duurzaam te worden.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Niet:

De volgende onderdelen of projecten mijden we:

Vervoer over wegen:

- producenten van personenauto's die rijden op een verbrandingsmotor, en producenten van verbrandingsmotoren;
- aanleg van nieuwe wegen in rijke OESO-landen (*high-income* OECD-landen).⁴⁸

Vervoer over water:

- scheepvaart (inclusief cruiseschepen) op basis van verbrandingsmotoren;
- aanleg van nieuwe havens en vaarwegen in rijke OESO-landen.

Vervoer door de lucht:

- we mijden vliegtuigbouwers en luchtvaartmaatschappijen omdat geen van deze bedrijven een koers heeft ingezet die duurzaam genoeg is;
- aanleg en uitbreiding van nieuwe vliegvelden in rijke OESO-landen;
- producenten van vliegtuigmotoren.

richtlijnen voor de financiële sector op het gebied van het tegengaan van witwassen en financieren van terrorisme (www.wolfsberg-principles.com).

- De Equator Principles zijn een gezamenlijke, bindende toezegging van meer dan 90 banken wereldwijd. Deze banken houden rekening met mogelijke risico's voor het milieu en de lokale bevolking van hun investeringen (<http://www.equator-principles.com>).

- De Green Bond Principles zijn een initiatief om te omschrijven wat een groene obligatie inhoudt. De Green Bond Principles zijn vrijwillige richtlijnen over het uitgeven van groene obligaties voor de financiering van milieuvriendelijke activiteiten.

47 Verantwoorde kredietverstrekking betreft het rentepercentage, de beoordeling of een klant een krediet kan dragen en transparantie. Wij kijken hierbij of er misstanden naar boven komen.

48 Rijke OESO-landen zijn ontwikkelde landen met een hoge graad van industrialisatie. Zij kunnen gebruikmaken van technologie en hebben hogere levensstandaarden dankzij hun rijkdom.

Wel:

Wij kunnen bedrijven of projecten goedkeuren in de volgende gevallen:

- alle openbaar vervoer over weg, water (ponten) en spoor en de bijbehorende infrastructuur;
- transportbedrijven, behalve in de lucht- en scheepvaart, die hun CO₂-uitstoot direct verminderen met ten minste 20% ten opzichte van het niveau van 1990. Of die ernaar streven dat hun CO₂-uitstoot in 2020 30% lager is dan in 1990, en in 2050 80% lager dan in 1990.
- als het bedrijf zich niet primair richt op transport, maar wel een transportvloot heeft om zijn hoofdactiviteit te ondersteunen. Dat betekent dat het deze vloot niet aan externen verhuurt of beschikbaar stelt. Wel verwachten dat deze categorie bedrijven een integraal milieubeleid heeft, waar CO₂-doelstellingen een onderdeel van zijn.
- bedrijven die nieuwe wegen, vaarwegen, vliegvelden en havens aanleggen in niet-OESO-landen en arme OESO-landen (*low-income* OECD-landen). Daarbij geldt als voorwaarde dat zij voldoen aan alle andere criteria voor mensenrechten, klimaat en biodiversiteit.

Mijnbouw

6.3, 8.7, 8.8, 12.2, 13.2, 15.3

We mijden bedrijven die werkzaam zijn in de mijnbouwsector. Daarbij gaat het om eigenaren van mijnbouwbedrijven en bedrijven die mijnbouwactiviteiten beheren.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen beleggen in mijnbouwbedrijven die voldoen aan al onze criteria op het gebied van mensenrechten, klimaat en biodiversiteit.⁴⁹

Niet: We mijden bedrijven die als onderaannemer van mijnbouwbedrijven werkzaam zijn in mijnbouwactiviteiten.

Ontbossing

12.2, 13.2, 15.2, 15.b

We beleggen niet in bedrijven die betrokken zijn bij ontbossing. Verschillende sectoren hebben invloed op ontbossing: landbouw, bouwsector, katoenteelt en -bewerking, veeteelt, papierproductie, vervaardiging van palmolie en soja, en mijnbouw.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen beleggen in bedrijven die voldoende maatregelen nemen om ontbossing te voorkomen. Daarvoor kan een bedrijf als volgt zorgen. Als het werkzaam is in arme OESO-landen, moet het de activiteiten voor minstens twee derde certificeren volgens het Forest Stewardship Council (FSC). Als het opereert in rijke OESO-landen, dan volstaat het dat twee derde van de activiteiten een certificering hebben van het Programme for the Endorsement of Forest Certification (PEFC).

Niet: We beleggen niet in bedrijven die betrokken zijn bij ontbossing. Onacceptabel zijn het kappen van oerbossen, tropische regenwouden, bossen met een hoog koolstofgehalte (high carbon stocks, HCS) en mangrovebossen, en ontginning van veenlanden.

Landbouw

2.4, 3.9, 6.3, 13.2, 15.2, 15.3, 15.5

Landbouw is essentieel voor de voedselvoorziening. Landbouw gaat echter ook gepaard met hoge duurzaamheidsrisico's. Zo hebben landbouwbedrijven een zeer hoog biodiversiteitsrisico. Dit komt doordat zij een negatieve impact kunnen hebben door verandering van landgebruik, overexploitatie (uitputting van de grond) en vervuiling (door het gebruik van pesticiden). Door verandering van landgebruik en ontbossing kunnen landbouwbedrijven ook een negatieve invloed hebben op het klimaat. Daarnaast zijn in veel landen de arbeidsomstandigheden slecht. Vanwege de huidige duurzaamheidsrisico's mijden we de landbouw. In de toekomst kunnen we landbouwbedrijven mogelijk wel goedkeuren als zij voldoen aan onze criteria op het gebied van mensenrechten, klimaat en biodiversiteit.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel: We kunnen beleggen in bedrijven die producten afnemen van landbouwbedrijven of landbouwbedrijven die aantoonbaar duurzaam te werk gaan (geen verandering landgebruik, geen overexploitatie, geen vervuiling).

Niet: We mijden bedrijven die actief zijn in de landbouwproductie omdat deze sector nog nauwelijks duurzaam is.

⁴⁹ In de praktijk zijn we dergelijke mijnbouwbedrijven nog niet tegengekomen. Daar komt bij dat ASN Bank het winnen van nieuwe metalen wil beperken en hergebruik wil stimuleren. Een voorbeeld van een dergelijke mijn zou een zoutmijn kunnen zijn.

4.1.6.2 Beoordeling van beleidsonderdelen en praktijk

Nadat is vastgesteld dat een investering of financiering niet is betrokken bij uit te sluiten of te mijden activiteiten, volgt een toetsing op de kwaliteit van het duurzaamheidsbeleid en de duurzaamheid in de praktijk. De basis hiervoor vormen onze overkoepelende duurzaamheidspijlers (klimaat, mensenrechten en biodiversiteit) en bestuur. Deze zijn uitgewerkt in subthema's, ook wel beleidsonderdelen genoemd. In dit hoofdstuk behandelen we de beleidsonderdelen waarop we bedrijven beoordelen en de voorwaarden waarop we een bepaalde kwalificatie geven.

De analist stelt eerst vast of een beleidsonderdeel van toepassing is op een bedrijf. Daarna stelt hij vast of het bedrijf op dat beleidsonderdeel beleid heeft. Vervolgens beoordeelt hij de kwaliteit van het beleid. Deze kwaliteit geeft de analist een van de volgende kwalificaties: *onvoldoende*, *matig*, *voldoende*, *goed* of *uitstekend*. Sommige gebieden van duurzaamheid zijn verder ontwikkeld dan andere. In sommige gevallen krijgt een bedrijf hierdoor de kwalificatie voldoende als er geen misstanden aanwezig zijn (bijvoorbeeld als het een leefbaar loon verschaft). In andere gevallen krijgt een bedrijf de kwalificatie voldoende als het beleid heeft over bepaalde onderwerpen (bijvoorbeeld over kinderarbeid).

4.1.6.2.A Bestuur

Samenstelling en beloning bestuur

5.5, 5.c, 10.4

Wij verwachten dat bedrijven open en transparant zijn en integer handelen. De samenstelling en beloning van het bestuur zijn hiervoor belangrijke graadmeters. Wij verwachten dat het bedrijf transparant is over de samenstelling van het bestuur en over de taken en rollen die bestuurders hebben in het bestuur.

Onvoldoende: Het bedrijf is niet transparant over de samenstelling van het bestuur.

Voldoende: Het bedrijf is transparant over de samenstelling van het bestuur.

Goed: Er zitten meerdere onafhankelijke leden in het bestuur van het bedrijf; of het houdt bij de selectie van bestuurders rekening met de diversiteit van het bestuur, waaronder de verdeling over vrouwen en mannen; of het is transparant over de beloning van het bestuur. Er zijn geen ernstige en/of structurele misstanden bekend.

Uitstekend: Het bedrijf heeft alle elementen die hierboven zijn beschreven, opgenomen in het beleid. Daarnaast stelt het bedrijf de beloning van het bestuur mede afhankelijk van prestaties op het gebied van duurzaamheid, en baseert de variabele beloning mede op langetermijndoelen.

Gedragsregels en ethisch handelen

We verwachten dat bedrijven het gedrag en ethische handelen regelen. Dit gaat om ongewenst handelen van werknemers en/of van het bedrijf en zijn dochteronderneming(en). Bijvoorbeeld fraude en oplichting (vormen van bedrog), witwassen en belangenverstrengeling.

Onvoldoende: Het bedrijf heeft geen beleid om het ethische handelen te regelen.

Matig: Het bedrijf noemt iets over gedrag en ethisch handelen, maar heeft geen formeel beleidsdocument, zoals een gedragscode.

Voldoende: In het beleid of de gedragsregels staat iets over gedrag en ethisch handelen. Onethisch handelen wordt niet getolereerd. Er zijn geen misstanden bekend.

Goed: Er is een gedetailleerde beschrijving van wat de organisatie onder ethisch handelen verstaat en welke maatregelen zij treft als er misstanden worden ontdekt. Er zijn geen ernstige misstanden bekend.

Uitstekend: Alle bovenstaande zaken zijn in orde en geïntegreerd in de ondernemingsprocessen. Het bedrijf borgt dit bijvoorbeeld door werknemers contracten te laten tekenen, en door een klokkenluidersregeling en een *compliance officer*. Het bedrijf verbindt consequenties aan overtreding van de regels. Er zijn geen ernstige misstanden bekend.

Corruptie

16.5

We verwachten dat bedrijven corruptie tegengaan. Dit gaat om politieke, sociale en economische situaties waarin iemand die in een machtspositie verkeert, ongeoorloofde gunsten verleent in ruil voor wederdiensten of als vriendendienst. Bijvoorbeeld afpersing, faciliterende betalingen en omkoping (steekpenningen, cadeaus of vermaak). Hierbij kan onderscheid gemaakt worden tussen actieve corruptie (omkopen) en passieve corruptie (omgekocht worden).

Onvoldoende: Het bedrijf heeft geen beleid over corruptie, of er zijn ernstige en/of structurele misstanden.

Matig: Het bedrijf noemt iets over corruptie, maar heeft dit niet opgenomen in een beleidsdocument.

Voldoende: In het beleid van het bedrijf komt corruptie aan de orde; het bedrijf tolereert dit niet. Er zijn geen ernstige en/of structurele misstanden bekend.

- Goed:** Het bedrijf beschrijft in detail wat het verstaat onder corruptie en welke maatregelen het treft als er misstanden worden ontdekt. Er zijn geen misstanden bekend.
- Uitstekend:** Alle bovenstaande zaken zijn in orde. Daarnaast beschikt de organisatie over een klokkenluidersregeling en een compliance officer. Er zijn geen misstanden bekend.

Respect voor de lokale rechtsorde

16.3

We verwachten dat bedrijven respectvol omgaan met de samenleving waarin zij en hun dochterbedrijven en toeleveranciers ondernemen.

- Onvoldoende:** Er zijn ernstige misstanden op het gebied van overtreding van wet- en regelgeving.
- Matig:** Er zijn misstanden, maar deze zijn niet heel ernstig en/of het bedrijf heeft maatregelen genomen om dergelijke situaties in de toekomst te voorkomen.
- Voldoende:**
- Het bedrijf respecteert de lokale rechtsorde. Er zijn geen berichten dat het stelselmatig de lokale wet overtreedt of betrokken is bij fraude.
 - Het bedrijf zet ook anderen niet aan de lokale wetten en eigen en/of sectorspecifieke gedragscodes te overtreden.
 - Als er een conflict is tussen nationale wetten of gebruiken en internationale standaarden, volgt het bedrijf de hoogste norm.
- Goed:** Het bedrijf respecteert de eigen of sectorspecifieke gedragscodes.

Belastingontduiking en belastingontwijking

17.1

We verwachten dat bedrijven op een rechtvaardige manier omgaan met het betalen van belastingen en dat zij zich niet schuldig maken aan belastingontduiking.

- Onvoldoende:** Het bedrijf heeft zich schuldig gemaakt aan belastingontduiking, of er zijn ernstige en/of stelselmatige misstanden met betrekking tot belastingontwijking waardoor vooral ontwikkelingslanden (niet-OESO-landen) benadeeld worden.
- Matig:** Er zijn misstanden, maar deze zijn niet heel ernstig en/of het bedrijf heeft maatregelen genomen om dergelijke situaties in de toekomst te voorkomen.
- Voldoende:** Er zijn geen misstanden bekend in relatie tot belastingontduiking en belastingontwijking.
- Goed:** Het bedrijf is transparant over zijn belastingafdracht en meldt in welke landen het belasting afdraagt, en/of het bedrijf is transparant over zijn beleid voor belastingafdracht. Idealiter staat in dit beleid dat de onderneming door middel van belasting een eerlijke bijdrage wil leveren aan de samenlevingen waar zij actief is. De onderneming publiceert haar volledige groepsstructuur.
- Uitstekend:** Het bedrijf heeft beleid zoals hierboven beschreven. Bovendien staat in dit beleid dat het door middel van belasting een eerlijke bijdrage wil leveren aan de samenlevingen waar het actief is. Ook committeert het bedrijf zich aan toonaangevende standaarden, zoals de GRI performance indicator on Tax, of de OESO Guidelines, Chapter XI Taxation, principle 1 + par 104 of the commentary.

Transparantie

12.6, 16.6

Wij verwachten dat bedrijven transparant zijn over hun prestaties op het gebied van bestuur, klimaat, biodiversiteit en mensenrechten.

- Onvoldoende:** Het bedrijf publiceert geen rapportages en beleid, of verstrekt onjuiste informatie.
- Matig:** Het bedrijf publiceert selectieve informatie: het vermeldt alleen de positieve resultaten en/of beperkt zich in de keuze van onderwerpen.
- Voldoende:** Het bedrijf rapporteert over of is – eventueel reactief – open over zijn duurzaamheidsbeleid, waaronder: bestuur⁵⁰, mensenrechten, milieu en biodiversiteit. Het bedrijf rapporteert volgens toonaangevende initiatieven, zoals het Global Reporting Initiative (GRI) en de International Organization for Standardization (ISO).
- Goed:** Het bedrijf rapporteert over zijn prestaties op duurzaamheidsgebied, zowel de positieve als negatieve, en publiceert deze. Het stelt doelen en laat de ontwikkeling van zijn beleid en prestaties door de tijd heen zien.
- Uitstekend:** Het bedrijf doet het bovenstaande, en raadpleegt bovendien zijn belanghebbenden.

⁵⁰ Met bestuurlijke zaken doelen we op onderwerpen als corruptie, ketenbeleid en lobby.

Lobbyactiviteiten en politieke bijdragen

16.6

We verwachten dat bedrijven, voor zover bekend, niet lobbyen voor of politieke bijdragen geven aan activiteiten die in strijd zijn met onze duurzaamheidscriteria.

Onvoldoende: Er zijn misstanden. Het bedrijf geeft politieke bijdragen aan of lobbyt voor maatregelen die in strijd zijn met onze duurzaamheidscriteria.

Matig: Er zijn misstanden, maar deze zijn niet strijdig met onze duurzaamheidscriteria, of het bedrijf belooft dit in de toekomst te voorkomen.

Voldoende: Er zijn geen misstanden.

Goed: Het bedrijf is transparant over het doel of de doelen waar het voor lobbyt of waaraan het politieke bijdragen geeft en maakt de bedragen die het daaraan uitgeeft openbaar.

4.1.6.2.B Mensenrechten

Algemene mensenrechtencriteria

8.5, 8.7, 8.8, 10.3, 12.6, 16.3, 16.6, 16.10

We verwachten dat bedrijven fundamentele mensenrechten respecteren. Het bedrijf kan op twee manieren deze rechten niet respecteren: doordat het zelf mensenrechten schendt, of doordat zijn relaties of andere organisaties die zijn verbonden aan de bedrijfsvoering, mensenrechten schenden.

Onvoldoende: Het bedrijf refereert niet aan mensenrechten of is betrokken bij mensenrechtenschendingen door een land.

Matig: Het bedrijf scoort matig als het:

- alleen refereert aan een specifiek onderdeel van mensenrechten;
- wel verwijst naar mensenrechten, maar zonder toelichting; en/of
- mensenrechten alleen toepast op een gedeelte van het bedrijf; en/of
- aangesloten is bij het Global Compact van de VN, maar dit nog niet heeft omgezet in eigen beleid.

Voldoende: Het bedrijf scoort voldoende als het:

- beleid op het gebied van mensenrechten formuleert en verwijst naar gerenommeerde mensenrechtenverdragen; of
- beleid heeft dat overeenkomt met gerenommeerde mensenrechtenverdragen; en
- is aangesloten bij toonaangevende initiatieven, zoals het Global Reporting Initiative (GRI), het Global Compact van de VN en de OESO-Richtlijnen; of
- beleid heeft dat voldoet aan deze verdragen en initiatieven, hoewel het daar niet naar verwijst; en
- het beleid van toepassing verklaart op alle zijn activiteiten in risicolanden; en
- niet betrokken is bij ernstige mensenrechtenschendingen.

Goed: Het bedrijf scoort goed als het een voldoende behaalt, plus voldoet aan een of twee van de volgende criteria:

- **Risicoanalyse:** het bedrijf maakt een risicoanalyse van de actuele en potentiële risico's en de effecten daarvan op mensenrechten; het herhaalt deze analyse geregeld.
- **Ondernemingsprocessen:** het bedrijf voert zijn beleid en de resultaten van de risicoanalyse door in zijn interne ondernemingsprocessen, bijvoorbeeld in de gedragscodes en contracten.
- **Monitoring:** het bedrijf laat zich intern en extern monitoren en/of verifiëren in hoeverre het zijn eigen beleid volgt of – in geval van normale toetsing – de nationale wetgeving. Het laat ook monitoren of verifiëren wat het effect is van maatregelen die het mogelijk heeft getroffen naar aanleiding van de risicoanalyse.
- **Transparantie en rapportage:** het bedrijf is transparant over zijn praktijk en prestaties op het gebied van mensenrechten, conform zijn beleid of – in geval van normale toetsing – de nationale wetgeving. Het rapporteert over zijn prestaties en over de maatregelen die het mogelijk heeft getroffen naar aanleiding van de risicoanalyse.
- **Dialog:** het bedrijf consulteert de lokale gemeenschap, vakbonden en ngo's en gaat de dialoog met hen aan.
- **Klachtenprocedure:** het bedrijf heeft een klachtenprocedure voor werknemers en andere slachtoffers van mensenrechtenschendingen.
- **Compensatie en genoegdoening:** als het bedrijf mensenrechten heeft geschonden, heeft het een procedure om de gevolgen hiervan voor slachtoffers te herstellen als dat mogelijk is, en/of te compenseren als herstel (deels) niet mogelijk is. Deze compensatie of genoegdoening is in overeenstemming met nationale wetgeving en internationale standaarden. Het bedrijf overlegt met de slachtoffers over gepaste maatregelen.

Uitstekend: Het bedrijf scoort *uitstekend* als het een *voldoende* behaalt, plus voldoet aan drie of meer van de bovengenoemde criteria.

Gelijke behandeling en non-discriminatie

5.1, 5.5, 5.c, 8.5, 10.2, 10.3, 16.3, 16.b

We verwachten dat bedrijven met respect omgaan met hun werknemers, ook met tijdelijke en flexibele werknemers, met leveranciers, klanten, omwonenden en andere belanghebbenden. We verwachten dat zij niet discrimineren, op welke grond dan ook, en dat ze mensen in gelijke gevallen gelijk behandelen.

Onvoldoende: Het bedrijf heeft geen beleid om discriminatie tegen te gaan.

Matig: Het bedrijf maakt melding van discriminatie en sluit bepaalde vormen ervan uit. Het bedrijf is selectief in het benoemen van de vormen.

Voldoende: Het bedrijf sluit alle vormen van discriminatie uit. Het heeft beleid geformuleerd voor non-discriminatie en gelijke behandeling. Als een bedrijf specifieke vormen van discriminatie noemt, verwachten we dat het daarin zo compleet mogelijk is. Het moet in elk geval de volgende vormen noemen: discriminatie op basis van geslacht, ras, nationaliteit, religie, politieke opvattingen, sociale afkomst, leeftijd, handicap, seksuele oriëntatie en gezondheidstoestand (bijvoorbeeld discriminatie van medewerkers met hiv-aids).

Goed: Het bedrijf heeft voldoende beleid. Het houdt ook rekening met de lokale context en past zijn beleid daarop aan.

Uitstekend: Het bedrijf heeft goed beleid en vult dit als volgt aan:

- Het creëert een werkomgeving waarin geen discriminatie plaatsvindt en neemt maatregelen wanneer medewerkers elkaar discrimineren.
- Het treft maatregelen om kwetsbare groepen te beschermen, en het treft voorzieningen voor specifieke groepen, zoals arbeidsgehandicapten en zwangere vrouwen.

Bedrijfsbeveiliging

We verwachten dat de beveiliging van bedrijven geen mensenrechten schendt. Daarbij maakt het niet uit of de beveiliging in handen is van eigen personeel, ingehuurde bedrijven of lokale overheden. Hieronder vallen alle handelingen van beveiligers van het bedrijf, ook als die buiten de term 'beveiliging' vallen, zoals optreden tegen protesterende omwonenden.

Onvoldoende: Er zijn misstanden.

Matig: Er zijn misstanden, maar deze zijn niet heel ernstig en/of het bedrijf heeft maatregelen genomen om herhaling te voorkomen.

Voldoende: Er zijn geen misstanden.

Goed: Er zijn geen misstanden en het bedrijf heeft beleid voor de bedrijfsbeveiliging.

Uitstekend: Er zijn geen misstanden. Het bedrijf heeft een uitgebreid beleid, waarvan een praktijkplan en een risico-analyse deel uitmaken. Deel van het praktijkplan is bijvoorbeeld opleiding van beveiligers.

Kinderarbeid

4.1, 8.7, 16.2

We verwachten dat bedrijven kinderen beschermen tegen uitbuiting, geen enkele vorm van kinderarbeid gebruiken en daar ook niet van profiteren. We kunnen bedrijven uitsluiten als zij of hun toeleveranciers gebruikmaken van kinderarbeid.

Onvoldoende: Het bedrijf heeft geen beleid om kinderarbeid tegen te gaan.

Matig: Het bedrijf stelt dat het kinderarbeid niet toestaat, maar het beleid komt niet overeen met of verwijst niet naar de richtlijnen van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO).

Voldoende: In het beleid van het bedrijf staat dat het in geen geval gebruikmaakt van kinderarbeid volgens de definitie van de ILO.

Goed: Het bedrijf onderschrijft de richtlijnen van de ILO en ondersteunt tevens programma's of initiatieven om kinderarbeid tegen te gaan.

Uitstekend: Het bedrijf onderschrijft de *Children's Rights and Business Principles*⁵¹ en heeft deze omgezet in beleid voor zijn eigen bedrijfsvoering. Het bedrijf onderschrijft het internationale Verdrag inzake de rechten van het kind.

51 UNICEF, the UN Global Compact and Save the Children, 'Children's Rights and Business Principles', 2012, blz. 1-21. Beschikbaar via: http://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/human_rights/CRBP/Childrens_Rights_and_Business_Principles.pdf

Dwangarbeid

5.2, 8.7, 16.2

We verwachten dat bedrijven geen gebruikmaken van dwangarbeid. Dwangarbeid is werk dat onvrijwillig gebeurt, onder bedreiging van straf. Bij bedrijven gaat het voornamelijk om gedwongen overuren, mensenhandel, schuldsavernij en schuldarbeid.

Onvoldoende: Het bedrijf heeft geen beleid om dwangarbeid tegen te gaan.

Voldoende: Het bedrijf staat op geen enkele grond dwangarbeid toe.

Goed: Het bedrijf onderschrijft de richtlijnen van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO).

Uitstekend: Het bedrijf onderschrijft de richtlijnen van de ILO. Bovendien heeft of ondersteunt het programma's of initiatieven om dwangarbeid tegen te gaan.

Vakbondsvrijheid

8.8, 10.2, 10.4, 16.7, 16.10

We verwachten dat bedrijven het recht van werknemers erkennen om zich te organiseren, en het recht respecteren om collectief te onderhandelen over arbeidsvoorwaarden.

Onvoldoende: Het bedrijf heeft geen beleid om vrijheid van vereniging te respecteren.

Matig: Het bedrijf geeft aan dat het vrijheid van vereniging respecteert, maar verwijst hierbij naar nationale wetgeving.

Voldoende: Het bedrijf geeft aan dat het vrijheid van vereniging respecteert.

Goed: Het bedrijf geeft aan dat het vrijheid van vereniging respecteert en verwijst daarbij naar de richtlijnen van de ILO.

Uitstekend: Het bedrijf onderschrijft de richtlijnen van de ILO en onderneemt een of twee van de volgende activiteiten:

- het ondersteunt initiatieven van vakbonden, en/of
- het bevordert vakbondsvrijheid, en/of
- het houdt bij hoeveel mensen er lid zijn van een vakbond en rapporteert daarover.

Vrijheid van vereniging in de Verenigde Staten

Wij willen alleen beleggen in bedrijven die goed met hun werknemers omgaan en vakbondsvrijheid erkennen.

We willen, voor zover dat mogelijk is, de intentie van een bedrijf achterhalen. De praktijk in de Verenigde Staten maakt dat niet gemakkelijk. Negatieve intenties zijn gemakkelijker te achterhalen dan positieve. Sommige Amerikaanse bedrijven staan positief tegenover vakbondsvrijheid, maar communiceren hier niet openlijk over. De Amerikaanse context is ook heel anders dan de Europese, met sterke tegenstellingen tussen staten, tussen bedrijven en tussen vakbonden. Deze tegenstellingen lopen ook langs politieke en geografische scheidslijnen. Daarom kunnen we een bedrijf in de Verenigde Staten als 'voldoende' beoordelen op vrijheid van vereniging als:

- Het bedrijf beleid heeft dat minimaal matig is.
- Er geen misstanden bekend zijn.
- Er geen anti-vakbondspraktijken of uitlatingen tegen vakbonden bekend zijn.

Privacy en vrijheid van meningsuiting

16.10

We verwachten dat bedrijven respectvol omgaan met de privacy van medewerkers en klanten, en zorgvuldig omgaan met de (persoons)gegevens waarover ze beschikken. Ook verwachten we dat zij de vrijheid van meningsuiting van medewerkers, klanten en andere personen respecteren. Daarnaast verwachten wij van bedrijven dat zij niet actief meewerken aan censuur (beperking van toegang tot informatie) door de overheid.

Onvoldoende: Er is geen beleid.

Matig: Het bedrijf geeft aan dat het privacy en vrijheid van meningsuiting respecteert, maar werkt dit niet uit in beleid.

Voldoende: Het bedrijf heeft in zijn beleid vastgelegd dat het de privacy en vrijheid van meningsuiting respecteert.

Goed: Het bedrijf heeft in zijn beleid vastgelegd dat het de privacy en vrijheid van meningsuiting van zijn medewerkers, klanten en andere stakeholders respecteert. Daarnaast heeft het bedrijf programma's om te bevorderen en/of te stimuleren dat de lokale bevolking toegang heeft tot informatie, bijvoorbeeld via het internet.

Uitstekend: Het bedrijf hanteert niet alleen het bovengenoemde beleid, maar geeft ook aan hoe het omgaat met verzoeken van overheden omtrent privacy. Het vermeldt dat het niet wil meewerken aan beperking van de vrijheid van meningsuiting door middel van censuur.

Gezonde, veilige werkomgeving

5.2, 8.5, 8.8

We verwachten dat bedrijven gezonde, veilige arbeidsomstandigheden bieden.

Onvoldoende: Er zijn ernstige misstanden.

Matig: Er zijn misstanden, maar deze zijn niet heel ernstig en/of het bedrijf heeft maatregelen genomen om herhaling te voorkomen.

Voldoende: Er is bij het bedrijf en zijn toeleveranciers geen sprake van ernstige schendingen van de veiligheids- en gezondheidsomstandigheden. Daarbij tolereert het bedrijf in geen geval intimidatie, geweld en bedreiging van seksuele of psychische aard op de werkvloer.

Goed: Het bedrijf hanteert niet alleen het bovengenoemde beleid, maar heeft ook een klachtenprocedure en houdt het aantal ongevallen bij, evenals de maatregelen die zijn getroffen om herhaling te voorkomen. Het bedrijf rapporteert bijvoorbeeld volgens de OHSAS 18001-standaard.

Uitstekend: Het bedrijf neemt alle bovengenoemde maatregelen, en steunt tevens initiatieven op dit gebied. Het zet bijvoorbeeld gezondheidsprogramma's op, of een hiv-aids-programma voor werknemers en hun gezinnen in gebieden waar deze ziekte veel voorkomt. Hierbij is van belang dat het bedrijf zich voor langere tijd committeert, en de behoefte bij werknemers goed onderzoekt. Het is een pre als het bedrijf samenwerking zoekt met experts of hierin gespecialiseerde organisaties en lokale overheden.

Leefbaar loon

1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 5.1, 8.5, 10.1, 10.4

We verwachten dat bedrijven zich niet schuldig maken aan ernstige misstanden als het gaat om het betalen van een leefbaar loon. Leefbaar loon is een loon dat voldoende is om te voorzien in de basisbehoeften van een gezin van gemiddelde grootte in een bepaalde economie.

Onvoldoende: Er zijn ernstige misstanden.

Matig: Er zijn misstanden, maar deze zijn niet heel ernstig en/of het bedrijf heeft maatregelen genomen om herhaling te voorkomen.

Voldoende: Er zijn geen misstanden.

Goed: Het bedrijf volgt niet klakkeloos de nationale wetten over minimumlonen, maar betaalt zijn werknemers een leefbaar loon. Het bedrijf toetst in hoeverre de werknemers kunnen leven van het loon.

Uitstekend: Het bedrijf neemt alle bovengenoemde maatregelen, en heeft zich aangesloten bij initiatieven op dit gebied, zoals de Asian Floor Wage Alliance, internationale vakbonden en ngo's.

Lokale samenleving en (inheemse) bevolking

16.7

We verwachten dat bedrijven de lokale samenleving en bevolking met respect behandelen en niet uitbuiten.

Onvoldoende: Er is geen beleid.

Matig: Het bedrijf geeft aan dat het de lokale samenleving en bevolking met respect behandelt, maar werkt dit niet uit in beleid.

Voldoende: Het bedrijf heeft in zijn beleid opgenomen dat het de rechten van de lokale samenleving en inheemse bevolking respecteert.

Goed: Het bedrijf heeft beleid over dit onderwerp en steunt initiatieven en programma's om de lokale bevolking te helpen.

Consumentenbescherming

16.10

We verwachten dat bedrijven verantwoordelijkheid nemen tegenover de eindgebruiker van hun producten en diensten (consument of klant). Dit geldt bijvoorbeeld voor de verkoop van consumptiegoederen zoals voeding, elektronica, en zeker ook voor medicijnen.

Onvoldoende: Het bedrijf geeft geen voorlichting over het product of de dienst.

Matig: Het bedrijf geeft selectieve of onduidelijke voorlichting over het product of de dienst.

Voldoende: Er zijn geen ernstige misstanden bekend over de veiligheid en gezondheid van consumenten. Het bedrijf geeft eerlijke, duidelijke voorlichting over de producten en eventuele risico's.

- Goed:** Het bedrijf geeft niet alleen duidelijke voorlichting, maar gaat een stap verder doordat het bijvoorbeeld een compliance-afdeling, klachtenprocedure en/of klantenservice heeft. Het bedrijf kan bijvoorbeeld werken volgens de normen van de kwaliteitsstandaard ISO 9001.
- Uitstekend:** Het bedrijf neemt alle bovengenoemde maatregelen. Het onderscheidt zich in positieve zin met initiatieven op het gebied van consumentenbescherming. Bijvoorbeeld een programma om obesitas tegen te gaan van een bedrijf in levensmiddelen.

4.1.6.2.C Klimaat en biodiversiteit

Milieubeleid

3.9, 6.3, 6.4, 7.2, 7.3, 8.4, 12.2, 12.4, 12.5, 12.6, 13.2

Wij verwachten dat bedrijven aantonen dat zij een actief, integraal milieubeleid voeren. Daarbij beoordelen wij de aard van de gebruikte grondstoffen, de aard van de eindproducten, het energieverbruik, besparing en efficiëntie, het verbruik van schoon water, de aard en uitstoot van de emissies en het vaste afval bij de productie, de mogelijkheden en mate van hergebruik van het eindproduct (verduurzaming van de levenscyclus) en een milieubeheersysteem.

- Onvoldoende:** Het bedrijf heeft geen beleid.
- Matig:** Het bedrijf heeft weliswaar beleid, maar stelt geen doelen en termijnen en is niet transparant over processen, producten en resultaten. Het beleid wordt niet extern geverifieerd. Het milieubeleid is niet bedrijfsbreed geïntegreerd.
- Voldoende:** Het bedrijf heeft een beheersysteem en beleid voor de onderwerpen die voor zijn bedrijfsvoering relevant zijn, zoals CO₂-uitstoot en energie, water, en afval en recycling. Het kan bijvoorbeeld werken volgens de normen van de milieustandaard ISO 14001.
- Goed:** Het bedrijf heeft een beheersysteem en uitgebreid beleid. Alle belangrijke onderdelen – CO₂-uitstoot en energie, water, en afval en recycling – zijn beschreven. Het systeem is extern geverifieerd. Daarnaast kan het bedrijf bijvoorbeeld werken met een (ISO 50001-gecertificeerd) energiebeheersysteem.
- Uitstekend:** Het bedrijf voldoet aan de bovenstaande punten en heeft bovendien concrete doelen en termijnen gepubliceerd. Het laat extern verifiëren of het deze doelen en termijnen haalt. Het is transparant over zijn resultaten en rapporteert volgens de GRI-richtlijnen. Ook heeft het programma's en initiatieven om het milieu te verbeteren.

Ontbossing

12.2, 15.2, 15.5, 15.b

We verwachten van bedrijven dat zij ontbossing tegengaan. Verschillende sectoren hebben grote invloed op ontbossing: de landbouw, bouwsector, katoenteelt en -bewerking, veeteelt, papierproductie, vervaardiging van palmolie en soja, en mijnbouw. Wij verwachten dat bedrijven in deze sectoren maatregelen nemen om ontbossing te voorkomen.

- Onvoldoende:** Het bedrijf heeft geen beleid.
- Matig:** Het bedrijf heeft zich aangesloten bij toonaangevende sectorinitiatieven of de meest vooraanstaande keurmerken (bijvoorbeeld Forest Stewardship Council (FSC), PEFC, UTZ Certified, RSPO) of vergelijkbare keurmerken.⁵²
- Voldoende:** Het bedrijf is werkzaam in landen die geen rijke OESO-landen zijn en de activiteiten zijn voor minstens twee derde FSC-gecertificeerd. Opereert het bedrijf in rijke OESO-landen, dan volstaat het dat twee derde van de activiteiten een certificering hebben van het Programme for the Endorsement of Forest Certification (PEFC). Daarbij heeft het bedrijf de doelstelling om volledig gecertificeerd te worden.
- Goed:** Al het bovenstaande; bovendien gaat het bedrijf partnerschappen aan met ngo's (natuur- en milieuorganisaties) om ontbossing tegen te gaan.
- Uitstekend:** Het bedrijf compenseert het verlies aan biodiversiteit volgens het principe 'geen nettoverlies van biodiversiteit'⁵³.

⁵² Het is niet mogelijk hier een uitputtende lijst op te noemen. Keurmerken zijn voor ASN Bank een goed hanteerbaar criterium om beleggingen te selecteren. Daarom passen we ze in sommige gevallen toe als richtlijn. Wij zijn ons ervan bewust dat keurmerken ook commerciële instrumenten zijn. Wij willen ons daarom niet committeren aan specifieke keurmerken, omdat deze aan wijzigingen onderhevig kunnen zijn. Bovendien kunnen er betere keurmerken op de markt komen, waaraan we niet bij voorbaat voorbij willen gaan.

⁵³ Compensatie volgens het uitgangspunt 'geen nettoverlies van biodiversiteit' (no net loss) houdt in dat het bedrijf voldoet aan de volgende voorwaarden: Gelijke kwaliteit: het verlies van een natuurgebied op de ene plek kan alleen gecompenseerd worden door de aanleg van een nieuw, vergelijkbaar (oppervlakte, soortenrijkdom) natuurgebied elders

Gelijktijdigheid: de tijd tussen het moment dat het ene gebied verloren gaat en de aanleg van het nieuwe gebied mag niet te lang zijn, dat wil zeggen, hooguit enkele jaren.

Uitvoering gegarandeerd: afspraken over de uitvoering van compenserende maatregelen moeten voldoende juridisch zijn vastgelegd.

Verandering van landgebruik

15.1, 15.2, 15.3, 15.4, 15.5

Wij verwachten van bedrijven dat zij niet werkzaam zijn in grootschalig landgebruik en activiteiten die bijdragen aan het verlies van natuurlijke habitat en biodiversiteit. Sectoren die hierbij betrokken zijn, zijn bijvoorbeeld landbouw en bosbouw.

Onvoldoende: Het bedrijf heeft geen beleid.

Matig: Het bedrijf heeft geen beleid, maar wel de intentie zich aan te sluiten bij een van de volgende standaarden:

- RSPO (Round Table on Sustainable Palm Oil) voor palmolie,
- RTRS (Round Table on Sustainable Soy) voor soja;
- FSC (Forest Stewardship Council) voor hout en papier,
- NTA8080, eisen voor duurzame biomassa ten behoeve van energiedoelinden; vergelijkbare standaarden of keurmerken.⁵⁴

Voldoende: Het bedrijf heeft beleid voor en de intentie om te voldoen aan de eisen van een van de bovengenoemde standaarden.

Goed: Het bedrijf heeft beleid en een beheersysteem dat, afhankelijk van de bedrijfsactiviteiten, is gebaseerd op:

- de richtlijnen van de International Union for the Conservation of Nature (IUCN) voor het beheer van verschillende categorieën van beschermde gebieden (Protected Area Management Categories), en/of
- FSC-certificering als het bedrijf hout uit oerbossen gebruikt; en/of
- High Conservation Value Areas (HCVA's) die het bedrijf respecteert door:
 - palmolie en soja alleen te verbouwen volgens de criteria van bijvoorbeeld het Braziliaanse Soja Platform en de RSPO; en/of
 - alleen biomassa van de tweede generatie te gebruiken.

Het bedrijf rapporteert conform de GRI-richtlijnen voor biodiversiteit.

Uitstekend: Het bedrijf compenseert het verlies aan biodiversiteit volgens het principe 'geen nettoverlies van biodiversiteit'⁵⁵.

Introductie van uitheemse soorten

2.4, 15.5, 15.8

We verwachten dat bedrijven voorzichtig omgaan met ecosystemen. Als de mens nieuwe soorten introduceert, kunnen deze uitheemse, invasieve soorten het nieuwe gebied gaan domineren. Zo vormen zij een bedreiging voor lokale soorten en ecosystemen. Wij verwachten dat bedrijven dit voorkomen. Betrokken sectoren zijn bijvoorbeeld landbouw, visserij, toerisme, transport en dierentuinen en -winkels. Deze sectoren worden als volgt beoordeeld:

Onvoldoende: Het bedrijf heeft geen beleid.

Voldoende: Het bedrijf heeft beleid om de introductie van invasieve soorten te voorkomen.

Goed: Het bedrijf heeft beleid om de introductie van invasieve soorten te voorkomen, inclusief een beheersysteem. Het bedrijf rapporteert conform de GRI-richtlijnen voor biodiversiteit.

Overexploitatie

2.4, 6.4, 7.3, 8.4, 12.2, 14.4, 15.2, 15.3, 15.5, 15.7, 15.c

We verwachten dat bedrijven op een duurzame manier met hulpmiddelen omgaan. Wanneer hulpmiddelen op een onduurzame manier gebruikt worden, is er sprake van overexploitatie. Deze doet zich voor in verschillende vormen: ontbossing bij bosbouw, slecht onderhoud van landbouwgrond, onduurzame landbouw, handel in of jacht op bedreigde diersoorten, overbevissing, overexploitatie door toerisme en handel in rodelijstsoorten zoals walvissen. Hierbij zijn vooral de sectoren landbouw, bosbouw en visserij betrokken. Wij verwachten dat bedrijven uit deze sectoren overexploitatie voorkomen. Zij worden als volgt beoordeeld:

Onvoldoende: Het bedrijf heeft geen beleid en is niet aangesloten bij sectorinitiatieven of vooraanstaande keurmerken.

Matig: Het bedrijf streeft naar een certificering door vooraanstaande keurmerken of vergelijkbare keurmerken.

Voldoende: Het bedrijf houdt zich aan de richtlijnen van de Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (Cites) en/of is aangesloten bij erkende keurmerken voor de keten, zoals FSC, MSC (Marine Stewardship Council), UTZ Certified, RTRS, RSPO en NTA8080 of vergelijkbare keurmerken.⁵⁶

Goed: Het bedrijf heeft niet alleen beleid, maar ook een beheersysteem. Het rapporteert hierover volgens de GRI-richtlijnen op het gebied van biodiversiteit. Als het bedrijf gebruikmaakt van kweekvis, is dit beheersysteem gebaseerd op ASC-certificering (Aquaculture Stewardship Council).

⁵⁴ Zie voetnoot 52.

⁵⁵ Zie voetnoot 53 voor de uitleg.

⁵⁶ Zie voetnoot 52.

Vervuiling

3.9, 6.3, 8.4, 12.4, 12.5, 13.2, 14.1

Wij verwachten dat bedrijven zich niet schuldig maken aan genetische vervuiling (gentechologie), stoffen in het milieu brengen waarvan de veiligheid niet is aangetoond, of activiteiten ontplooiën waarbij stoffen in zulke grote hoeveelheden in ecosystemen terechtkomen, dat deze ze niet of onvoldoende kunnen verwerken. Dit betreft de sectoren chemie, landbouw en de farmaceutische industrie. Deze worden als volgt beoordeeld:

Onvoldoende: Het bedrijf heeft geen beleid.

Voldoende: Er zijn geen misstanden (bijvoorbeeld het lozen van (chemische) stoffen in lucht, water en/of bodem) en het bedrijf heeft beleid op het gebied van:

- GGO's (genetisch gemodificeerde organismen): het bedrijf voldoet aan het Cartagena Protocol inzake bioveiligheid.⁵⁷ Het bedrijf past geen gentechologie toe op dieren of planten voor niet-medische doeleinden. Als het bedrijf gentechologie toepast op micro-organismen, dan gebeurt dit onder gesloten omstandigheden. Als het bedrijf genetisch gemodificeerde producten afneemt, dan is het transparant over de wijze waarop het deze producten gebruikt;
- bestrijdingsmiddelen: het bedrijf houdt zich aan de Rotterdam Convention;
- chemisch afval: het bedrijf volgt de Basel Convention;
- *persistant organic pollutants* (POP's, diverse, vaak toxische chemische verbindingen die niet of heel moeilijk biologisch afbreekbaar zijn): het bedrijf volgt de Stockholm Convention;
- stoffen die de ozonlaag aantasten (zoals CFK's): het bedrijf volgt het Montreal Protocol;
- registratie van effecten van chemische stoffen: het bedrijf houdt zich aan en neemt deel aan REACH (EU) en GHS (internationaal).

Goed: Het bedrijf heeft beleid om vervuilende stoffen te voorkomen en te reduceren, gekoppeld aan een beheersysteem. Ook heeft het doelstellingen en deadlines om vervuiling te voorkomen en verminderen. Het rapporteert over dit beleid volgens de GRI-richtlijnen op het gebied van biodiversiteit. Op het gebied van GMO publiceert het bedrijf beleid en het meldt consumenten welke producten genetisch gemodificeerde organismen of grondstoffen bevatten.

Uitstekend: Het bedrijf neemt extra initiatieven, naast de bovengenoemde maatregelen.

Dierenwelzijn

Wij beleggen alleen in bedrijven die bijdragen aan een respectvolle omgang met dieren en het verbeteren van dierenwelzijn. Een bedrijf mag niet betrokken zijn bij activiteiten die wij uitsluiten, zoals beschreven in paragraaf 4.1.6.1. Hierna staan ook de criteria die gelden voor de keten. Hierbij maken we onderscheid tussen bedrijven die dierlijke producten gebruiken voor voedsel of voor textiel (producten van leer, wol, dons en veren of andere dierlijke materialen). Deze bedrijven worden als volgt beoordeeld:

Onvoldoende: Textiel: Er zijn ernstige misstanden.

Voedsel: Het bedrijf heeft geen beleid of is hier niet transparant over. Hierdoor voldoet het bedrijf niet aan de vijf vrijheden. De vijf vrijheden houden in dat een dier vrij is:

- van honger, dorst en onjuiste voeding;
- van angst en chronische stress;
- van fysiek en fysiologisch lijden;
- van pijn, verwondingen en ziektes;
- om natuurlijk (soorteigen) gedrag te vertonen.

Matig: Textiel: Het bedrijf heeft geen beleid, maar er zijn ook geen ernstige misstanden.

Voldoende: Textiel: Het bedrijf heeft dierenwelzijnsbeleid om ernstige misstanden te voorkomen. Bijvoorbeeld beleid voor het tegengaan van het levend plukken van angorakonijnen of vogels voor dons en mulesing.

Voedsel: Het bedrijf is transparant, eventueel reactief, over zijn dierenwelzijnsbeleid. Het dierenwelzijnsbeleid is gebaseerd op de vijf vrijheden. Een bedrijf kan bijvoorbeeld werken volgens de normen van ISO/TS 34700 voor dierenwelzijn. Voor afnemers van de veehouderij en visserij geldt:

- Het bedrijf houdt rekening met het welzijn van vee. Dit doet het door beleid op te stellen met de vijf vrijheden als uitgangspunt. Of doordat van de dierlijke producten die het verkoopt, een hoger dan gemiddeld percentage een betrouwbaar keurmerk voor dierenwelzijn heeft, terwijl het dit percentage laat toenemen.
- Het bedrijf maakt gebruik van het MSC-keurmerk voor wilde vis, en heeft als doel om het aandeel van producten met keurmerk te vergroten.

⁵⁷ Het Protocol van Cartagena inzake bioveiligheid is een aanvulling op het Verdrag inzake biologische diversiteit. Doel van het protocol is de biologische diversiteit te beschermen tegen de mogelijke risico's van genetisch gemodificeerde organismen die voortkomen uit de moderne biotechnologie.

- Goed:** Textiel: Het bedrijf heeft beleid opgesteld dat gebaseerd is op de vijf vrijheden.
Voedsel:
- De afnemer maakt gebruik van het ASC-keurmerk voor kweekvis.
 - De afnemer zet zich in om dierenwelzijn bij de vangst van wilde vis te verbeteren.

Dierproeven

We beleggen alleen in bedrijven die gebruikmaken van dierproeven voor medische en niet-medische producten (zowel eindproducten als ingrediënten) als zij hierover transparant zijn en hiervoor voldoende beleid hebben. Dit geldt zowel voor bedrijven die zelf dierproeven uitvoeren als voor bedrijven die hiervoor opdracht geven aan partijen in hun keten. Deze bedrijven worden als volgt beoordeeld:

- Onvoldoende:** Het bedrijf heeft beleid, maar is hier niet transparant over. Het beleid voldoet niet aan de 3 R's: *replacement, reduction and refinement*.
- Voldoende:** Het bedrijf voldoet aan alle volgende drie voorwaarden:
- Het heeft beleid voor dierproeven dat is gebaseerd op de 3 R's: *replacement, reduction and refinement*. Ofwel: het wil dierproeven vervangen door andere proeven, verminderen en verfijnen.
 - Het bedrijf is transparant, eventueel reactief, over het gebruik en de toepassing van dierproeven.
 - Het betreft geen cosmeticaproducten. Als dit wel het geval is, dan gelden als aanvullende voorwaarden: het bedrijf is wettelijk verplicht cosmetica te testen op dieren; het bedrijf heeft een duidelijke visie om dierproeven met cosmetica te verminderen; én het bedrijf investeert in alternatieve testmethoden.
- Goed:** Het bedrijf heeft voldoende beleid. Het wil niet alleen het gebruik van dierproeven verminderen, maar heeft hiervoor doelen en deadlines gesteld.
- Uitstekend:** Het bedrijf heeft beleid zoals hierboven beschreven. Het stelt dat het geen dierproeven wil gebruiken en heeft hiervoor doelen en deadlines gesteld. En/of het bedrijf doet actief onderzoek naar alternatieve testmethoden of geeft aan hoe het onderzoek naar alternatieve proefdierlijke testmethoden stimuleert.

4.1.6.2.D Ketenbeleid

6.3, 8.4, 8.7, 8.8, 10.2, 12.2, 12.5, 12.6, 12.7, 13.2

We verwachten dat bedrijven hun verantwoordelijkheid nemen voor het handelen van andere partijen die met hen verbonden zijn, zoals partners, schakels in de waardeketen en andere partijen die direct verbonden zijn met de bedrijfsvoering, producten of diensten. Ketenbeleid is nodig voor de duurzaamheidsrisico's die een bedrijf met zijn kernactiviteiten loopt.

Onvoldoende: Het bedrijf heeft geen ketenbeleid.

- Matig:** Het bedrijf scoort matig als het:
- geen formeel beleid heeft, maar wel voorbeelden van gedragsregels;
 - wel formeel beleid heeft, maar alleen aandacht besteedt aan óf mensenrechten, óf milieu, óf ethisch handelen, óf belastingontwijking en -ontduiking;
 - wel alle relevante onderwerpen benoemt in zijn beleid, maar deze afhankelijk stelt van de nationale wetgeving van een land.

Voldoende: Het bedrijf heeft een ketenbeleid om mensenrechtenschendingen en schendingen van de vier fundamentele arbeidsnormen van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) te voorkomen. Deze normen zijn: vakbondsvrijheid, geen dwangarbeid, geen kinderarbeid en geen discriminatie. Tevens heeft het beleid op het gebied van milieu, ethisch handelen en belastingontwijking en -ontduiking in zijn keten. Wij beschouwen de gedragscode voor ketens van de RBA⁵⁸ ook als voldoende.

Het bedrijf heeft, indien van toepassing, beleid om sectorspecifieke risico's te ondervangen (in het kader hieronder staan enkele voorbeelden).

Goed: Het bedrijf heeft mensenrechten- en milieubeleid en beleid op het gebied van ethisch handelen en belastingontwijking en -ontduiking in zijn keten. Het heeft procedures om dit beleid te implementeren. Het ondervraagt bijvoorbeeld bedrijven in zijn keten via vragenlijsten en sluit duurzaamheidscontracten met zijn leveranciers.

Uitstekend: Er is beleid zoals hierboven is beschreven. De uitvoering daarvan wordt gecontroleerd door externe en/of interne audits en monitoring. Het is positief als een bedrijf bijvoorbeeld een inkoopbeleid voor kantoorartikelen heeft, ook al is dit geen kernactiviteit. En als het de uitkomsten van de audits of monitoring publiceert.

⁵⁸ Bedrijven in de elektronicasector hebben een sectorspecifieke gedragscode voor hun keten opgesteld: de Responsible Business Alliance Code of Conduct. Als een bedrijf deze gedragscode heeft ingevoerd, beschouwen wij dit als voldoende. <http://www.responsiblebusiness.org/>

Voorbeelden van sectoren met aanvullende voorwaarden aan het ketenbeleid

Conflictgrondstoffen

De elektronicasector – bedrijven die bijvoorbeeld telefoons, computers en halfgeleiders maken – is voor zijn producten afhankelijk van (edel)metalen zoals tin, tantalium (waaronder coltan), goud en kobalt. Het risico bestaat dat de winning van deze metalen gepaard gaat met sociale misstanden en schade toebrengt aan het milieu. Daarnaast bestaat er in sommige landen het risico dat met de winning van en handel in (edel)metalen gewapende conflicten worden gefinancierd. In dat laatste geval wordt er gesproken van 'conflictgrondstoffen'. Van bedrijven die conflictgrondstoffen kunnen gebruiken bij de productie, verwachten wij dat zij beleid hebben om het gebruik van conflictgrondstoffen (in de keten) tegen te gaan.

Hout en papier

Uiteenlopende bedrijven, zoals bouwbedrijven, papierfabrieken en drukkerijen, maken bij de productie gebruik van hout, houtpulp en/of papier. Deze grondstoffen worden gewonnen door hout te kappen. Het kappen van hout kan een grote negatieve impact hebben op de biodiversiteit doordat het kan leiden tot ontbossing en vernietiging van habitat. Duurzame bosbouw en bosbehoud zijn nodig om de risico's op het gebied van biodiversiteit te beperken. Daarom verwachten we van bedrijven die houtproducten gebruiken, dat zij beleid hebben om FSC-gecertificeerde producten in te kopen. Als de houtproducten in rijke OESO-landen worden gewonnen, volstaat PEFC-certificering. We beoordelen of het bedrijf op dit gebied een koploper is.

Voedingsmiddelen

De productie van bepaalde voedingsmiddelen kan duurzaamheidsrisico's met zich meebrengen, zoals ontbossing, verandering van landgebruik en het verlies van natuurlijke habitat en biodiversiteit. Dit wordt veroorzaakt doordat bossen worden gekapt om er landbouwgrond van te maken. Het gaat om voedingsmiddelen zoals soja, palmolie, koffie en cacao. Hier zijn internationale keurmerken voor opgericht. We verwachten van bedrijven die gebruikmaken van voedingsmiddelen (zoals voedselproducenten) of die voedingsmiddelen verkopen (zoals supermarkten en warenhuizen) dat zij zoveel mogelijk gebruikmaken van leveranciers die aan deze standaarden voldoen. Een ander risico bij voedingsmiddelen is dierenwelzijn. We verwachten van bedrijven die gebruikmaken van dierlijke producten dat zij handelen in overeenstemming met ons dierenwelzijnsbeleid.

Dierproeven

In ons beleid over dierproeven staat dat wij alleen beleggen in bedrijven die gebruikmaken van dierproeven voor medische en niet-medische producten (zowel eindproducten als ingrediënten) als zij hierover transparant zijn en hiervoor voldoende beleid hebben. Dit geldt zowel voor bedrijven die zelf dierproeven uitvoeren als bedrijven die hiervoor opdracht geven aan partijen in hun keten. Dit houdt het volgende in: als dierproeven een risico zijn in de keten van een bedrijf, bijvoorbeeld een farmaceutisch bedrijf, dan heeft het bedrijf in zijn ketenbeleid opgenomen dat zijn leveranciers moeten voldoen de 3 R's (*replacement, reduction and refinement*).

4.2 ASN Duurzaam Obligatiefonds

Het ASN Duurzaam Obligatiefonds belegt in euro-obligaties van nationale overheden en in green, social en sustainable bonds (groene, sociale en duurzame obligaties).

De methodiek en het proces om de staatsobligaties voor het ASN Duurzaam Obligatiefonds te selecteren is hetzelfde als voor ASN Bank. Zie daarvoor paragraaf 3.1 voor staatsobligaties en paragraaf 3.2 voor green bonds, social bonds en sustainable bonds.

4.3 ASN Duurzame Mixfondsen

De ASN Duurzame Mixfondsen bestaan uit een mix van ASN beleggingsfondsen. De verdeling is afhankelijk van het risico van het fonds. Zie voor informatie over de verdeling: <https://beleggingsfondsen.asnbank.nl/fondsen.html>

Al naar gelang de marktomstandigheden kiest de fondsbeheerder voor iets meer aandelen of iets meer obligaties, binnen beperkte bandbreedtes. Voor het selectieproces verwijzen wij naar paragraaf 4.1 voor de verschillende fondsen, naar paragraaf 3.1 voor de staatsobligaties, naar paragraaf 3.2 voor green, social en sustainability bonds en tot slot naar paragraaf 4.4 voor microfinancieringen.

4.4 ASN-Novib Microkredietfonds

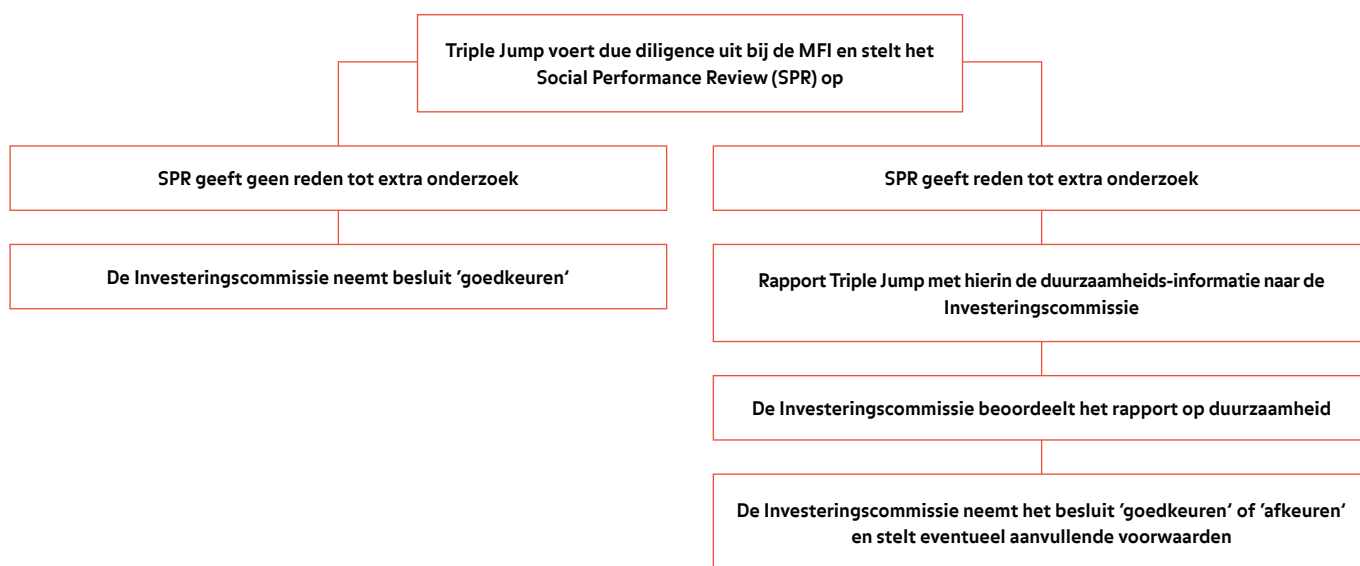
1.1, 1.2, 1.4, 1.5, 1.a, 2.3, 5.1, 5.4, 5.a, 5.b, 8.5, 8.10, 9.3, 10.1, 10.2, 14.7, 14.b, 17.3

In veel ontwikkelingslanden vervullen microfinancieringsinstellingen (MFI's) een cruciale rol bij de organisatie en bewustwording van grote groepen kansarme mensen. Een MFI is een financiële instelling die is gespecialiseerd in bankdiensten, zoals het verstrekken van kleine leningen voor mensen met lage inkomens of ondernemers met een laag inkomen. Een MFI verleent bankdiensten die traditionele banken veelal niet verlenen. Het ASN-Novib Microkredietfonds⁵⁹ belegt in MFI's en banken met een MFI-portefeuille. Doordat zij kredieten verstrekken aan kleine ondernemers in ontwikkelingslanden, kunnen deze mensen voorzien in hun levensonderhoud.

ASN Beleggingsfondsen treedt op als beheerder van het fonds. Triple Jump is projectadviseur van het fonds.

4.4.1 Selectieproces microfinancieringsinstellingen

In de figuur hieronder staat hoe MFI's worden geselecteerd. Dit kan lopen via twee processen.

Het proces begint bij Triple Jump⁶⁰, dat een belangrijke rol speelt bij de selectie van MFI's. Als projectadviseur doet Triple Jump beleggingsvoorstellen voor het fonds en verricht het due diligenceonderzoek bij MFI's op basis van financiële en duurzaamheidscriteria. Triple Jump legt alleen MFI's voor aan ASN Beleggingsfondsen als deze naar zijn oordeel kansrijk zijn voor het fonds. Als Triple Jump twijfelt of een MFI in aanmerking zou komen voor het fonds, kan het voorafgaand aan het due diligenceonderzoek een pre-due diligenceadvies vragen aan de Investeringscommissie⁶¹.

Als Triple Jump een MFI voorstelt aan ASN Beleggingsfondsen, dan bepaalt de Social Performance Review (SPR) welk proces daarna wordt gevolgd. De investeringscommissie kan de MFI direct goedkeuren als de SPR op alle criteria positief scoort. Als de SPR aanleiding geeft tot extra onderzoek, wordt dit voorbereid door de manager duurzaamheid en de impactanalist van ASN Beleggingsfondsen. De Investeringscommissie besluit over opname in het universum.

Triple Jump stelt de Social Performance Review op. De SPR geeft een samenvatting van het *social performance management* (SPM) van de MFI. SPM is het zodanig besturen van een organisatie dat zij haar sociale missie vervult. Daaronder vallen ook het beheer van processen en systemen, en meten in hoeverre de organisatie voldoet aan haar sociale missie. Belangrijke onderwerpen hierbij zijn: bescherming van de klant, klanttevredenheid, de vraag of de MFI zich richt op vrouwelijke klanten (het geheel van sociale, culturele, gedrags- en identiteitsaspecten van de seksen speelt hier een rol), bereik en informatie over sociaal verantwoorde prestaties.

59 Het ASN-Novib Microkredietfonds is op 14 juni 1996 opgericht en is voortgekomen uit een gezamenlijk initiatief van ASN Bank en Oxfam Novib. ABB treedt op als beheerder van het fonds. Triple Jump treedt op als projectadviseur van het fonds.

60 Triple Jump beheert en adviseert fondsen die zich richten op een verantwoorde manier van investeren in ontwikkelingslanden. Triple Jump is opgericht in 2006 als spin-off van Oxfam Novib. Triple Jump heeft vier aandeelhouders: Oxfam Novib, ASN Bank, NOTS Impact Entrepreneurs en Management Company.

61 De Investeringscommissie bestaat uit de manager Institutionele Relaties, de seniormanagement duurzaamheid van ASN Beleggingsfondsen en de fondsmanager microkrediet.

Ook opgenomen in de SPR is de uitkomst van het 'rentestoplicht' (dit wordt hierna uitgelegd). Het rentestoplicht is door Triple Jump ontwikkeld om MFI's zo objectief mogelijk te beoordelen op de rente die zij hun klanten berekenen.

De MFI wordt altijd volledig onderzocht als:

- het om een nieuwe MFI gaat; en/of
- het voorstel is dat het ASN-Novib Microkredietfonds een aandelenbelang neemt in de MFI; en/of
- de MFI opereert in door MIMOSA⁶² of door Triple Jump geïdentificeerde hoogrisicolanden; en/of
- de SPM-score lager is dan zeventig procent; en/of
- de beloning van de directeur meer is dan 150.000 USD per jaar is; en/of
- het eerste gedeelte van het rentestoplicht niet op groen staat. Dit gebeurt als:
 - het effectieve rentetarief (*Annual Percentage Rate (APR)*) hoger is dan 50 procent; en/of
 - het effectieve rentetarief 20% hoger is dan tarieven die vergelijkbare financiële instellingen hanteren in hetzelfde land; en/of
 - de winstgevendheid van de MFI boven de norm is in het actuele jaar of in een van de twee jaren daarvoor. Triple Jump definieert 'bovengemiddelde winst' als volgt: het jaarlijkse rendement van het totale vermogen (*Return on Assets (RoA)*) is groter dan 6%, of het rendement op het eigen vermogen (*Return on Equity (RoE)*) is groter dan 25%.

Als het eerste deel van het rentestoplicht niet op groen staat, dan moet deel twee ook worden ingevuld. Er is dan meer toelichting nodig op de APR, RoE en RoA. Als het rentestoplicht op rood staat, wordt de MFI uitgesloten; en/of

- de score voor klantenbescherming lager is dan zeventig procent; en/of
- de MFI de SMART Campaign⁶³ niet heeft onderschreven.

4.4.2 Selectiemethodiek microfinancieringsinstellingen

Hieronder leggen we uit hoe ASN Beleggingsfondsen de MFI's toetst. Hiervoor maakt het gebruik van vier documenten:

- Social Performance Review (SPR): deze geeft een samenvatting van het social performance management van de MFI.
- Rentestoplicht: zie vorige alinea.
- Social Performance Management-sheet: deze geeft informatie over de manier waarop de organisatie haar sociale missie vervult en het beheer van processen en systemen.
- Appraisal: deze bevat informatie over bestuur, financiële prestaties en de SPM. In de appraisal staat onder meer op welke kredietnemers de MFI zich richt, het personeelsbeleid van de MFI en, indien van toepassing, welk gedeelte van het valutarisico wordt afgewenteld op de kredietnemer.

Als ASN Beleggingsfondsen vragen heeft over de MFI, dan kan het die stellen aan Triple Jump. Zo nodig kan Triple Jump deze vragen voorleggen aan de betreffende MFI.

We beoordelen de duurzame prestaties van MFI's op de volgende thema's:

- Verantwoorde kredietverstrekking. Hierbij beoordelen we de score voor klantenbescherming en de achterliggende informatie hierover; we gaan na of de MFI de SMART Campaign heeft onderschreven. Als de MFI de kredietverstrekking niet op een verantwoorde manier uitvoert, dan krijgt zij een negatief advies.
- De verhouding tussen de gemiddelde grootte van de leningen en het bruto binnenlands product per inwoner. Het is wenselijk dat deze verhouding niet te groot is.
- Doelgroep(en). We gaan na welk percentage van kredietverlening gaat naar vrouwelijke kredietnemers, of er de MFI zich richt op kredietnemers op het platteland en/of zij focust op moeilijk bediende marktsegmenten. Het is wenselijk dat de MFI zich richt op een of meer van deze doelgroepen.
- Salariëring van de bestuurders. Als het salaris van de bestuurders te hoog is, dan wordt de MFI uitgesloten. Dit gebeurt als de beloning van de directeur van de MFI hoger is dan USD 150.000 en er onvoldoende onderbouwd kan worden waarom om dit salaris gerechtvaardigd is⁶⁴, of als de beloning hoger is dan USD 300.000 per jaar.

62 The Microfinance Index of Market Outreach and Saturation (MIMOSA) heeft een raamwerk ontwikkeld om kredietverzadiging te meten. In de landen die MIMOSA als hoogrisicolanden aanmerkt, is de markt voor kredietverstrekking zeer verzadigd. Daardoor is de kans op overkreditering van de klanten hoog. Het is dan extra belangrijk dat de MFI goed beleid heeft om klanten te beschermen tegen overkreditering. <http://mimosaindex.org/>

63 De Smart Campaign heeft een reeks basisbeginselen voor de behandeling van klanten van MFI's opgesteld. Deze basisbeginselen gaan over: passend product en levering; preventie van overmatige schuldenlast; transparantie; verantwoorde prijsstelling; eerlijke en respectvolle behandeling van klanten; privacy van klantgegevens; en mechanismen voor klachtenbehandeling. <http://www.smartcampaign.org/>

64 Om te beoordelen of een hoger salaris dan 150.000 USD per jaar gerechtvaardigd is, wordt een salarisquestionnaire ingevuld. Een hoger salaris kan bijvoorbeeld gerechtvaardigd zijn als er elementen zijn die het managen van de MFI complex maken.

- Inbedding van het sociale beleid in de organisatie; wij verstaan hieronder dat de instelling beleid heeft voor:
 - de bescherming van haar kredietnemers;
 - transparantie;
 - de manier waarop zij de prijs van financiële producten bepaalt;
 - eigen personeel.

Als wij oordelen dat de MFI onvoldoende sociaal beleid heeft ingebed in haar organisatie, dan leidt dit tot een negatief advies.

4.4.3 Liquiditeiten

Het ASN-Novib Microkredietfonds houdt een deel van zijn vermogen liquide aan. Dit kan gaan om fondsvermogen dat (nog) niet is belegd in onderhandse leningen en aandelenparticipaties, en om vermogen dat is bestemd om de in- en uitstroom van beleggers in het fonds mogelijk te maken. Hiervoor kan het fonds vermogen aanhouden op een (spaar)rekening bij een goedgekeurde financiële instelling (getoetst als uitgevende instelling, zie hiervoor het Beleidsdocument Banken en Verzekeraars) en/of beleggen in goedgekeurde staatsobligaties (zie paragraaf 3.1). Voor efficiënt operationeel liquiditeitenbeheer kan het fonds in beperkte mate gebruikmaken van bankrekeningen van financiële instellingen die niet door ASN Beleggingsfondsen zijn goedgekeurd. In het beleggingsbeleid van het ASN-Novib Microkredietfonds wordt het liquiditeitsbeleid verder toegelicht.

4.5 ASN Groenprojectenfonds

Het ASN Groenprojectenfonds belegt minimaal 70% van het vermogen in projecten die voldoen aan de Regeling groenprojecten 2016 van de Nederlandse overheid. De groene projecten die het ASN Groenprojectenfonds financiert, hebben betrekking op verschillende aandachtsgebieden. Het ASN Groenprojectenfonds concentreert zich in het bijzonder op de deelsegmenten duurzaam (ver)bouwen, duurzame energie en decentrale energievoorzieningen.

De methodiek voor het toetsen van duurzame-energieprojecten voor het ASN Groenprojectenfonds is identiek aan die van duurzame-energieprojecten voor ASN Bank. We verwijzen daarom naar paragraaf 3.3 voor de uitleg van de methodiek en het selectieproces.

4.5.1 Liquiditeiten

Het ASN Groenprojectenfonds houdt een deel van het vermogen liquide aan om in- en uitstroom van beleggers in het fonds mogelijk te maken. Hiervoor kan het fonds vermogen aanhouden op een (spaar)rekening bij een goedgekeurde financiële instelling (getoetst als uitgevende instelling, zie hiervoor het beleidsdocument Banken en Verzekeraars) en/of beleggen in goedgekeurde staatsobligaties (zie paragraaf 3.1). In het prospectus van het ASN Groenprojectenfonds wordt dit verder toegelicht.

5 Leveranciers

ASN Bank onderschrijft het duurzame leveranciersbeleid van de Volksbank N.V. Daarin vraagt de Volksbank leveranciers haar duurzaamheidsverklaring te ondertekenen. De duurzaamheidsverklaring is gebaseerd op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, de OESO-richtlijnen, het VN Global Compact en de kernverdragen van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO).⁶⁵

Soms doet de afdeling Duurzaamheidsbeleid & -Onderzoek (ECD) van ASN Bank een aparte leverancierstoets. ECD toetst bijvoorbeeld alle partnerorganisaties en bij twijfel andere organisaties of leveranciers⁶⁶ die door afdelingen van ASN Bank afdelingen aandragen. Hieronder staat uitgelegd waarop we deze leveranciers en partners toetsen.

5.1 Methodiek toetsing leveranciers

Het leveranciersbeleid van de Volksbank is getoetst door ECD en voldoet aan de criteria van ASN Bank. Hierdoor kunnen afdelingen van ASN Bank hun leveranciers een leveranciersverklaring laten tekenen zonder toets van ECD. In geval van twijfel kan de afdeling advies vragen aan ECD, die vervolgens een leverancierstoets doet. Bij deze toets beantwoordt ECD de volgende vragen:

- **Activiteiten**
Wat doet de (partner)organisatie, of welke producten maakt of levert de leverancier? Waarom/hoe draagt de organisatie/het product bij aan een duurzame samenleving?
- **Bestuur**
Dit onderwerp geldt voornamelijk voor (partner)organisaties. Heeft de organisatie een goeddoelenkeurmerk (CBF), wordt zij gezien als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI), heeft zij gedragsregels, en hoeveel beloning krijgt het bestuur? Het is natuurlijk goed als een leverancier van producten ook beleid heeft voor bestuur.
- **Mensenrechten**
Heeft de leverancier mensenrechtenbeleid? Dit onderwerp geldt voornamelijk voor leveranciers van producten. Als zij producten of onderdelen uit risicolanden betrekken, dan is schending van mensenrechten immers een risico. Dit risico is bij (partner)organisaties meestal laag. Als het risico laag is, dan is het niet noodzakelijk dat de organisaties waarmee wij samenwerken mensenrechtenbeleid hebben.
- **Klimaat en biodiversiteit**
Dit onderwerp geldt voornamelijk voor leveranciers van producten. Vanwege hun productieactiviteiten lopen zij een hoger risico op een negatieve milieubelasting dan organisaties. Heeft de leverancier beleid om het klimaat en/of de biodiversiteit te beschermen? Het type product bepaalt welk soort beleid van belang is. Daarbij gaan wij bijvoorbeeld na: waarvan wordt het product gemaakt? Is dit een energie-intensief proces? Worden er chemicaliën gebruikt? Het is natuurlijk goed als een (partner)organisatie ook milieubeleid heeft.
- **Keten**
Heeft de leverancier ketenbeleid waarin mensenrechten en milieu worden behandeld? Dit onderwerp geldt, net als mensenrechten, klimaat en biodiversiteit, voornamelijk voor leveranciers van producten. Leveranciers van producten kunnen namelijk een hoog risico lopen op schending van mensenrechten in hun keten. Zij kunnen ook een grote milieubelasting hebben. Bij organisaties is dit risico niet of nauwelijks aanwezig.
- **Misstanden**
Zijn er misstanden? Deze vraag is heel belangrijk bij (partner)organisaties, maar ook bij andere leveranciers wordt dit gecheckt.

65 Het leveranciersbeleid en de duurzaamheidsverklaring is te vinden op de volgende website: <https://www.snsbanknv.nl/verantwoord-ondernemen/verantwoorde-inkooporganisatie>

66 We maken gebruik van verschillende soorten leveranciers. Voorbeelden zijn leveranciers die producten leveren zoals papier, premiums voor klanten, schoonmaakartikelen, meubels of diensten zoals koeriers-, IT- en consultancydiensten.

6 ASN Bank Wereldprijs

Elke vernieuwing begint klein. Met een goed idee, een groep enthousiaste mensen en de wil om iets te veranderen. Mensen met innovatieve ideeën maken belangrijke stappen in het verduurzamen van onze samenleving. ASN Bank gelooft dat vernieuwing uit de samenleving komt. Daarom riepen we in 2009 de ASN Bank Wereldprijs in het leven. Met deze prijs geven we innovatieve, kansrijke projecten de mogelijkheid te groeien en succesvol te worden. We richten ons op die initiatiefnemers met een goed idee, een frisse blik op duurzaamheid en een solide businessplan, waarmee zij een verschil gaan maken. De inzenders zijn stichtingen, particulieren en commerciële bedrijfjes die een organisatie willen opbouwen met toekomstperspectief. Geïnteresseerden schrijven hun project in op de website. ECD onderzoekt de ingeschreven projecten en voorziet ze van een positief of negatief advies (zie methodiek bij 6.1). De afdeling communicatie besluit of het project wordt toegelaten tot deelname aan de ASN Bank Wereldprijs. Tot slot bepaalt een vakjury de winnaars van de ASN Bank Wereldprijs. Hierbij heeft het publiek ook één stem.

6.1 Methodiek toetsing projecten

De projecten voor ASN Bank Wereldprijs worden getoetst aan de duurzaamheidscriteria van ASN Bank. De projecten die meedoen aan de ASN Bank Wereldprijs zijn vaak startende bedrijven. Daarom leggen wij hun niet dezelfde eisen op als beursgenoteerde bedrijven. Vragen die wij stellen in het onderzoek naar de projecten zijn:

- Draagt het project bij aan de oplossing van een duurzaamheidsprobleem?
- Heeft de initiatiefnemer van het project een duidelijk beeld van de mogelijke risico's op het gebied van klimaat, biodiversiteit en mensenrechten? Zie voor de onderwerpen waar wij deze projecten op toetsen paragraaf 4.1.6.
- Als de initiatiefnemer een duidelijk beeld heeft van de risico's, wat doet hij om deze te minimaliseren of te voorkomen?

